

Holdninger til likestilling og deling av husarbeid og barneomsorg

*En sammenligning av Norge, Frankrike,
Tyskland og Ungarn*

Kristin Horn Bringedal

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2011

Sammendrag

I denne oppgaven undersøker jeg kvinners og menns holdninger til likestilling og hvordan dette står i forhold til deling av husarbeid og barneomsorg i parforholdet. Jeg sammenligner par med barn i Norge, Frankrike, Tyskland og Ungarn. Disse fire landene skiller seg fra hverandre på flere områder som kan tenkes å ha betydning for både holdninger og arbeidsdeling. Analysene er basert på sammenlignbare surveydata fra hvert enkelt land. Tidligere forskning viser gjennomgående at ulønnet arbeid deles svært tradisjonelt, det vil si at kvinner står for hovedtyngden av dette arbeidet. Teoretisk antas det at arbeidsdelingen er et resultat av ressursfordelingen paret i mellom, deres tilgjengelige tid og holdninger knyttet til kjønnsroller og likestilling. I tillegg antas det at institusjonelle faktorer vil påvirke likestillingen i et samfunn. Kvinners posisjoner i politikk og arbeidsliv samt familiepolitiske ordninger knyttet til blant annet barnehage og permisjonsordninger er eksempler på slike institusjonelle forhold.

I den første analysen studeres relative arbeidsdelingen mellom kvinnen og mannen i parforholdet ved hjelp av logistisk regresjon. Analysene viser at både husarbeid og barneomsorg deles nokså tradisjonelt, men at deling av barneomsorg gjennomgående er mer likestilt. Det er imidlertid store variasjoner mellom grupper og på tvers av land. Kontrollert for individuelle kjennetegn har kvinner og menn i Norge den høyeste sannsynligheten for en likstilt arbeidsdeling både når det gjelder husarbeid og barneomsorg. Særlig skiller Norge seg ut med en langt mer likestilt deling av barneomsorg enn de andre landene. Ungarn står i sterkeste kontrast til Norge og har den laveste sannsynligheten for en likestilt arbeidsdeling. Frankrike og Tyskland befinner seg i en mellomposisjon, men det er noe høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling i Frankrike enn i Tyskland. Analysene viser også at individenes holdninger til likestilling er av betydning; arbeidsdelingen er mer likestilt jo mer likestilte holdningene er. Jeg finner også at sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling er høyere dersom enten kvinnen eller begge i paret har høyere utdanning, og dersom kvinnen er yrkesaktiv, men ikke mannen.

I den andre analysen studeres forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av husarbeid og barneomsorg ved hjelp av klusteranalyse. Fire grupper identifiseres basert på individenes holdninger og den relative arbeidsdelingen i paret. To av gruppene kjennetegnes av samsvar mellom henholdsvis likestilte holdninger og likestilt arbeidsdeling eller

tradisjonelle holdninger og tradisjonell arbeidsdeling. De to andre gruppene kjennetegnes av manglende samsvar mellom holdninger og arbeidsdeling. Begge gruppene har en tradisjonell arbeidsdeling, men de har mer eller mindre likestilte holdninger. Bakgrunnen for denne analysen er en antakelse om at holdninger og praksis ikke nødvendigvis er lineært korrelert, i betydningen at mer likestilte holdninger innebærer en mer likestilt praksis. Forskning viser at holdninger generelt sett ser ut til å utvikle seg i retning av likestilling, mens den ulønnede arbeidsdelingen i stor grad forblir tradisjonell. Dette er beskrevet som et paradoks og det argumenteres for at forklaringen ligger i livsløpsfaktorer og kontekstuelle forhold. Med dette som utgangspunkt analyserer jeg ved hjelp av multinomisk logistisk regresjonsanalyse hvordan mønstre i forholdet mellom holdninger og praksis varierer mellom de ulike landene.

Kontrollert for individuelle kjennetegn viser analysene at sannsynligheten for å tilhøre en gruppe med likestilte holdninger og likestilt arbeidsdeling er langt høyere for kvinner og menn i Norge enn i de andre landene. Dette gjelder særlig for barneomsorg. Kvinner og menn i Ungarn har den laveste sannsynligheten for likestilling eller, alternativt, den høyeste sannsynligheten for å tilhøre gruppen med tradisjonelle holdninger og tradisjonell arbeidsdeling. Også her er franskmenn og tyskere mindre likestilte enn nordmenn, men mer likestilte enn ungarere. Dette innebærer at majoriteten av kvinner og menn i Frankrike og Tyskland kan karakteriseres av å ha likestilte holdninger, men tradisjonell arbeidsdeling. Resultatene er ikke overraskende med tanke på de kontekstuelle kjennetegnene i hvert land. I Norge har likestilling lenge vært en politisk målsetning, og institusjonelle ordninger har tilrettelagt for kombinasjonen av yrkesaktivitet og familieliv for kvinner. Dessuten skiller Norge seg ut med et ønske om at fedrene i større grad skal involveres i barneomsorgen, noe blant annet fedrekvoten er et eksempel på. Frankrike og Tyskland er de landene som i størst grad ligner hverandre velferdsstatsmessig. I begge landene har en tradisjonell familiemodell stått sterkt, imidlertid har Frankrike i større grad fokusert på utviding av barnehagetilbudet enn Tyskland og analysen viser at respondentene i Frankrike er noe mer likestilte enn i Tyskland. Ungarn har på sin side en sjenerøs familiepolitikk, men hvor fokuset er på et tradisjonelt kjønnsrollemønster.

Forord

Det er mange som fortjener en stor takk for at jeg nå leverer masteroppgaven. Først og fremst vil jeg takke min hovedveileder Trude Lappegård for å ha stilt opp langt mer enn hva jeg kunne forvente. Jeg er utrolig takknemmelig for dette og hadde ikke kommet i mål uten. Jeg vil også takke min biveileder Gunn Elisabeth Birkelund for viktige innspill som har betydd mye for oppgavens endelige resultat.

Oppgaven er knyttet til prosjektet "Gender and partnership dynamics" (194222/V20) finansiert av Norges forskningsråd og ble skrevet ved gruppe for demografi og levekår på Statistisk sentralbyrå. Jeg vil takke både Randi Kjeldstad og Kjetil Telle for kontorplass dette året. Jeg har satt stor pris på å få være en del av et veldig hyggelig miljø i denne prosessen og vil takke alle de ansatte for å ha bidratt til dette. En stor takk går særlig til min medstudent Christian for å ha gjort livet i studentkroken til en ideell kombinasjon av arbeidsplass, psykologkontor og pauserom.

Jeg vil også takke mamma og Oddgeir for all hjelp og støtte dette året på tross at vi har vært i forskjellige verdensdeler. Jeg har satt stor pris på alle innspill til forbedringer i oppgaven, korrekturlesing i flere runder, generell oppmuntring og ikke minst tro på at jeg skulle få det til. Geir fortjener en stor takk for å ha stilt opp hjemme og tatt seg av både husarbeid og barneomsorg, mens jeg har sittet kveld etter kveld og skrevet om dette. Til slutt vil jeg takke Majka, Bjørk og Benjamin for at de er akkurat sånn de er og derfor har minnet meg på hvor mye annet livet også handler om.

Oslo, 29.06.11

Innhold

Sammendrag	3
Forord	5
Innhold	6
Tabeller	8
Figurer	8
1. Innledning	9
1.2 Forskningsspørsmål.....	10
1.3 Teoretisk og empirisk forankring av funn.....	11
1.4 Et komparativt perspektiv	11
1.5 Data og metode	12
1.6 Oppgavens gang	12
2. Tidligere forskning og kunnskapsstatus	13
2.1 Studier av husarbeid og barneomsorg	13
2.1.1 Kort om temaets utvikling i sosiologisk forskning	13
2.1.2 Ulike måter å studere ulønnet arbeid.....	14
2.1.3 Ulike måter og operasjonalisere husarbeid og barneomsorg	15
2.1.4 Studier av hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg	17
2.1.5 Komparative studier av hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg	22
2.2 Studier av holdninger til likestilling.....	24
2.2.1 Ulike mål på holdninger til likestilling.....	25
2.2.2 Studier av som påvirker holdninger til likestilling	26
2.3 Studier av forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av (u)lønnet arbeid.....	26
2.4 Kontekstuelle kjennetegn	28
2.4.1 Kvinners posisjon i politikk og arbeidsmarked	28
2.4.2 Familiepolitiske ordninger og ambisjoner	30
2.5 Oppsummering	34
3. Teoretiske perspektiver	35
3.1 Perspektivet om relative ressurser.....	35
3.1.1 Ressursforhandlingsmodellen.....	35
3.1.2 Human kapitalinvestering.....	36
3.1.3 Den ekteskapelige avhengighetsmodellen	38
3.2 Perspektivet om tilgjengelig tid.....	38
3.3 Kjønnsperspektiver.....	39
3.3.1 Kjønnsideologi	39
3.3.2 ”Doing gender”	40
3.4 Diskusjon av de tre perspektivene.....	41
3.4.1 Kritikk av perspektivet om relative ressurser	41
3.4.2 Kritikk av perspektivet om tilgjengelig tid.....	42
3.4.3 Kritikk av kjønnsperspektiver	44
3.5 Hypoteser	46
3.5.1 Hypoteser om hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg	46
3.5.2 Hypoteser om typologi over forholdet mellom holdninger og praksis	50
3.6. Oppsummering	52

4. Data og metode	53
4.1 Datamaterialet	53
4.1.1. Generations and Gender Survey	53
4.1.2 Utvalget i analysene	55
4.2 Analysestrategi	56
4.2.1 Faktoranalyse.....	56
4.2.2 Indekser	58
4.2.3 Konstruksjon av indeks for deling av husarbeid.....	59
4.2.4 Konstruksjon av indeks for deling av barneomsorg	62
4.2.5 Konstruksjon av indeks for holdninger til likestilling	64
4.2.6 Diskusjon av validitet av de ulike målene	69
4.3 Måling og operasjonalisering av forklaringsvariablene	71
4.3.1 Deskriptiv statistikk av forklaringsvariablene.....	74
4.4 Metode.....	76
4.4.1 Logistisk regresjonsanalyse.....	76
4.4.2 Klusteranalyse	77
4.4.3 Multinomisk logistisk regresjon	78
4.4.4 Analyseverktøy	79
5. Deling av husarbeid og barneomsorg	81
5.1 Komparative forskjeller.....	81
5.2 Holdninger.....	82
5.3 Kjønn.....	84
5.4 Livsløp.....	84
5.5 Tidsbruk	86
5.6 Sosioøkonomiske egenskaper	87
5.7 Oppsummering	87
6. Forholdet mellom holdninger og praksis og variasjoner mellom landene	89
6.1 Typologi over holdninger til likestilling og deling av husarbeid	89
6.2 Typologi over holdninger til likestilling og deling av barneomsorg.....	92
6.3 Betydningen av land for tilhørighet i de ulike gruppene over holdninger til likestilling og deling av husarbeid.....	93
6.4 Betydningen av land for tilhørighet i de ulike gruppene over holdninger til likestilling og deling av barneomsorg	96
6.5 Oppsummering	98
7. Diskusjon.....	99
7.1 Hva påvirker deling av husarbeid og barneomsorg?	99
7.1.1 Betydningen av individuelle kjennetegn	100
7.1.2 Betydningen av holdninger for arbeidsdelingen.....	103
7.2 Hvilke mønstre finnes i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme?	105
7.3 Er det forskjeller mellom Norge, Frankrike, Tyskland og Ungarn i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme?	108
7.4 Begrensinger ved analysene	111
8. Konklusjon	113
Litteratur.....	118
Vedlegg	127

Tabeller

Tabell 2.1. Mål på likestilling, kvinners yrkesdeltakelse og fruktbarhet i de ulike landene	29
Tabell 2.2 Kontekstuelle forhold som påvirker likestillingen i de ulike landene.....	32
Tabell 4.1 Oversikt over tidspunkt for gjennomføringen av GGS etter land	54
Tabell 4.2 Svarprosent etter land.....	55
Tabell 4.3 Utvalget i analysene	55
Tabell 4.4 Gjennomsnittsskåre for holdninger til likestilling for hele utvalget og etter land.....	65
Tabell 4.5 Faktoranalyse av holdningsvariabler.....	67
Tabell 4.6 Deskriptiv statistikk for hele utvalget og etter land. Prosent	75
Tabell 5.1 Resultater av logistisk regresjonsanalyse av deling av husarbeid og barneomsorg.	83
Tabell 6.1 Klassifisering av ulike grupper par basert på holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av husarbeid. Klusteranalyse.....	90
Tabell 6.2 Klassifisering av ulike grupper par basert på holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av barneomsorg. Klusteranalyse.....	92
Tabell 6.3 Fordeling etter grupper basert på forholdet mellom holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av husarbeid etter land. Prosent.....	94
Tabell 6.4 Multinomisk logistisk regresjonsanalyse av grupper basert på forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av husarbeid.	95
Tabell 6.5 Fordeling etter grupper basert på forholdet mellom holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av barneomsorg etter land. Prosent.....	96
Tabell 6.6 Multinomisk logistisk regresjonsanalyse av grupper basert på forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av barneomsorg.....	97
Tabell 7.1. Forventet effekt (fra et kjønnsnøytralt perspektiv) av parets relative egenskaper for sannsynligheten av likestilt arbeidsdeling og den faktiske effekten fra analysene.	100
Tabell 7.2. Forventet effekt (fra et kjønnsperspektiv) av individers holdninger for sannsynligheten av lik arbeidsdeling og den faktiske effekten fra analysene.....	103
Tabell 7.3 Gruppering av utvalget etter holdninger til likestilling og deling av ulønnet arbeid	106

Figurer

Figur 4.1 Fordeling av matlaging, oppvask, innkjøp av dagligvarer, støvsuge/vaske hus og småreparasjoner i og rundt boligen for alle og etter land. Prosent.....	60
Figur 4.2 Indeks for deling av husarbeid for alle og etter land	61
Figur 4.3 Fordeling av ulike barneomsorgsoppgaver for alle og etter land. Prosent.....	63
Figur 4.4 Indeks for deling av barneomsorg for alle og etter land	64
Figur 4.5 Gjennomsnittsskåre for indeks for holdninger til kjønnsroller og indeks for holdninger til foreldreskap for alle og etter land.....	68

1. Innledning

Målet med denne oppgaven er å studere hvordan par med barn deler husarbeid og barneomsorg, samt hvordan fordeling av arbeid hjemme - ulønnet arbeid - henger sammen med holdninger til likestilling. Oppgaven har et komparativt perspektiv hvor jeg sammenligner Norge, Frankrike, Tyskland og Ungarn. Disse fire landene varierer på mange områder, både når det gjelder kjennetegn ved kvinners posisjon innen sentrale institusjoner som politikk og arbeidsmarked, og med ulike kjennetegn ved familiepolitiske ordninger og ambisjoner (foreldre-/fedrepermisjon og barnehage tilbud). Slike ulike institusjonelle ordninger innebærer ulike kontekster som kan antas å påvirke graden av likestilling i holdninger og handlinger. Selv om det finnes en omfattende forskningslitteratur som viser endring i likestilling hjemme og ute, vet vi mindre om hvordan holdninger og praksis henger sammen (Lappegård og Kjeldstad 2010). Til tross for at det har vært en utvikling mot mer likestilte holdninger til kjønnsroller og store endringer i kvinners deltakelse i arbeidsmarkedet, er det fortsatt kvinnene som har hovedansvaret hjemme (Bernhardt, Noack og Lyngstad 2008). Det at studier av holdninger viser en generell utvikling i retning av mer likestilte holdninger (Jansen og Liefbroer 2006; Brewster og Padavic 2000) samtidig som studier av ulønnet arbeid viser at dette forblir et område preget av tradisjonelle kjønnsrollemønstre, er blitt beskrevet som et paradoks (Bühlmann, Elcheroth og Tettamanti 2010). Vurderingen av varierende samsvar mellom holdninger og praksis når det gjelder likestilling, er også avhengig av hva man legger i selve begrepet likestilling (Lappegård og Kjeldstad 2010). Oppfatninger av likestilling mellom kvinner og menn kan for eksempel være basert på en *kjønnsnøytral* forståelse, dette vil si at begge partnerne oppfattes som likestilte når de fritt kan velge, samt prioritere egen innsats uavhengig av kjønn (jf. Chamberlayne 1993). En annen oppfatning er *kjønnskomplementaritet* hvor biologiske, eventuelt tillærte forskjeller mellom kvinner og menn vektlegges og en tredje oppfatning vektelegger i større grad *gjensidighet* mellom partnerne med hensyn til arbeids- og oppgavefordeling. I denne oppgaven har jeg valgt å benytte et likhetsperspektiv som tar utgangspunkt i den *kjønnsnøytrale* oppfatningen. Dette innebærer at kvinner og menn anses som likestilte i delingen av ulønnet arbeid når begge bidrar like mye. Oppgaven gir et bidrag til forstå hva som påvirker arbeidsdeling mellom kvinner og menn — og hvordan forholdet mellom holdninger og praksis avhenger av konteksten parene befinner seg.

1.2 Forskningsspørsmål

Oppgavens problemstilling består av tre forskningsspørsmål:

1. Hva påvirker deling av husarbeid og barneomsorg?

For mange, ikke minst for par med barn, går en stor del av døgnet 24 timer med til ulønnet arbeid og måten dette deles mellom kvinner og menn har ikke bare konsekvenser for den enkelte, men også samfunnsmessige konsekvenser på mange områder (som arbeidsmarkedet, inntektsfordeling og barns oppvekstmiljø). Hvorfor kvinner fortsetter å gjøre hoveddelen av både husarbeid og barneomsorg og hvorfor menn ikke gjør mer er spørsmålene som ofte stilles i forskningslitteraturen. I lys av dette er det interessant å studere hvilke faktorer som er av betydning for arbeidsdelingen på tvers av land, både for å forstå hva som ligger til grunn for den vedvarende ulikedelingen og eventuelt hvilke faktorer som fører til en likere arbeidsdeling. Forståelsen av under hvilke betingelser par kan oppnå en likestilt arbeidsdeling utgjør et skritt på veien til å oppnå likestilling både i det private og i det offentlige rom (Lachance-Grzela og Bouchard 2010).

2. Hvilke mønstre finnes i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme?

En viktig forklaringsfaktor for deling av husarbeid og barneomsorg er holdninger til likestilling. Samtidig viser det seg at det er mer utbredt med likestilte holdninger enn likestilt arbeidsdeling. At det ikke alltid er samsvar mellom holdninger og praksis, og hvilke faktorer som påvirker de to, er dermed av interesse.

3. Er det forskjeller mellom Norge, Frankrike, Tyskland og Ungarn i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme?

De tradisjonelle teoriene innenfor familieatferd strever med å forklare hvordan det kan være tilfelle at holdninger stadig utvikles i retning av å bli mer likestilte, mens arbeidsdelingen i stor grad forblir tradisjonell. På bakgrunn av dette er det derfor blitt argumentert for en annen innfallsvinkel enn de tradisjonelle analysene, hvor det blant annet fokuseres på betydningen av kontekstuelle variasjoner (Bühlmann m.fl. 2010). Med dette som utgangspunkt er det interessant å sammenligne variasjoner i forholdet mellom holdninger og praksis i de fire landene. Tanken er at ved å analysere dette blir det tydeligere hvordan konteksten er av

betydning for i hvilken grad holdninger samsvarer med praksis og i hvilken grad likestilling er relatert til kontekst.

1.3 Teoretisk og empirisk forankring av funn

Jeg benytter både kjønnsnøytrale og kjønnsesifikke forklaringer på variasjonen i deling av ulønnet arbeid. I tråd med de kjønnsnøytrale perspektivene fokuserer jeg på betydningen av utdanning, yrkesaktivitet og alder for arbeidsdelingen. I tråd med de kjønnsesifikke forklaringene fokuserer jeg på betydningen av holdninger. Tidligere forskning viser at alle disse faktorene er av betydning (Coltrane 2000), men at holdninger er den faktoren som forklarer mer variasjon enn noen annen (Shelton og John 1996). På bakgrunn av dette er det interessant å gå nærmere inn på relasjonen mellom holdninger og praksis. I analysen av dette benytter jeg en teoretisk modell over forholdet mellom holdninger til kjønnsroller og likestillingspraksis hjemme (Lappegård og Kjeldstad 2010). For å diskutere variasjoner mellom de fire landene vil jeg trekke på kunnskap om kvinners posisjon i politikk og arbeidsmarkedet, og kunnskap om familiepolitikk der målet er å tilrettelegge for likestilling.

1.4 Et komparativt perspektiv

Jeg har valgt å studere deling av husarbeid og barneomsorg i et komparativt perspektiv hvor jeg sammenligner fire ulike land; Norge, Frankrike, Tyskland og Ungarn. Det er flere grunner til dette valget. For det første vil et komparativt perspektiv vise forskjeller og likheter mellom ulike land. En vil dermed kunne få en bedre forståelse av allokeringen av ulønnet arbeid og hva som påvirker dette generelt. Dette vil også gjøre at en kan få ny innsikt av norske forhold. For det andre vil en kunne bruke kontekstuelle faktorer som mulige forklaringer for å forstå forskjeller og likheter i deling av husarbeid og barneomsorg mellom landene. De siste par tiårene har det vært et økt fokus på betydningen av kontekstuelle faktorer i studier av ulønnet arbeid (se for eksempel Coltrane 2000; Fuwa 2004; Knudsen og Wærness 2008). Det blir argumentert for at analyser som plasserer individene og parene i den konteksten de befinner seg i, vil gi en bredere og bedre forståelse av hvordan par organiserer og deler husarbeid og barneomsorg – og hvorfor. Denne typen analyser (flernivåanalyser) krever at en har tilgang til sammenlignbare studier fra en rekke land¹. I spørreundersøkelsen som benyttes i denne oppgaven er det ikke nok land til å gjøre en slik flernivåanalyse. Det er ofte vanskelig å få tak

---

¹ Det må vært mist 15-20 analyseenheter for å gjøre en analyse på to nivåer (Ringdal 2007:153).

i denne typen data og en velger i stedet å sammenligne enkeltland (se for eksempel Bernhardt m.fl. 2008). Jeg har valgt å sammenligne Norge med Frankrike, Tyskland og Ungarn fordi disse landene skiller seg fra Norge og hverandre i kontekstuelle forhold som kan påvirke likestilling mellom kvinner og menn. Dette gir et interessant komparativt perspektiv på forskjeller, samtidig som de alle er industrialiserte land som det gir mening å sammenligne.

1.5 Data og metode

Datamaterialet som benyttes i analysene er hentet fra den internasjonale Gender and Generations Survey (GGS) under FNs forskningsprogram Gender and Generation Programme (GGP). Dette er et sett av nasjonale panelundersøkelser med et representativt utvalg av personer mellom 18 og 79 år i hvert land. Undersøkelsene er utformet med tanke på muligheten av komparative studier, samt muligheten av å gjennomføre flere runder slik at longitudinelle analyser er mulig. Dataene inneholder et bredt spekter av informasjon på en rekke områder. Kombinert med at dette i tillegg er en relativt ny undersøkelse, er dette gode data som egner seg for de analysene jeg har gjort.

1.6 Oppgavens gang

Oppgaven innledes med tidligere forskning innenfor studier av ulønnet arbeid. Her presenterer jeg også enkelte studier av holdninger og forholdet mellom holdninger og praksis, samt kontekstuelle kjennetegn ved de fire landene som kan tenkes å være av betydning for arbeidsdelingen. I kapittel tre gjennomgår jeg det teoretiske rammeverket som er relevant for analysene av deling av husarbeid og barneomsorg og så diskuteres de ulike teoretiske perspektivene opp mot hverandre. Deretter presenterer jeg hypoteser for hva som påvirker deling av husarbeid, hvilken sammenheng jeg forventer å finne mellom holdninger og praksis, samt hvordan dette kan tenkes å variere mellom landene. I kapittel fire gjennomgår jeg datamaterialet, utvalget i analysene, analysestrategien og metodene jeg benytter. I kapittel fem presenterer jeg resultatene av analysene av deling av husarbeid og deling av barneomsorg og hvilke faktorer som påvirker dette, mens jeg i kapittel seks presenterer resultatene av analysen av forholdet mellom holdninger og praksis og hvordan dette varierer mellom landene. I kapittel 7 diskuterer jeg oppgavens tre hovedproblemstillinger i lys av de empiriske funnene. Her tar jeg også opp begrensninger ved analysene i oppgaven. I kapittel åtte følger en konklusjon hvor jeg oppsummerer de viktigste funnene og drøfter eventuelle samfunnsmessige implikasjoner av disse.

2. Tidligere forskning og kunnskapsstatus

Hensikten med dette kapittelet er å presentere empirisk forskning som er relevant for oppgavens problemstilling. Kapittelet er firedelelt. I første del beskriver jeg studier av ulønnet arbeid (deling av husarbeid og barneomsorg). I andre del ser jeg nærmere på studier av holdninger til likestilling og i tredje del presenterer jeg to studier som har analysert forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av (u)lønnet arbeid gjennom typologier. I kapitlets fjerde del presenterer jeg noen kontekstuelle kjennetegn ved landene som kan antas å påvirke arbeidsdelingen. Selv om denne type variable ikke direkte inngår i datamaterialet og analysen min, er de, som jeg skal komme tilbake til, høyst relevante for tolking av en del av funnene i undersøkelsen.

2.1 Studier av husarbeid og barneomsorg

Studier av ulønnet arbeid er historisk sett et relativt nytt fenomen. I denne delen gir jeg først en beskrivelse av utviklingen i sosiologisk forskning på dette området. Ulike hensyn i studiet av ulønnet arbeid er tema for neste del, der jeg går inn på ulike måter det kan gjøres på, og er gjort på. Her står operasjonalisering av begrepene husarbeid og barneomsorg sentralt. Endelig ser jeg på studier om forklaringer av hva som påvirker delingen av husarbeid og barneomsorg. Avslutningsvis følger en gjennomgang av komparative studier over temaet.

2.1.1 Kort om temaets utvikling i sosiologisk forskning

Studier av ulønnet arbeid i hjemmet ble først satt på forskningsagendaen på 1970-tallet. Det er rimelig å hevde at dette har sammenheng med aktiviteten i kvinnebevegelsen; kvinners liv og betingelser ble gjenstand for en helt annen grad av oppmerksomhet enn tidligere (Kitterød 2003:37). Med kvinneforskningen kom nye perspektiver og ulike kvinnelederte felt ble gjenstand for akademiske studier. Norske samfunnsforskere var i forskningsfronten på dette området, og arbeidene til Kari Wærness (1975, 1982), Arnlaug Leira (1978) og Kari Skrede (1978) var nybrottsarbeid. I følge Collins (2005) hadde sosiologien om arbeid og organisasjon i den engelskspråklige litteraturen ignorert denne delen av livet inntil Oakley (1974) publiserte sin bok *The Sociology of Housework*. Tradisjonelt sett hadde lønnet arbeid vært gjenstand for omfattende undersøkelser, mens ulønnet arbeid var lite studert. Dette endret seg på 1970-tallet i sammenheng med kvinners inntog på arbeidsmarkedet og feministiske strømninger (Leira 1983; Wadel m.fl. 1983). I følge Kitterød (2003) var en konsekvens av de omfattende endringene i kvinners dagligliv, samt stigende etterspørsel etter deres arbeidskraft

på arbeidsmarkedet, at kvinners hverdag ble gjort til et politisk administrativt forskningsfelt. Kvinners hverdag ble gjenstand for offentlig debatt og dermed økte behovet for kunnskap om deres arbeid ute og hjemme.

Studier av det ulønnede arbeidet har stått sentralt i kvinneforskningen både i Norge og andre land og et viktig anliggende har vært å synliggjøre og oppvurdere dette arbeidet, ikke bare for den enkelte husholdning, men for samfunnsøkonomien generelt (Wærness 1975; Lingsom 1978; Skrede 1986). En forskjell på norsk og internasjonal forskning på dette området er at norske kvinneforskere har vært særlig opptatt av fordelingen av ulønnet omsorgsarbeid (Wærness 1975), mens man internasjonalt har fokusert mer på fordeling av husarbeid (Kitterød 2003). Den amerikanske sosiologen Scott Coltrane (2000) skriver i en oversiktsartikkel basert på vel 200 akademiske bidrag på feltet, at det ikke var før på 1990-tallet at husarbeid virkelig ble ansett som et tema verdig for seriøse akademiske studier i USA. Mange av studiene fra denne perioden forsøkte å operasjonalisere konsepter og teste hypoteser som sprang ut av tidsbruksundersøkelsestradisjonen eller fra tidligere kvalitative intervjuer og observasjonsstudier (Coltrane 2000:1209).

Enkelte sentrale kvalitative internasjonale studier er blant annet Hochschilds "The Second Shift" (1989) og DeVaults "Feeding the Family" (1991), samt West og Fenstermaker (1993) som ved hjelp av diskursanalyse prøvde å forstå hvordan husarbeid, kjønn og familie konstrueres gjennom narrativer (Coltrane 2000:1218). Det er blitt hevdet at kvalitative undersøkelser om foreldres dagliglivsorganisering gjerne legger stor vekt på subjektive aspekter og på deltakernes begrunnelser og motiver for hvorfor de innretter seg slik de gjør og dermed gir verdifull innsikt i mønstre og prosesser. Men for en systematisk oversikt over endringer og variasjon i det ulønnede arbeidet trengs imidlertid representative undersøkelser (Kitterød 2003:19,46).²

2.1.2 Ulike måter å studere ulønnet arbeid

Norge har hatt spørreundersøkelser om både ulønnet og lønnet arbeid siden Levekårsundersøkelsene ble etablert på 1970-tallet (se Wærness 1975). I internasjonale undersøkelser ble det først utbredt løpet 1990- og 2000-tallet (Coltrane 2000; Lachance-

---

² Siden min oppgave er en kvantitativ studie har jeg valgt å videre fokusere på kvantitative studier i gjennomgangen av tidligere forskning g kunnskapsstatus.

Grzela og Bouchard 2010). Utformingen av spørreskjemaene varierer: Noen er bygget opp rundt rapportering av hvor mye tid som vanligvis brukes til diverse husholdsaktiviteter, mens andre dreier seg om hvordan de ulike aktivitetene deles mellom partnerne, eller hvem som har hovedansvaret for de ulike aktivitetene (Coltrane 2000). Tidsbruksundersøkelser er en viktig kilde til informasjon og analyser i studier av ulønnet arbeid.³ Disse undersøkelsene har form som dagbokundersøkelser av tidsbruk hvor respondenter noterer alle gjøremål over ett eller flere døgn og regnes ofte som den beste metoden å for å studere ulønnet arbeid, fordi de gir de mest nøyaktige estimatene av tidsbruk (Shelton og John 1996; Coltrane 2000; Kitterød 2003). Den mest utbredte formen av undersøkelser av ulønnet arbeid er å stille spørsmål om den relative fordelingen hvor svaralternativene som regel skiller mellom kvinnen utfører alltid oppgaven, kvinnen utfører som regel oppgaven, kvinnen og mannen deler likt, mannen utfører som regel oppgaven og mannen utfører alltid oppgaven (Shelton og John 1996). En viktig fordel med spørreskjemaundersøkelser er at de er mindre ressurskrevende å gjennomføre enn tidsbruksundersøkelser. Derimot gir de noe mer upresise resultater og det er blitt vist at spørreskjemaundersøkelser har en tendens til å vise langt flere timer brukt på ulønnet arbeid enn dagbokundersøkelser (Binachi m.fl. 2000).

Mine analyser er basert på data fra intervju og spørreskjema. Respondentene blir spurt om hvem som utfører de ulike arbeidsoppgavene av seg og partneren og i hvilken grad de deler oppgavene seg i mellom. Dette innebærer at jeg ser på rapporteringen av den relative fordelingen mellom kvinner og menn i par og ikke hvor mye tid som faktisk brukes på ulønnet arbeid.

2.1.3 Ulike måter og operasjonalisere husarbeid og barneomsorg

Hva som regnes som ulønnet arbeid varierer mellom ulike studier (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:769), og det er stor variasjon i hvordan begrepene defineres og operasjonaliseres. Det finnes ikke én klar definisjon av husarbeid, men det eksisterer en nokså konsistent begrepsforståelse i forskningslitteraturen, hvor husarbeid som regel refererer til ulønnet arbeid utført for å ta vare på familiemedlemmer og/eller et hjem (Shelton og John 1996:300). Gitt en slik forståelse av husarbeid er det dermed ikke klart om arbeidsoppgavene innebærer et omsorgselement eller ikke. De fleste studiene definerer ikke husarbeid på noen

---

³ I Norge er det gjennomført tidsbruksundersøkelser i 1971, 1980, 1990, 2000 og 2010. Det er foreløpig ikke publisert resultater fra 2010-undersøkelsen.

annen måte enn å vise til hvilke variable som inngår i analysen samt å gi en viss indikasjon på om barneomsorg inngår (Coltrane 2000:1210).

Oppgaver som gjerne blir brukt i analyser av husarbeid er rengjøring og rydding av bolig, oppvask, vask av klær, matlaging, innkjøp av dagligvarer (Lappegård og Kjeldstad 2010). Fra Tidsbruksundersøkelser vet en at matlaging, husvask, innkjøp av dagligvarer, oppvask og opprydning etter måltid og klesvask regnes som de mest tidskonsumerende husarbeidsoppgavene (Coltrane 2000; Kitterød 2003). Det disse oppgavene har til felles, foruten å være de som tar mest tid, er at de er mindre valgfrie og i mindre grad mulig å utsette enn andre typer arbeidsoppgaver som for eksempel hagearbeid og vedlikeholdsarbeid (Coltrane 2000:1210). Ofte skilles det nettopp mellom rutineoppgaver og andre som utføres sjeldnere. Det er også blitt argumentert for at rutineoppgavene kan karakteriseres som feminine aktiviteter, mens de mer sjeldne karakteriseres som maskuline (Coltrane 2000; Lachance-Grzela og Bouchard 2010). Flere studier inkluderer også aktiviteter knyttet til omsorg for barn i husarbeid (Hook 2006; Knudsen og Wærness 2008). Barneomsorg innebærer som regel en eller flere av følgende aktiviteter; kle på barn, legge barna for kvelden, følge til og fra barnehage/skole, være hjemme med sykt barn, ta del i fritidsaktiviteter (Lappegård og Kjeldstad 2010).

At det ofte er uklare skiller mellom husarbeid og barneomsorg gjenspeiler seg i litteraturen om arbeidsdelingen blant par og kan gi en viss klarhet i den teoretiske argumentasjonen og i de empiriske analysene. Det er delte meninger om hvorvidt husarbeid og barneomsorg bør studeres sammen eller hver for seg. Coltrane argumenterer for at det manglende fokuset på barneomsorg i studier av ulønnet arbeid fortsatte som en stor "shortcoming" utover 1990-tallet (Coltrane 2000:1210). Det er også blitt argumentert for at husarbeid og barneomsorg bør vurderes hver for seg på grunn av deres ulike natur (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:769). Likefullt argumenterer Coltrane videre i en nyere artikkel at ettersom det er blitt vist at ulike faktorer predikerer fedres tid til involvering med småbarn enn fedres tid brukt på husarbeid, bør man heller undersøke hvordan de to aktivitetene forholder seg til hverandre enn å hevde at de bør studeres separat (Coltrane 2010:797).

En annen grunn til å skille husarbeid og barneomsorg er det kan være ulike overveielser bak de to, selv om gjøremålene ofte går over i hverandre. Både innholdet og resultatet er

forskjellig og foreldre finner gjerne husarbeid mindre givende enn omsorgsarbeid. Videre er husarbeid substituerbart slik at det i prinsippet ikke spiller noen rolle hvem av foreldrene som utfører det. I barneomsorgen kan det derimot være en fordel for barna med innspill fra flere voksne (Kitterød 2003:60).

I datagrunnlaget for mine analyser skilles det mellom oppgaver knyttet til husarbeid og oppgaver knyttet til omsorg for barn.⁴ Jeg har valgt å analysere de to områdene hver for seg og ser dermed ikke på et eventuelt samspill mellom husarbeid og barneomsorg.

2.1.4 Studier av hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg

Uavhengig av målemetoder og operasjonaliseringer av husarbeid og barneomsorg viser alle undersøkelser at kvinner bruker langt mer tid enn menn på dette arbeidet enn menn (se for eksempel Coltrane 2000; Bianchi m.fl. 2000; Fuwa 2004; Hook 2006; Knudsen og Wærness 2008; Kitterød og Lappegård 2010; Lachance-Grzela og Bouchard 2010). Det vakte betydelig oppmerksomhet da de første undersøkelsene av tid brukt til husarbeid og barneomsorg avdekket at husholdsarbeidet hadde minst like stort omfang som yrkesarbeidet og at kvinner hadde minst like lange arbeidsdager som menn (Wærness 1978). Selv om det har foregått en endring fra 1970-tallet, både i Norge og internasjonalt (se for eksempel Coltrane 2000; Kitterød 2003; Hook 2006), er det fremdeles slik at det er kvinnene som står for det meste av familiarbeidet. Det å få barn har også fortsatt atskillig større konsekvenser for kvinners enn for menns dagligliv (Bianchi m.fl. 2000; Greenstein 2000; Bernhardt m.fl. 2008; Lachance-Grzela og Bouchard 2010).

Det er flere grunner til at kvinner har redusert tiden til ulønnet arbeid, mens den har økt blant menn. Én viktig årsak er at kvinner i økende grad bruker mer tid på lønnet arbeid utenfor hjemmet og dermed har mindre tid til rådighet (Coltrane 2000; Hook 2006; Cunningham 2007). Dessuten har den teknologiske utviklingen effektivisert arbeidet og redusert tiden det tar å utføre en del av arbeidsoppgavene (Voicu m.fl. 2009). Det er også blitt pekt på at standardene for et ordentlig hjem kanskje har sunket (Bianchi m.fl. 2000; Kitterød 2002a). I Norge har tidsbruksundersøkelsene vist at småbarnsmødre ved årtusensskifte brukte gjennomsnittelig litt over 2 timer daglig til husarbeid, mens de ved inngangen til 1970 brukte

---

⁴ Dette er gjort ved at spørsmålene om husarbeid og barneomsorg stilles som to ulike sett med spørsmål i spørreundersøkelsen.

4 timer og tre kvarter per dag (Kitterød 2003:15). Den samme utviklingen er også dokumentert blant annet i USA hvor kvinner reduserte sin tid brukt på husarbeid fra 24 timer i uken i 1965 til 16 timer i 1985, mens menn i den samme perioden økte sin innsats fra 2 til 4 timer i uken (Coltrane 2000:1211). Blant gifte, ansatte menn økte den gjennomsnittelige tiden brukt på ulønnet arbeid med nesten seks timer per uke fra 1965 til 2003 (Hook 2006). Men selv om menns ulønnet arbeid har økt, har den ikke kompensert for kvinnenes nedgang (Greenstein 2000; Coltrane 2000; Hook 2006; Bernhardt m.fl. 2008).

At kvinner har stått for og fortsatt utfører hovedvekten av husarbeid og barneomsorg samtidig som de har kommet inn på arbeidsmarkedet er blitt beskrevet som at kvinner opplever en ”dobbel-byrde” (Hochschild 1989). Selv om hovedbildet viser reduserte forskjeller mellom kvinner og menn, er det fortsatt store variasjoner. En rekke faktorer har vist seg å ha betydning for arbeidsdelingen, og det kan skilles mellom faktorer knyttet til livsløp, tidsbruk, sosioøkonomiske faktorer som utdanning og inntekt, samt holdninger og kontekst.

Livsløpsfaktorer

Skillet mellom kvinner og menn endrer seg over livsløpet og arbeidsdelingen varierer med livssituasjon/familiesituasjon. En vil også kunne få ulike svar alt ettersom hvem i paret som gir opplysninger. I flere undersøkelser som har samlet inn opplysninger fra begge parter i parforholdet, viser det seg at både kvinner og menn beskriver sin innsats som noe mer omfattende enn hva partneren sier (Coltrane 2000; Kitterød 2004; Bernhardt m.fl. 2008). Når det gjelder familiesituasjon har en rekke studier vist at når kvinner og menn flytter sammen øker kvinners innsats i husarbeid, mens den reduseres hos menn (Coltrane 2000; Shelton og John 1996). I tillegg er det blitt vist at gifte par har mer tradisjonell arbeidsdeling enn samboere, ved at gifte kvinner bruker mer tid på husarbeid enn kvinner i samboerskap selv etter at kontrolleres for blant annet barn og yrkesaktivitet (Shelton og John 1996). Det er en utbredt forventning at samboende par har mer utradisjonelle oppfatninger enn gifte par (Bernhardt m.fl. 2008) og dette kan forklare hvorfor de også har en mer utradisjonell arbeidsdeling. Hook (2006) finner i sin studie av fedres involvering i ulønnet arbeid at gifte menn bruker 24 minutter mer per dag på ulønnet arbeid enn single menn, men hun påpeker at dette er motsatt av hva andre emiriske undersøkelser finner (Hook 2006:651).

Den største endringen i arbeidsdelingen mellom kvinner og menn skjer når de blir foreldre. Kvinner innsats øker da ytterligere både i forhold til husarbeid og barneomsorg (Coltrane 2000; Bernhardt m.fl. 2008). Mannens innsats økes også når han blir far, men like fullt er denne økningen for liten til å kompensere for kvinnens. Selv om det generelle bildet viser at arbeidsdelingen mellom kvinner og menn blir mer tradisjonell når de får barn, har en nyere studie fra Norge funnet at familier med småbarn sammenlignet med familier med eldre barn har større sannsynlighet for en likere arbeidsdeling enn en tradisjonell arbeidsdeling (Kitterød og Lappegård 2010). En mulig tolkning av dette er at småbarn krever mer enn større barn og at fedrene dermed blir nødt til å bidra mer (Kitterød og Lappegård 2010:28).

Yngre kvinner gjør mindre husarbeid og deler mer av arbeidsmengden med mannen enn det eldre kvinner gjør (Coltrane 2000:1221; Nordenmark 2004:239). I tråd med dette viser studier også at yngre generasjoner av menn har en tendens til å utføre en større andel av husholdsarbeidet enn eldre generasjoner (Davis og Greenstein 2004). I tillegg har studier vist at jo større avstand det er mellom partnernes alder, jo mindre deles husarbeidet mellom dem (Coltrane 2000:1222).

Variasjoner mellom aldersgruppene kan gis en livsløpsforklaring, eller en kohortsforklaring. Livsløpshypotesen forklarer ulikhetene med alder i seg selv, slik at unge er mer tilbøyelige til likedeling enn eldre. Kohortsforklaringen vil peke på forskjeller mellom kohortene, slik at arbeidsdelingen vil forandre seg mellom kohorter. Det viser seg at en hver ny kohort er mer tilbøyelig til å ha likestilte holdninger og verdier enn de forutgående kohortene, men det er og blitt vist at individer i større grad støtter likedeling mellom kjønnene i årenes løp (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:773). Enkelte studier viser også at kohorteffektene svekkes når individenes holdninger trekkes inn som variabel i modellene (Coltrane 2000:1221).

Tidsbruk

Tiden både kvinner og menn bruker til yrkesaktivitet har stor betydning for delingen av ulønnet arbeid. Særlig kvinners arbeidstid utenfor hjemmet har vist seg å ha en sterk og konsistent effekt på kvinners absolute nivå av husarbeid og menns relative andel av husarbeid (Coltrane 2000:1220). Yrkesaktive kvinner bruker mindre tid på husarbeid enn ikke yrkesaktive kvinner og det viser seg at jo mer tid kvinnene bruker på lønnet arbeid, jo mindre tid brukes til ulønnet arbeid, noe som igjen resulterer i en likere arbeidsdeling (Shelton og

John 1996; Coltrane 2000; Kitterød 2003; Knudsen og Wærness 2008; Bernhardt m.fl. 2008; Kitterød og Lappegård 2010). Om den mer likestilte arbeidsdelingen bare er et resultat av at kvinnen gjør mindre, eller om den også tyder på at mannen gjør mer, er det ulike meninger om (Coltrane 2009:1220). Enkelte studier har vist at menn bruker mer tid på ulønnet arbeid når partneren bruker mer tid på lønnet arbeid (Cunningham 2007; Bernhardt m.fl. 2008). Andre igjen finner at dersom mødrene jobber fulltid, bidrar ikke fedrene mer i det ulønnede arbeidet sammenlignet med om de jobber deltid (Kitterød og Pettersen 2006). Det har også vist seg at når kvinner jobber skift, eller har kvelds- og nattarbeid, bidrar mannen mer hjemme (Coltrane 2000). Samtidig fant en norsk studie det motsatte; par hvor hun jobbet uvanlige arbeidstider hadde mindre sannsynlighet for å være blant de mer likestilte i delingen av ulønnet arbeid (Kitterød og Lappegård 2010:25). En forklaring på dette kan være at kvinner med uvanlige arbeidstider ofte jobber i yrker med høy andel av deltidsstillinger (for eksempel sykepleiere) og derfor jobber mindre enn mannen. Noen velger kanskje en slik ordning bevisst for at en av partnerne, som regel kvinnen, kan bruke mer tid på familiearbeidet (Kitterød og Lappegård 2010:25). Det bekreftes av analysen at blant par hvor hun jobber deltid er det ulønnede arbeidet mer ulikt fordelt og kvinnene står for hoveddelen av familiearbeidet (Kitterød og Lappegård 2010:27). De samme mekanismene som gjelder kvinner gjelder også menn; mindre tid til lønnet arbeid innebærer mer tid til ulønnet arbeid (Shelton og John 1996; Coltrane 2000; Hook 2006). I en studie av kvinner og menn i Norge og Sverige har en sett at dersom menn jobber deltid øker sannsynligheten for en likere deling av ulønnet arbeid, mens den synker dersom han jobber mer enn fulltid (Bernhardt m.fl. 2008).

Det jeg har beskrevet over er hovedbildet, men det er ikke helt entydig. Det er også studier som går i motsatt retning. Blant annet er det vist at ikke yrkesaktive menn gjør enda mindre husarbeid enn yrkesaktive menn (Hook 2006:651; Coltrane 2000:1221), og tilsvarende at jo mer tid kvinnen bruker på lønnet arbeid i forhold til mannen, jo mer tid bruker hun også på ulønnet arbeid (Hochschild 1989).

Sosioøkonomiske faktorer

Både utdanning og inntekt er sentrale faktorer for variasjonen i delingen av ulønnet arbeid mellom kvinner og menn. En rekke studier viser at høyere utdanning, både for kvinner og menn, innebærer likere arbeidsdeling. Dette skjer ved at kvinner med høyere utdanning gjør mindre husarbeid enn kvinner med lavere utdanning og at menn med høyere utdanning gjør

mer husarbeid enn menn med lavere utdanning (Birkelund 1987; Shelton og John 1996; Coltrane 2000; Kitterød 2003; Bernhardt m.fl. 2008; Kitterød og Lappegård 2010). En analyse av betydningen av kvinners utdanningsnivå for delingen av husarbeid blant småbarnsforeldre i Norge viser en klar positiv sammenheng mellom mors utdanning og graden av likedeling av husarbeidet. Dette forklares dels ved at høyt utdannede mødre bruker mer tid i yrkeslivet enn dem med mindre utdanning, i tillegg til at de ofte har partnere med høyere utdanning (Kitterød 2002b)⁵.

Mange studier viser også at kvinner som tjener mer har en likere deling av det ulønnede arbeidet (Coltrane 2000). Inntekt kan måles både som absolutt for mannen og kvinnen, eller relativ mellom partnerne, eller som den totale summen for husholdningen. Flere studier viser at når den relative inntekten mellom kvinnen og mannen er jevnere så er også den relative delingen av husholdsarbeidet likere (Coltrane 2000). Det har også vist seg at dersom kvinnen tjener mer enn mannen, øker sannsynligheten for en likere deling av det ulønnede arbeidet (Bianchi m.fl. 2000; Knudsen og Wærness 2008; Bernhardt m.fl. 2008).

Selv om både utdanning og inntekt er viktige faktorer for å beskrive variasjon i deling av ulønnet arbeid, er de to faktorene ofte nært korrelert, og mange viser at utdanningseffekten forsvinner når inntekt inkluderes i analysen (Birkelund 1987; Shelton og John 1996:305).

Holdninger

Holdninger til likestilling er en annen viktig faktor som kan forklare variasjon i deling av husarbeid og barneomsorg. De aller fleste studier finner at jo mer likestilte holdninger menn har, jo likere deles husholdsarbeidet (se for eksempel Jansen og Liefbroer 2006). Færre studier finner denne sammenhengen for kvinner, men blant dem som gjør det, tegnes det samme bildet som for menn (Shelton og John 1996:306). At det er en sammenheng mellom holdninger til likestilling og deling av ulønnet arbeid er altså veletablert, selv om årsaksretningen ikke alltid er like klar (Sullivan 2004:212). Det mest utbredte perspektivet på forholdet mellom holdninger og praksis er at det foregår en interaksjon mellom holdning og handling (Nordenmark 2004). Det er likevel grunn til å tro at det i stor grad er holdninger som har effekt på involveringen i både lønnet og ulønnet arbeid - fordi holdninger hovedsakelig

---

⁵ Undersøkelsen er basert på tidsbruksundersøkelsene fra 1970, 1980 og 1990-tallet og viser den samme tendensen i hele perioden (Kitterød 2002b).

dannes i oppveksten gjennom sosialisering, før individer i ulik grad involveres i arbeid (Nordenmark 2004:235).

Holdninger til likestilling blir også ofte knyttet til utdanning. Det er godt dokumentert at høyere utdanning er positivt korrelert med likestilte holdninger og likere arbeidsdeling (Kitterød 2003:18). Høyt utdannede kvinner er gjennomgående mer positive til sentrale likestillingspolitiske målsettinger enn dem med kortere utdanning, de ser også mer positivt på mødres yrkesarbeid og på likedeling av arbeid ute og hjemme og har dessuten oftere en partner som støtter slike oppfatninger (Kitterød 2003; Brewster og Padavic 2000; Lachance-Grzela og Bouchard 2010).

2.1.5 Komparative studier av hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg

I tillegg til livsløpsfaktorer, tidsbruk, sosioøkonomiske faktorer og holdninger til likestilling er den institusjonelle konteksten en sentral faktor for å forstå variasjon i deling av husarbeid og barneomsorg. Komparative studier av ulønnet arbeid fikk et oppsving på 1990-tallet (Coltrane 2000:1218). Ved å bruke land som analyseenhet kunne man utvikle en sosiologisk forståelse av koblinger mellom ulønnet arbeid og andre kulturelle, institusjonelle og strukturelle faktorer, og etter hvert har flere og flere argumentert for at faktorer på makronivå var vel så viktige som faktorer på mikronivå for forståelsen av den ulønnede arbeidsdelingen mellom partnere (se for eksempel, Davis og Greenstein 2004; Fuwa 2004; Hook 2006; Knudsen og Wærness 2008; Lachance-Grzela og Bouchard 2010). Makroperspektivet i slike studier bygger på ideen om at strukturelle og kulturelle krefter former måten individer handler på, også i sitt eget hjem og hvordan husholdsarbeid organiseres og deles (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:774). Nasjonale institusjonelle forhold, både den politiske, økonomiske og kulturelle konteksten, påvirker husarbeidsforhandlinger. Konteksten har også stor betydning for endring, for eksempel gjennom politiske eller økonomiske virkemidler (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:774).

Et vanlig perspektiv i komparative studier er at man kan sammenligne nasjonale trekk mellom landene, med antakelse om at dette har betydning for individuelle handlingsvalg. For eksempel har flere vært interessert i hvilken betydning kjønnsideologi⁶ spiller på nasjonalt

---

⁶ Oversatt den engelske termen "gender ideologies", kunne eventuelt brukt kjønnsrolleideologi.

plan og brukt likestillingsmål som Gender Empowerment Measure⁷ (GEM) for å studere dette (se for eksempel Fuwa 2004; Knudsen og Wærness 2008; Hook 2006, 2010). Den generelle antagelsen er at land som har kommet langt i likestillingen på nasjonalt plan genererer mer likestilling hos individene som bor i disse landene. Studier som trekker inn dette målet viser nettopp at par i mer likestilte land, som USA, Canada og de nordiske landene, deler ulønnet arbeid likere enn par som lever i mindre likestilte land, som Chile, Italia og Japan, selv når deres individuelle egenskaper holdes konstant (Fuwa 2004; Lachance-Grzela og Bouchard 2010:774). I en komparativ studie finner en at ikke bare gifte menn, men også single menn bruker mer tid på husarbeid i land med høy kvinnelig yrkesdeltakelse (Hook 2006:651). Samme studie finner en at fedres tid til ulønnet arbeid avhenger av det nasjonale nivået på kvinners yrkesaktive arbeidstimer, lengden på foreldrepermisjon og menns muligheter til å ta ut foreldrepermisjon (Hook 2006).

Forholdet mellom den politiske konteksten og arbeidsdelingen er også blitt studert og flere analyserer hvordan deling av ulønnet arbeid varierer mellom land med ulike velferdsregimer (se for eksempel Nordenmark 2004; Bühlmann m.fl. 2010). Generelt viser disse studiene at kvinner og menn som lever i land med konservative velferdsregimer (i henhold til Esping-Andersens (1990) typologi) er lite tilbøyelige til å dele ulønnet arbeid likt (Lachance-Grzela og Bouchard 2010). Konservative velferdsregimer karakteriseres av å aktivt støtte tradisjonelle kjønnsroller. Land med sosialdemokratiske velferdsregimer, som kan karakteriseres ved at likestilling mellom kjønn støttes aktivt, har i større grad likedeling mellom kvinner og menn. Funn fra studier av liberale velferdsregimer, som fokuserer på den enkeltes frihet til å velge individuelle løsninger, er mer heterogene. Det vanligste er imidlertid at kvinner er hovedansvarlige for arbeidet selv om enkelte land viser en likere arbeidsdeling enn andre. Dette gjelder særlig USA og Canada. Disse mønstrene gjelder uavhengig av egenskaper ved individene (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:774).

Komparative studier viser gjennomgående at Norge og andre sosialdemokratiske land både har den mest likestilte praksisen og de mest likestilte holdningene (Hook 2006; Knudsen og Wærness 2008; Voicu, Voicu og Strapcova 2009). I Norge har det lenge vært et politisk fokus på likestilling, det er høy andel yrkesaktive kvinner, gode offentlige barnetilsynsordninger og

---

⁷ FN's likestillingsindeks som måler ulikhet mellom kvinners og menns muligheter til å delta i politiske og økonomiske avgjørelser i et land (UNDP).

en stadig økende kvote av foreldrepermisjonen tildeles far. I tidligere kommunistiske land som bl.a. Ungarn, har en annen type kjønnspolitisk holdning utviklet seg; kvinners rolle som mødre og "earners" understrekes, mens det gjøres lite for å involvere menn på hjemmebane (Voicu m.fl. 2009:365). Komparative studier har vist at Ungarn har mer tradisjonell arbeidsdeling og tradisjonelle holdninger enn både Norge, Frankrike og Tyskland (Knudsen og Wærness 2008; Voicu m.fl. 2009). Nordenmark finner at land som klassifiseres som konservative velferdsregimer (Italia, Japan, Spania, Østerrike og Tyskland) har mer tradisjonelle holdninger, lavere andel kvinnelig yrkesdeltakelse og mer ulik arbeidsdeling enn land som klassifiseres som liberale (USA, Canada og UK) og sosialdemokratiske (Norge og Sverige) (Nordenmark 2004:237). Han analyserer også effekten av kjønnsideologi (definert som oppfatninger eller holdninger en person har til kjønnsroller) både på nivået av kvinnelig yrkesdeltakelse og arbeidsdeling. Kjønnsideologi, målt som graden av enighet/uenighet til ulike påstander om kjønnsroller, kan forklare noe av variasjonen mellom landene, men selv om forskjellen i yrkesdeltakelsen og arbeidsdelingen forvinner noe når kjønnsideologi holdes konstant, er det fortsatt signifikante forskjeller mellom landene (Nordenmark 2004).

Et annet sentralt element i komparative studier er sammenhengen mellom mikro- og makrofaktorer og det er blant annet vist at effekten av individuelle egenskaper varierer med kontekst (Fuwa 2004). En komparativ studie viser at lav likestilling på nasjonalt nivå (målt ved GEM) innebærer at kvinners individuelle egenskaper (som for eksempel inntekt og holdninger) har liten betydning for delingen av ulønnet arbeid. I land med høyere grad av likestilling (blant annet de nordiske landene), har kvinner derimot mulighet til å forhandle bort husarbeid mer effektivt på bakgrunn av individuelle karakteristikk. Kvinner i mindre likestilte land (blant annet i Ungarn, Italia og Japan) får altså redusert effekt av de samme egenskapene i forhold til kvinner i mer likestilte land (Fuwa 2004).

2.2 Studier av holdninger til likestilling

Et sentralt element i mine analyser er holdninger til likestilling. I denne delen vil jeg se nærmere på ulike måter å måle holdninger til likestilling og studier som ser på endring i holdninger over tid samt variasjon mellom grupper.

2.2.1 Ulike mål på holdninger til likestilling

Holdninger til likestilling er et vidt begrep som kan romme flere dimensjoner knyttet til kjønn og kjønnsroller på ulike nivå. Avhengig av om man fokuserer på likestilling i samfunnet, i familien eller i parforholdet, vil begrepet variere med tanke på innhold, forståelse og tolkning. Slik begrepet brukes i studier av ulønnet arbeid er det vanligvis holdninger til kjønnsroller i samfunnet og i parforholdet det fokuseres på. Dette kan igjen deles inn i flere underkategorier. Holdninger til kjønnsroller på samfunnsnivå handler ofte om synet på kvinners og menns posisjoner innenfor det politiske systemet, utdanning og arbeidslivet.

I parforholdet eller familien handler holdningene til kjønnsroller gjerne om arbeidsdelingen av det ulønnede arbeidet. Foreldreskapets implikasjoner for kvinner og menn og hvordan ulike arbeidsaktiviteter bør deles, både med tanke på aktivitetens innhold og den relative arbeidsfordelingen, er et vanlig fokus. Ofte benyttes en kombinasjon av de ulike områdene som mål på holdninger til likestilling i studier om ulønnet arbeid. Enkelte studier ser på oppfatninger om hvordan kvinner og menn med barn ideelt sett bør dele husarbeid og barneomsorg mellom seg (Apparala, Reifman og Munsch 2003, Bernhardt m.fl. 2008). Andre stiller spørsmål om hvilke konkrete oppgaver, både husarbeid og barneomsorg, respondentene foretrekker og misliker (Poortman og van der Lippe 2009). Noen studier fokuserer på foreldrerollen og hvordan barn påvirkes av mødres og fedres roller som henholdsvis omsorgsperson og forsørger, samt oppfatninger om klassiske kjønnsroller (Nordenmark 2004, Knudsen og Wærness 2008). Det finnes også studier som benytter spørsmål om religiøsitet som en indikasjon på graden av tradisjonelle versus likestilte holdninger, på bakgrunn av hypotesen om at religiøse overbevisninger ofte henger sammen med mer konservative eller tradisjonelle holdninger til kjønnsroller (Voicu m.fl. 2009). Studier som kombinerer holdninger på makro- og mikronivå inkluderer for eksempel oppfatninger om inntekt- og aldersforskjeller mellom kvinner og menn i et parforhold, synet på kvinner som politiske ledere versus menn og om barn under skolealder tar skade av at moren er yrkesaktiv (Lappegård og Kjeldstad 2010).

Det vanligste er å måle holdningene ved hjelp av en skala for graden av enighet/uenighet i konkrete påstander av typen ”et barn under skolealder vil lide hvis mor er yrkesaktiv” og ”stort sett er menn bedre politiske ledere enn kvinner”. Enighet i kjønnsdifferensierte roller og

oppgaver regnes som tradisjonelle holdninger, og i motsatt tilfelle som likestilte holdninger. Formen på holdningspåstandene i denne oppgaven er av samme karakter.

2.2.2 Studier av som påvirker holdninger til likestilling

Flere studier viser at holdninger og verdier knyttet til familieliv endrer seg i retning av likestilling mellom kvinner og menn, større individuell autonomi og økende aksept for yrkesaktive kvinner og mødre både i USA og Europa (Jansen og Liefbroer 2006; Brewster og Padavic 2000). Nyere forskning argumenterer for at holdningsendring er et resultat av to ulike prosesser hvor den ene prosessen dreier seg som faktiske forandringer i individuelle holdninger, og den andre om forandringer i befolkningssammensetningen (Brewster og Padavic 2000). Selv om likestilte holdninger er blitt mer utbredt er det likevel store variasjoner mellom individene på bakgrunn av individuelle egenskaper og kontekst. Flere har vist at kvinner generelt har mer likestilte holdninger enn menn (Brewster og Padavic 2000; Apparala m.fl. 2003; Nordenmark 2004), og at menns holdninger forandres saktere enn kvinners (Brewster og Padavic 2000). Høyere utdanning er også forbundet med mer likestilte holdninger (Brewster og Padavic 2000; Apparala m.fl. 2003), men effekten av utdanning er svakere for yngre kohorter relativt til dem som er født før 1945 i USA (Brewster og Padavic 2000). Andre studier har vist at den positive relasjonen mellom individers utdanning og likestilte holdninger var sterkere i Norge enn USA (Apparala m.fl. 2003:192). Hvorvidt den er svakere for yngre kohorter også i Norge er uvisst. Generelt sett har likevel yngre mer likestilte holdninger enn eldre (Apparala m.fl. 2003).

2.3 Studier av forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av (u)lønnet arbeid

Så langt har jeg presentert funn fra ulike studier om husarbeid og barneomsorg og studier om holdninger til likestilling. De fleste studier som ser på forholdet mellom holdninger og praksis bruker holdninger som forklaringsvariabler på kvinners og menns absolutte innsats eller relative andel av arbeidet. I denne delen skal jeg imidlertid se nærmere på to studier som bruker typologier for å analysere forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av (u)lønnet arbeid. Utgangspunktet for disse studiene er at de forventer at forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av (u)lønnet arbeid ikke nødvendigvis er lineært, i betydningen at det er samsvar mellom holdninger og handlinger.

Bühlmann m.fl. (2009) studerer forholdet mellom holdninger til likestilling og arbeidspraksis (både lønnet og ulønnet) i et komparativt perspektiv. Utgangspunktet er at selv om likestilte holdninger i økende grad spres blant yngre europeere, følger ikke arbeidsdelingen den samme trenden (Bühlmann m.fl. 2009:49). Dette paradokset knyttes til livsløpsfaktorer og velferdsordninger. Basert på dette konstrueres en typologi med fire forskjellige grupper; *koherent egalitær organisering, spenning mellom (egalitære) verdier og (kjønnsspesifikk) praksis, atypisk egalitær organisering (kjønnsspesifikke verdier og egalitær praksis) og koherent kjønnsspesifikk organisering*. Analysene viser at de fleste europeiske par lever i samstemte konfigurasjoner av likestilte holdninger og praksiser før de får barn. Når de blir foreldre forandres dette derimot til en situasjon preget av spenning mellom likestilte holdninger og en kjønnsdelt praksis.

Forholdet mellom holdninger og praksis varierer også i ulike velferdsregimer: I liberale regimer omdannes spenningen til en varig tilpasning til ulikhet, mens i sosialdemokratiske regimer (bl.a. Norge) er en slik forandring sjeldnere og dessuten reversibel. Par i konservative regimer (bl.a. Frankrike og Tyskland) viser en lignende tendens til å tilpasse seg ulikheten som par i liberale regimer, men ikke like tydelig. Andelen par som derimot har mer likestilte holdninger og praksiser i konservative regimer er større enn i liberale, men like fullt mindre enn i sosialdemokratiske regimer. Par i postkommunistiske regimer (bl.a. Ungarn) fremviser i større grad tradisjonelle holdninger enn par i de andre regimene, særlig gjelder dette blant de som har barn. I tillegg er organiseringen av arbeidet tradisjonelt. Funnene innebærer i følge forfatterne at konteksten er viktig både for å opprettholde samsvar mellom holdninger og handlinger over livsløpet, men også for å finne tilbake til samsvar mellom de to etter en periode med spenning mellom holdninger og praksis (Bühlmann m.fl. 2010).

I studien til Lappegård og Kjeldstad (2010) studeres holdninger til kjønnsroller og likestilling i det ulønnede arbeidet i Norge. Studien benytter en typologi over forholdet mellom holdninger og praksis og identifiserer tre grupper, to med samsvar mellom holdninger og arbeidsdelingen og en uten samsvar mellom holdninger og arbeidsdelingen. Samsvarsgruppene karakteriseres som henholdsvis likestilte og tradisjonelle, mens den tredje og ikke samsvarende gruppen kjennetegnes av likestilte holdninger, men tradisjonell arbeidsdeling. Når det gjelder husarbeid befinner de fleste seg i den ikke samsvarende gruppen etterfulgt av den likestilte samsvarsgruppen, mens den tradisjonelle samsvarsgruppen

er minst. Når det gjelder barneomsorg derimot er det flest som befinner seg i den likestilte gruppen etterfulgt av den tradisjonelle, mens de færreste befinner seg i den ikke samsvarende gruppen. Forfatterne argumenterer for at det gjennomgående ser ut til å være større samsvar mellom holdninger og praksis når det gjelder omsorg for barn enn når det gjelder husarbeid. Dessuten er det samsvar mellom holdninger og praksis for majoriteten av parene. Analysen viser at det er store kjønnsforskjeller mellom gruppene. Kvinner uttrykker i større grad avstand mellom deres holdninger til kjønnsroller og hva de rapporterer angående deling av husarbeid enn menn. Dette betyr at de uttrykker likestilte holdninger til kjønnsroller og samtidig beskriver at det er de som tar hovedansvar hjemme. Kjønnsforskjellene er også til stede i barneomsorgen, men ikke i like stor grad (Lappegård og Kjeldstad 2010).

2.4 Kontekstuelle kjennetegn

I denne delen redegjør jeg for noen hovedtrekk ved hvordan de fire landene i denne oppgaven skiller seg fra hverandre og ligner hverandre når det gjelder kontekstuelle forhold som kan påvirke likestilling mellom kvinner og menn.

2.4.1 Kvinners posisjon i politikk og arbeidsmarked

Forskjeller mellom kvinner og menn kan måles på mange forskjellige måter og kan omhandle mange ulike forhold. Jeg skal her se nærmere på noen sentrale områder som hver på sin måte bestemmer og/eller reflekterer trekk ved den konteksten de agerer innenfor. Tabell 2.1. viser hvordan de fire landene skiller seg på sentrale områder som alle kan relateres til likestilling.

Gender Empowerment Measurement (GEM) er FNs likestillingsindeks som måler ulikheter mellom kvinners og menns muligheter i et land. Indeksen er basert på ulikheter på tre områder; politisk deltakelse og beslutningstaking, økonomisk deltakelse og makt over ressurser (UNDP 2011). Lavere skåre innebærer mindre ulikhet mellom kvinner og menn. Som vi ser er det stor variasjon i plasseringen av landene. Mest likestilt er Norge, etterfulgt av Tyskland, Frankrike og Ungarn som det minst likestilte landet. Noe av grunnen til at Ungarn plasseres så langt ned og Norge så høyt opp er at landets økonomi er medregnet i indeksen, da det antas at kvinner som lever i rikere land har flere muligheter enn kvinner i land med dårligere økonomi (Holst 2009).

Tabell 2.1. Mål på likestilling, kvinners yrkesdeltakelse og fruktbarhet i de ulike landene

	<i>Norge</i>	<i>Frankrike</i>	<i>Tyskland</i>	<i>Ungarn</i>
<i>Likestilling (GEM rangering)</i> <i>(UNDP tall fra 2007)</i>	2	17	9	52
<i>Kvinnelig yrkesdeltakelse</i> <i>prosent (OECD tall fra 2008)</i>	79,4%	67,8%	69,6%	57,7%
<i>Andel kvinner i deltidarbeid</i> <i>(OECD tall fra 2008)</i>	30,8%	21,9%	38,3%	4,3%
<i>Samlet fruktbarhetstall⁸</i> <i>(OECD tall fra 2009)</i>	1,98	1,98	1,38	1,33

Kilde: UNDP (2011); OECD (2011a) ; OECD (2011b)

Når det gjelder andelen kvinner i yrkesarbeid finner vi klar variasjon, hvor Norge har høyest andel og Ungarn den laveste. Imidlertid skjuler det seg en stor andel kvinner i deltidarbeid bak det høye tallet yrkesaktive kvinner i Norge⁹. Når vi ser at over 30 prosent av norske kvinner jobber deltid, mens det tilsvarende kun er litt over 4 prosent av de yrkesaktive kvinnene i Ungarn som jobber deltid, fremstår yrkesaktivitetsmønsteret nokså ulikt i de to landene. Tyskland har den nest høyeste andelen av yrkesaktive kvinner, men dessuten den største andelen deltidarbeidende, nesten 40 prosent er deltidarbeidende. Andelen yrkesaktive og deltidarbeidende kvinner kan antas å ha klare konsekvenser for deling av ulønnet arbeid. En komparativ studie av ulønnet arbeid som sammenligner 34 land, viser at tiden som brukes til dette arbeid varierer stort mellom landene jeg studerer (Knudsen og Wærness 2008). De finner at kvinnene i gjennomsnitt bruker litt over 11 timer på husarbeid per uke i Norge, litt over 12 timer i Frankrike, 21 timer i Tyskland og nesten 25 timer i Ungarn (Knudsen og Wærness 2008:103). Kvinner i Ungarn bruker altså over dobbelt så mange timer i uken på husarbeid som norske kvinner. For menn varierer innsatsen mellom litt over 4 timer per uke i Norge, til litt under 4 timer i Frankrike, nesten 9 timer i Tyskland og over 9 timer i Ungarn (Knudsen og Wærness 2008:103). De store forskjellene i tidsbruk samsvarer med landenes GEM rangering og forfatterne argumenterer for at høyere grad av

⁸ Samlet fruktbarhetstall Gjennomsnittlig antall levendefødte barn pr. kvinne i løpet av livet, under forutsetning av at fruktbarhetsmønsteret i perioden gjelder i hele kvinnens fødedyktige periode (15-49 år) og at dødsfall ikke forekommer. Fødselstallet bestemmes av tallet på kvinner i fødedyktig alder og deres fruktbarhet.

⁹ Dersom kvinnen bruker mindre enn 30 timer i uken på yrkesarbeid regnes dette som deltid (OECD)

likestilling i et land akkompagneres av mindre ulønnet arbeid for både kvinner og menn (Knudsen og Wærness 2008:104).

Det siste målet i tabellen er samlet fruktbarhetstall. At kvinner føder for få barn i store deler av Europa er et velkjent problem i dag. For det første er fruktbarhetsratene mye lavere enn hva som er nødvendig for å opprettholde befolkningen og for det andre viser flere studier at kvinner får færre barn enn de ønsker (GGP 2011). De lave fruktbarhetstallene relateres ofte til at det kan være vanskelig å kombinere yrkesaktivitet og familie (Rindfuss, Guzzo og Morgan 2003). Tallene i tabellen viser at Norge og Frankrike ligger på topp, etterfulgt av Tyskland og til sist Ungarn med den laveste fruktbarhetsraten. Tidligere ble kvinnelige yrkesdeltakelse sett på som et hinder for barnefødsler og nedgang i fødselsratene ble forklart med at stadig flere kvinner gikk ut i arbeidslivet. At det nå synes å være en positiv sammenheng mellom kvinnelig yrkesdeltakelse og fruktbarhet blir gjerne forklart med at dette er samfunn som har lagt til rette for å kombinere arbeidsliv og familieliv, og at kvinnene ikke trenger å velge mellom de to.

2.4.2 Familiepolitiske ordninger og ambisjoner

Velferdsordninger påvirker i høy grad nivået av likestillingen innen både lønnet og ulønnet arbeid. Mange studier har gjort forsøk på å klassifisere land i ulike kategorier eller velferdsregimer (se for eksempel Esping-Andersen 1990; Korpi 2000; Bühlmann m.fl. 2010). En ofte brukt typologi er Esping-Andersens inndeling av ulike velferdsregimer (Esping-Andersen 1990). Utgangspunktet for hans klassifisering er begrepet om dekommodifisering, hvor fokuset ligger på at hovedmålet ved de sosiale rettighetene skal være å skjerme individene fra å være underlagt markedet (Esping-Andersen 1990).¹⁰ Esping-Andersen skiller mellom tre ulike velferdsregimer: det liberale, det konservative og det sosialdemokratiske. Frankrike og Tyskland plasseres i det konservative og Norge i det sosialdemokratiske. Ungarn er ikke med i denne typologien, men plasseres gjerne sammen med andre østeuropeiske land i en postkommunistisk kategori som karakteriseres av overgangen fra sosialistiske regimer til kapitalistiske (se for eksempel Bühlmann m.fl. 2010). Norge plasseres i en universell

---

¹⁰ Denne typologien har møtt kritikk, i størst grad fra et feministisk ståsted som savnet et fokus på kvinner og familie. Esping-Andersen formulerte senere begrepet om defamilialisme for å imøtekomme kritikken. Her ligger fokus på i hvilken grad staten avlastar familien med hensyn til omsorg, pleie og ivaretagelse av barn og eldre. En familialistisk stat maksimerer familiens velferdsforpliktelse, familien avlastes altså ikke så fremt den er i stand til å ta vare på seg selv. Defamilialisme forekommer derimot når staten forsøker å redusere individets avhengighet av familien, eller når staten forsøker å frigjøre individet fra familiens omsorgsoppgaver. I det konservative regimet er familien pålagt et større ansvar enn staten, mens det i det sosialdemokratiske i større grad er statens ansvar (Esping-Andersen 1999).

velferdsmodell hvor staten blant annet sørger for sosial trygghet via skattefinansierte rettigheter til alle borgerne. Tyskland og Frankrike plasseres i en konservativ velferdsmodell hvor individers rettigheter sikres gjennom arbeidstilknytning. Arbeidsgiverne pålegges å inkludere sosial forsikring i arbeidskontrakten (som også dekker arbeidstakerens familie), og finansiering av ordningene skjer gjennom forsikringsordninger. Mens den sosialdemokratiske modellen er mer fristilt fra den tradisjonelle familien er den konservative modellen i stor grad formet av kirken og tradisjonelle familiemønstre (Esping-Andersen 1990:27-29).

Ofte blir det antatt at samfunn beveger seg fra mindre til mer likestilling, men Ungarn og de andre tidligere kommuniststatene har opplevd et tilbakeslag i likestillingen etter kommunistregimenes kollaps. I de fleste østeuropeiske land har kvinner i større grad enn menn blitt negativt påvirket av nedgangen i sysselsettingen, i velferdsordninger og i omsorgsinstitusjoner (Funk og Müller 1993; Gal og Kligman 2000a og 2000b). Under kommunistregimet lignet disse landene tilsynelatende på de skandinaviske med hensyn til høy kvinnelig yrkesdeltakelse (70 prosent i Ungarn) og lave lønnsforskjeller mellom kvinner og menn (Pascall & Lewis 2004:375). De senere årene har en annerledes kjønnspolitikk utviklet seg i disse landene enn i resten av Europa med et stort fokus på kvinner som mødre og yrkesaktive, men hvor ingenting gjøres for å involvere menn i hjemmet (Voicu m.fl. 2009:365).

Utenfor Skandinavia har de fleste europeiske land lenge ført en sosialpolitikk karakterisert av en mannlig forsørgermodell med liten støtte til yrkesaktive mødre. Barneomsorg er blitt ansett som familiens ansvar og korte permisjonsordninger kombinert med liten statlig støtte til offentlig barnetilsyn gjorde det nærmest umulig for kvinner å kombinere lønnet arbeid med familie (Morgan 2009:326). Imidlertid foregår det en langsom endringsprosess i Europa. Frankrike har vært særlig tidlig ute med å utvide offentlig barnetilsyn og subsidiering på 1970- og 1980-tallet. Andre europeiske land kom etter på 1990-tallet, delvis som et resultat av økonomiske og demografiske omstendigheter. I økende grad frykter politikerne mangel på arbeidskraft og de lave fødselstallene, noe som har ført til at internasjonale organisasjoner har satt mulighetene for å kombinere arbeid og familieliv på dagsorden, for eksempel EUs målsetninger om mødres yrkesaktivitet og støtte til barnetilsyn (Morgan 2009:326). I Tyskland er det fremmet forslag om (og senere gjennomført) bedre betalte permisjonsordninger for foreldre og kommunene oppmuntres til å utvide barnehagetilbudet

(Morgan 2009:327). Ungarn er, sammenlignet med østeuropeiske land, et unntak når det gjelder offentlig barnetilsyn med en høy andel barn i barnehage. I lys av dette ligner kjønnsregimet til en viss grad på Skandinavia, men med mye lavere levestandard (Pascall & Lewis 2004: 376).

Familiepolitiske ordninger som muliggjør kvinnelig yrkesdeltakelse er både et mål i seg selv og en faktor som påvirker delingen av ulønnet arbeid. I det følgende ser jeg på to ordninger som kan ha betydning for familiens organisering og mødres muligheter til å delta i arbeidslivet, nemlig foreldrepermisjon i forbindelse med fødsel og tilgang til barnehager (se tabell 1.2). Permisjonslengden viser at Norge, Frankrike og Tyskland skiller seg lite fra hverandre, mens Ungarn har mye lengre permisjonsordninger. Selv om permisjonslengden skiller seg lite i tre av landene er *likestilling* et viktig element ved den norske permisjonen i form av fedrekvoten. Ingen av de andre landene har øremerket permisjonsuker til far slik tilfellet er i Norge. Et viktig argument for innføring av fedrekvoten var at fedres omsorg var like mye verdt som mødres, men et annet mål med ordningen har også vært å bidra til reelle endringer i organiseringen og forhandlingen hjemme (Leira 2006).

Tabell 2.2 Kontekstuelle forhold som påvirker likestillingen i de ulike landene

	<i>Norge</i>	<i>Frankrike</i>	<i>Tyskland</i>	<i>Ungarn</i>
<i>Antall uker lønnet foreldrepermisjon (OECD 2009)</i>	47,4	47,1	48,6	89,6
<i>Fedrekvote (antall uker) (OECD 2007/08)</i>	6	0	0	0
<i>Andel barn (0-2) i offentlig barnehage¹¹ (OECD 2008)</i>	51,3%	42,0%	17,8%	8,8%
<i>Andel barn (3-5) i offentlig barnehage (OECD 2008)</i>	94,5%	99,9%	92,7%	87,1%

Kilde: OECD (2011c).

Ungarn skiller seg fra de andre østeuropeiske landene med lange og godt betalt foreldrepermisjoner (Thévenon 2011:65). Lønnet permisjonslengde er 90 uker, men det er mulighet for å ta ut permisjon for hvert barn inntil tre år. I realiteten varer permisjonen ofte

¹¹ I betydningen offentlig subsidiert barnehage.

enda lengre fordi den overlappes av at kvinnen får flere barn. Permisjonen er del av et komplekst system med tilhørende kontantstøtte til familier med de minste barna. Disse ordningene antas å reflektere samfunnets ønske om en familiebasert barneomsorg av regjeringen, men det er også svært kostbare ordninger som dessuten viser seg å ha en uheldig effekt på kvinners yrkeskarriere (OECD 2007). Offentlig tilsyn for de minste barna, støttes i motsetning til permisjonen i svært liten grad og kun ti prosent av barn under tre år er dekket av offentlig tilsyn (Thévenon 2011:71). På den annen side er offentlig tilsyn for eldre barn relativt godt etablert i Ungarn og tall fra OECD viser at 87 prosent av barn mellom tre og fem år var i barnehage i 2008. I Norge er andelen barn i offentlig tilsyn høyere enn i resten av OECD landene, nærmere 95 prosent av tre til femåringer var i barnehage i 2008, og 50 prosent av barn under tre år. De høye statlige utgiftene til dette gjør også at foreldre står overfor relativt lave kostnader for barnetilsyn sammenlignet med andre land (Thévenon 2011:66).

Frankrike seg fra Tyskland med høyre barnehageinvestering for barn under tre år, både når det gjelder dekningsgrad og størrelsen på tilbudet. I Tyskland er gjennomsnittlig tilsynstid 23 timer i uken, mens den i Frankrike er over 30 timer (Thévenon 2011:73). Andelen barn under tre år i barnehage var over 40 prosent i Frankrike i 2008, tilsvarende var andelen i Tyskland under 20 prosent (tabell 1.2). Frankrike ligner dermed mer de nordiske landene enn de kontinentale med tanke på relativt lange betalte permisjonsordninger og investering i offentlig tilsyn for barn. I Tyskland foregår det en reform i foreldrepermisjonssystemet, men det er fortsatt betydelig mangel på tilsynsordninger for de yngste barna (Thévenon 2011:73). Like fullt kan Frankrike og Tyskland i en forstand plasseres i samme kategori når det gjelder familierpolitikk. I begge landene bærer politikken preg av høy økonomisk støtte i form av overføringer til barnefamilier, mens tokarriere familier med barn under tre år støttes i mindre grad. Skatteordningene er ikke designet for å oppmuntre begge foreldrene til yrkesaktivitet da det er lavere skatter for de som velger en tradisjonell familiekonstellasjon med kun én inntekt (Thévenon 2011:72).

2.5 Oppsummering

Studier av arbeidsdeling i hjemmet viser følgende mønstre:

- Studier av likestilling og deling av arbeid i familien ble først etablert som forskningsområde på 1970-tallet, blant annet som resultat av økt aktivitet i kvinnebevegelsen
- Norsk sosiologi var tidlig ute, og arbeidene til Kari Wærness var blant de første i verden
- Internasjonalt var amerikansk sosiologi tidlig ute med å sette fokus på arbeidsdeling og holdninger til likestilling i hjemmet
- Over tid blir arbeidsdelingen likere mellom kjønnene, men det er store variasjoner mellom land og sosioøkonomiske grupper
- Arbeidsdelingen mellom kjønnene er likere der kvinner har høyere utdanning
- Holdningene til arbeidsdelingen er mer likestilt der utdanningsnivået er mer likestilt, men det er store variasjoner mellom land
- Tidlige studier fokuserte mer på individuelle faktorer, mens trenden i de siste 15-20 årene har vært å studere variasjoner som resultat av institusjonelle faktorer, ikke sjelden i tillegg til individuelle faktorer (som utdanningsnivå)
- Både holdninger til likestilling, og den faktiske arbeidsdelingen følger et mønster i tråd med Esping-Andersens (1990) typologi over velferdsregimer
- I studier av forholdet mellom holdninger til likestilling og arbeidsdeling benytter de fleste studier holdning som uavhengig variabel og arbeidsdeling som avhengig. Jeg har også presentert to analyser som studerer holdning og arbeidsdeling simultant, der fokuset er samsvaret mellom de to. Jeg skal benytte begge tilnæringsmåter i min analyse.
- De fire landene i oppgaven skiller seg i kontekstuelle forhold knyttet til likestilling, kvinnelig yrkesdeltakelse, fruktbarhet, foreldrepermisjon og offentlig tilsyn for barn. Norge er det landet som i størst grad tilrettelegger for kvinners mulighet til å kombinere yrkesaktivitet og familie.

I neste del presenteres oppgavens teoretiske rammeverk.

3. Teoretiske perspektiver

Det teoretiske rammeverket for analysene bygger på tre teoretiske perspektiver: Perspektivet om relative ressurser, perspektivet om tilgjengelig tid og kjønnsperspektivet.¹² Kapitlet er firedelt. Først presenterer jeg hver av de tre perspektivene. Deretter følger en diskusjon av de ulike perspektivene og kritikk som er rettet mot hvert av dem. I siste del gjør jeg rede for hypotesene som danner grunnlag for de empiriske analysene i oppgaven.

3.1 Perspektivet om relative ressurser

Perspektivet om relative ressurser hører inn under økonomiske bytteperspektiver. I følge Brines (1993) er det tre overlappende økonomiske modeller for allokering av husholdsarbeid som har dominert forskningen: ressursforhandlingsmodellen, human kapitalinvestering og den økonomiske avhengighetsmodellen (Brines 1993:303). De tre refereres ofte til som et enkelt perspektiv om relative ressurser, men består av noe ulike forklaringer på deling av ulønnet arbeid. Likevel er forventningen den samme hos alle tre; partneren med mest sosioøkonomiske ressurser forventes å gjøre minst husarbeid (Kroska 2004:903). Alle tre anser inntekt som en vesentlig årsak til den faktiske arbeidsdelingen i familien (Coltrane 2000:1214). Jeg vil i denne delen diskutere hvordan de tre ulike modellene innenfor dette perspektivet forklarer deling av ulønnet arbeid.

3.1.1 Ressursforhandlingsmodellen

Ressursforhandlingsmodellen er den vanligste versjonen av perspektivet om relative ressurser. Her blir deling av husarbeid betraktet som en forhandlingssituasjon mellom partnere hvor begge tar i bruk enhver ressurs for å beskytte egeninteressen (Brines 1993:307). Dette impliserer at den av partnerne med mest ressurser kan bruke dette for å unngå husarbeid. I følge Brines har dette perspektivet fire forutsetninger: (i) at husarbeid betraktes som ulystbetont og noe begge partnerne ønsker å unngå, (ii) at fordelingen partnerne etablerer alltid er åpne for videre forhandlinger, (iii) at tilpasninger gjøres relativt raskt som respons på endringer av ressursene og (iv) at det eksisterer et sett av ressurser som anses akseptable av både kvinnen og mannen (Brines 1993:307). Ressursforhandlingsmodellen bygger på en teori som først ble formulert av to amerikanske sosiologer, Blood og Wolfe (1960) som fant en

---

¹² Det er noe variasjon i inndelingene av perspektivene i litteraturen, men jeg har valgt en form som ligger tett opp til de fleste utlegninger. Det varierer dessuten hvilke betegnelser som brukes om perspektivene; både teori, modell og perspektiv er representert i litteraturen på feltet. Jeg velger imidlertid å bruke betegnelsen perspektiv (da det kan diskuteres hvorvidt enkelte av perspektivene kan omtales som en teori).

sammenheng mellom størrelsen på partnernes ressurser og maktbalansen i ekteskapet. Det viste seg at den av partnerne som hadde høyest inntekt også hadde mest makt i ekteskapet (Kitterød 2003:54). Dette var kanskje ikke så overraskende med tanke på 1960-tallets kjønnsrollemønstre hvor menn stort sett tjente penger og hadde mer makt enn kvinner. Men de fant også ut at kvinner med yrkesarbeid hadde større innflytelse enn ikke yrkesaktive kvinner (Kitterød 2003:54).

I utgangspunktet kan hva som helst gjelde som en ressurs i en forhandlingssituasjon, men det vanligste har vært å fokusere på sosioøkonomiske ressurser som inntekt, utdanning og yrkesposisjon. Fokuset ligger på makt, og ekteskapet eller parforholdet betraktes som en maktarena. Ekteskapelig makt oppfattes her som en funksjon av partnerens ressurser, både absolutt og relativt til hverandre (Kitterød 2003:54). Delingen av husarbeidet reflekterer således maktrelasjoner mellom kvinner og menn hvor ressursnivået hver partner trekker med seg inn i forholdet avgjør hvor mye arbeid partnerne gjør seg i mellom. Høyere utdanning og inntekt forventes å omsettes til mer makt som så brukes for å unngå husarbeid (Bianchi m.fl. 2000:193). Den underliggende logikken i perspektivet er at arbeidsdelingsprosessen foregår gjennom en økonomisk byttehandel (Brines 1993:303). I følge en slik logikk opererer prinsippene for byttet uavhengig av kjønn, selv om fordelingen av innledende betingelser og utfall av forhandlingen kan variere vesentlig mellom kvinner og menn (Brines 1993:303). Perspektivet er altså i utgangspunktet kjønnsnøytralt, men på grunn av forskjellene mellom kvinner og menn i arbeidslivet med tanke på utdanning, inntekt og posisjon vil det oppstå ulikhet mellom kjønn i fordelingen av ulønnet arbeid. Men teoretisk sett skal effekten av inntekt, utdanning og yrkesposisjon være den samme for kvinner og menn. Inntekt blir gjerne operasjonalisert som en ressurs i empiriske analyser og penger er en utmerket ”forhandlingssjetong” fordi verdien av ressursen er uavhengig av eierens egenskaper. Penger formidler makt på to måter. For det første anses penger nærmest universelt som det beste observerbare målet på verdi og dermed gir styrke eller legitimitet til argumenter i personlige forhandlinger. I tillegg er inntekt det mest grunnleggende målet på økonomisk makt definert som muligheten til å direkte bestemme over goder og muligheter (Brines 1993:307-308).

3.1.2 Human kapitalinvestering

Den neoklassiske økonomiske teorien om human kapitalinvestering (Becker 1965) plasseres ofte sammen med relative ressurser i et økonomisk bytteperspektiv i studier av deling av

husarbeid (Brines 1993). Forventningen er den samme, altså at den av partnerne med mest ressurser gjør minst husarbeid (Kroska 2004:903; Brines 1993:303). Derimot skiller de seg fra hverandre i antakelsen om hvorfor dette er tilfelle. Til forskjell fra perspektivet om relative ressurser betraktes arbeidsdelingen i familien her som et resultat av at partnerne søker å oppnå felles nyttemaksimering (Brines 1993:307). Maktperspektivet er altså mindre fremtredende i denne teorien, aktørene drives av et ønske om å oppnå den beste løsningen for hele husholdningen og ikke av egeninteresse slik tilfellet er i relativ ressurs perspektivet. Teorien forutsetter individuelle aktører med klare mål og preferanser. Det antas videre at aktørene er rasjonelle og har mulighet til å velge mellom ulike måter å fordele arbeidsoppgaver og at de velger det alternativet som er best i forhold til de preferansene de har (Kitterød 2003:53).

Teorien om human kapitalinvestering har opphav i neoklassisk mikroøkonomi og forbindes i stor grad med økonomen Gary Becker (Kitterød 2003:53). I "A Theory of the Allocation of Time" (1965) redegjør Becker for de sentrale ideene knyttet til arbeidsdelingen i familien. Hovedideen er at kvinner og menn investerer i og akkumulerer human kapital gjennom spesialisering i enten lønnet eller ulønnet arbeid. Mengden human kapital er både avhengig av ferdigheter/egenskaper og tiden investert i aktiviteten og den mest effektive nyttemaksimeringen husholdningen kan oppdrive er at de ulike medlemmene spesialisere seg innenfor det feltet hvor de har størst komparative fortrinn (Becker 1965). Husholdningens medlemmer deler tiden til ulike aktiviteter ut i fra et mål om å maksimere samlet mengde nytte eller velvære (Brines 1993:306). Gitt dette premisset blir det argumentert for at nytten maksimeres mest effektivt ved at partnerne spesialisere sine gjeldende ferdigheter innenfor lønnet og ulønnet arbeid (Brines 1993:306). Arbeidsdelingen i det enkelte par bestemmes av forholdet mellom partnerens inntektsmuligheter i yrkesarbeidet og deres produktivitet i husholdsarbeidet, eller sagt på en annen måte, av deres komparative fortrinn i yrkes- og familiearbeidet (Kitterød 2003:53). Partners ulike komparative fortrinn blir dermed utslagsgivende for arbeidsdelingen. I prinsippet er teorien kjønnsnøytral og grunnen til at menn ofte bruker mest tid i yrkeslivet, mens kvinner tar hovedansvaret hjemme, antas å ligge utenfor modellen (Kitterød 2003:53). Kvinnens komparative fortrinn når det gjelder husarbeid er i hovedsak et resultat av morsrollen som resulterer i at kvinner er mer konsentrert rundt ulønnet arbeid, mens menns komparative fortrinn i forhold til inntekt resulterer i at mannen er mer konsentrert rundt lønnet arbeid (Bianchi m.fl. 2000:194). Dess større komparative

fortrinn mannen har i yrkesarbeid indikert av høyere utdanningsnivå eller inntekt, dess mindre tid vil han investere i husarbeid (Bianchi m.fl. 2000:194).

3.1.3 Den ekteskapelige avhengighetsmodellen

Den ekteskapelige avhengighetsmodellen fokuserer på ekteskapelige bytteforhold i sammenheng med kjønns- og klasseulikheter. Det antas i modellen at kvinner ved ekteskapsinngåelse inngår en "kontrakt" hvor de veksler inn husarbeid i bytte mot økonomisk støtte fra en mannlig forsørger (Coltrane 2000:1214). Modellen plasseres av den grunn også under økonomiske bytteperspektiver (Brines 1993:308). Det analytiske fokus på byttehandelen mellom *hovedforsørger* og *den avhengige* vitner om en formelt sett kjønnsnøytral logikk (Brines 1993:308). Grunnen til at husarbeid forblir "kvinnearbeid" er en konsekvens av prosesser der husholdsarbeid utføres i bytte med økonomisk støtte. Det er altså ikke gitt at kvinnen skal gjøre husarbeid, mens mannen tjener penger. At situasjonen imidlertid ofte er kjønns-spesifikk sees altså som resultat av byttehandelen og det faktum at kvinner oftere enn menn er økonomisk avhengige av en forsørger (Greenstein 2000:322). Byttehandelen beskrives også som "husholdsarbeidskontrakt". Perspektivet er at hovedforsørgeren har rett på arbeidskraften til den som forsørges og den som forsørges er gjensidig berettiget til en andel av hovedforsørgerens inntekt. To implikasjoner følger av modellen; for det første forventes den avhengige part å tilbringe vesentlig mer tid på husarbeid enn hovedforsørgeren og for det andre at mengden husarbeid varierer med graden av avhengighet (Brines 1993:308-309).

3.2 Perspektivet om tilgjengelig tid

I følge dette perspektivet er delingen av husarbeid rasjonelt fordelt etter partnerens tilgjengelighet sett i forhold til mengden husarbeid som må gjøres (Bianchi m.fl. 2000:193). Det antas dermed at jo mer tid som brukes på lønnet arbeid jo mindre tid brukes på ulønnet arbeid (Coltrane 2000:1213). Enkelte anser dette perspektivet som en variant av human kapital teorien nettopp fordi fokus ligger på allokeringen av tid mellom yrkesarbeid og husholdsarbeid (Greenstein 2000:322). I en slik forståelse operasjonaliseres human kapital som tilgjengelig tid ved hjelp av tiden som brukes til lønnet arbeid (Coltrane 2000:1213). De fleste anser imidlertid ikke dette som en variant av human kapitalteorien fordi relasjonen mellom partnerens andel av husarbeid ikke er teoretisk spesifisert. I følge perspektivet om tilgjengelig tid bidrar partnerne i husarbeidet i den grad de har tid til det og i den grad det er

nødvendig, særlig i forbindelse med ansvaret for barn (Kroska 2004:905). Den av partnerne som har minst mulighet til å etterkomme behovet for husarbeid på grunn av sine lønnede arbeidsforpliktelser gjør mindre husarbeid enn den som har større mulighet til å etterkomme dette behovet (Hook 2004:103). Også dette perspektivet er kjønnsnøytralt, det skal i prinsippet ikke spille noen rolle om det er kvinnen eller mannen som har mest tilgjengelig tid, uansett skal han eller hun i så fall ta hoveddelen av det ulønnede arbeidet.

3.3 Kjønnsperspektiver

Kjønnsperspektivene skiller seg fundamentalt fra andre perspektiver gjennom å vektlegge kjønn - i betydningen holdninger og forestillinger knyttet til kjønnsroller og kjønnsideologi. Der de andre i prinsippet er kjønnsnøytrale er utgangspunktet for kjønnsperspektivene at deling av ulønnet arbeid er bestemt av relasjoner mellom kjønn (Bianchi m.fl. 2000:194). To sentrale tilnæringer innenfor dette perspektivet er kjønnsideologi og ”doing gender”, eller konstruksjon av kjønn¹³. Nedenfor redegjør jeg for de to perspektivene.

3.3.1 Kjønnsideologi

Kjønnsideologi kan defineres som forestillinger eller holdninger en person har til kjønnsroller (Nordenmark 2004:234). Perspektivet baserer seg på sosialiseringsteorier og antakelsen om at kvinner og menn sosialiseres inn i ulike normativt definerte kjønnsroller (Knudsen og Wærness 2008:98). I følge Hochschild (1997) utvikler kvinner og menn, bevisst eller ubevisst, en ”kjønnsstrategi”. Dette vil si at planlegging og emosjonell forberedelse av handlinger er i tråd med den tillærte kjønnsideologien. Forestillingen om kvinnelige og mannlige kjønnsroller har bred støtte og forskningen har gjentatte ganger vist at synspunkter på hvordan kvinner og menn forventes å oppføre seg både er stabile over tid, og er utbredte i befolkningen (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:772).

Holdninger skapes gjennom sosialiseringen og individene vil handle i samsvar med sine holdninger. Det samsvarende forholdet mellom holdninger og praksis er den sentrale ideen. Partnere med egalitære holdninger til kjønnsroller deler husholdsarbeid likere enn partnere med konservative eller tradisjonelle holdninger til kjønnsroller (Kroska 2004:902). Menn med mer tradisjonelle holdninger til kjønnsroller gjør mindre husarbeid enn de med mindre

---

¹³ Det varierer hvorvidt disse to anses som distinkt forskjellige tilnæringer (se for eksempel Coltrane 2000) eller om de plasseres sammen til et perspektiv om kjønn (se for eksempel Bianchi m.fl. 2000).

tradisjonelle holdninger, mens det motsatte forventes for kvinner (Shelton og John 1996:306). Kjønnsideologi varierer mellom helt tradisjonelle holdninger, hvor en rigid struktur med mannlig forsørger og kvinnelig husmor favoriseres, til egalitære holdninger hvor begge parter ansees som likestilte og deler rollene likere (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:772). Dessuten antas det at siden holdninger til kjønnsroller går i retning av å bli mer egalitære over tid vil også ulønnet arbeid gradvis deles likere mellom kvinner og menn (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:773).

3.3.2 "Doing gender"

En variant av kjønnsperspektivet er det som ofte kalles "doing gender" eller konstruksjon av kjønn. Dette perspektivet bygger på tanken om husholdsarbeid som en arena hvor kvinner og menn kan fremvise og reprodusere kjønn (Hook 2006:642). Andre perspektiver blir kritisert for å forklare variasjonen i arbeidsdelingen på en ikke-adekvat måte fordi de ikke tar i betraktning de kjønns spesifikke betydningene kvinner og menn utleder av å utføre ulønnet arbeid (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:773). Det blir vektlagt at husarbeid ikke er nøytralt, men at selve utførelsen av arbeidet er med på å definere og uttrykke kjønnsrelasjoner i hjemmet (Bianchi m.fl. 2000:194). Det blir også argumentert for at husholdsarbeid blir betraktet som en representasjon av omsorg og at omsorg og ivaretagelse av hjem og familie betraktes som innvevd i kvinnerollen. Grunnen til at kvinner gjør mer husarbeid enn menn forklares dermed ved kjønnsrollene og at det å ta vare på hjemmet og familien er en sentral del av kvinnerollen, til forskjell fra mansrollen (Knudsen og Wærness 2008:98). Kvinner gjør altså mer husholdsarbeid enn menn fordi det gjør det mulig å oppføre seg i henhold til deres feminine kjønnsidentiteter, samtidig som menn unngår å gjøre husholdsarbeid for å beskytte og forsterke deres identiteter som menn (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:773). Kvinner og menn fremviser altså deres "korrekte" kjønnsroller gjennom mengde og type arbeid som utføres (Bianchi m.fl. 2000:195).

Hovedforskjellen mellom de to kjønnsperspektivene er at "doing gender" perspektivet avviser antakelsen om at mennesker mer eller mindre automatisk sosialiseres inn i rigide kjønnsroller eller at de utvikler relativt fastsatte holdninger eller svært kjønnsdefinerte personligheter (Coltrane 2000:1213). Fokus ligger isteden på selve aktiviteten som er med på å definere både kjønnsroller og relasjoner. Ved å gjøre bestemte husholdsoppgaver gis det mulighet til å demonstrere overfor seg selv og andre at man er et kompetent medlem av sin kjønnskategori

med evnen og ønsket om å utføre korrekt kjønns-spesifikk atferd (West og Fenstermaker 1993:162-163). Det er også blitt hevdet at kvinner er tilbakeholdende med å gi slipp på ansvaret og overlate det til menn, noe som gjerne beskrives som "maternal gatekeeping" (se for eksempel Poortman og van der Lippe 2009) fordi kvinner til dels setter standarder som partneren anser som uakseptabelt høye (Bianchi m.fl. 2000:195). Dette kan forstås i lys av "doing gender" perspektivet som at hjemmets renslighet og presentasjon reflekterer kvinnens kompetanse som kone og mor, men ikke menns kompetanse som mann og far (Bianchi m.fl. 2000:195). Den vanligste hypotesen som utledes fra "doing gender" perspektivet er i følge Hook (2006) knyttet til utradisjonelle situasjoner. Dette kan for eksempel vise seg i parforhold med en kvinnelig hovedforsørger hvor kvinnen "gjør kjønn" ved å gjøre enda mer husarbeid og mannen "gjør kjønn" ved å gjøre mindre husarbeid, sammenlignet med parforhold som preges av mer tradisjonelle konstellasjoner hvor mannen er hovedforsørger (Hook 2006:642). Kvinnene gjør altså mer husarbeid for å kompensere for de skjeve kjønnsrollene, alternativt gjør mannen enda mindre.

3.4 Diskusjon av de tre perspektivene

I litteraturen er det bred enighet om at delingen av ulønnet arbeid ikke er likestilt mellom kvinner og menn, og at det er kvinner som utfører hoveddelen av arbeidet, men hvorfor det er slik er det delte meninger om. De teoretiske perspektivene som er presentert over gir ulike forklaringer på fenomenet. I denne delen diskuterer jeg kritikken som er rettet mot hvert av perspektivene.

3.4.1 Kritikk av perspektivet om relative ressurser

En hovedkritikk mot perspektivet om relative ressurser er at det i liten grad kan forklare hvorfor kvinner som har like mye ressurser som partnere sine fortsatt gjør mesteparten av arbeidet (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:771). Selv om finnes betydelig empirisk støtte for at den med høyest inntekt bruker minst tid på ulønnet arbeid, finnes det også en rekke eksempler hvor funnene går i mot perspektivets antakelser.

Det antas at en parts relativt høyere inntekt reduserer vedkommendes tid brukt på husarbeid, og empirien viser generelt også at jo mindre forskjeller det er mellom partners inntekt jo likere er delingen av ulønnet arbeid. Det finnes imidlertid flere eksempler som er i strid med dette mønsteret (Kroska 2004:903). En studie viser at menn som er økonomisk avhengige av

partneren sin gjør mindre husarbeid og dessuten tar en mindre andel av arbeidet enn andre menn (Hook 2006:642). Et annet eksempel viser at menns inntekstandel ikke har betydning for hans innsats når det gjelder mannsdominerte arbeidsoppgaver hjemme (for eksempel vedlikehold og reparasjoner), men er positivt forbundet med hans innsats i mer nøytrale arbeidsoppgaver (for eksempel betale regninger) (Kroska 2004). Endelig antas det også at relativt høyere utdanning samvarierer med relativt mindre tid på husarbeid. Dette finnes det imidlertid ingen klar støtte for i empirien og det er flere studier som går i mot (Kroska 2004:904). Disse funnene kan i større grad tolkes i lys av kjønnsperspektivet hvor arbeidsdelingen ses som et resultat av hvilke kjønnsroller menn og kvinner er sosialisert inn i og der fravær av innsats i hjemmet eller utføring av bestemte arbeidsoppgaver kan knyttes til kjønnsidentiteten til partnerne.

Det hersker en del forvirring knyttet til om utdanning bør sees som et mål på akkumulert human kapital, en relativ ressurs, en komponent ved sosial klasse, en indikator på holdninger eller ideologi, eller et uttrykk for livsløpserfaringer (Coltrane 2000:1221). Usikkerheten rundt hva utdanning egentlig måler kompliserer tolkningen av hvorvidt utdanningseffekter kan tas til inntekt for de ulike perspektivene.

3.4.2 Kritikk av perspektivet om tilgjengelig tid

I likhet med perspektivet om relative ressurser blir perspektivet om tilgjengelig tid kritisert for at det i liten grad forklarer hvorfor kvinner i par hvor begge partnere er yrkesaktive fortsatt tar en større andel av husholdsoppgavene enn menn (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:772). Det viser seg også at blant par som har like lange arbeidsdager er det kvinnene som er ansvarlige for mesteparten av husholdsarbeidet (Bianchi m.fl. 2000). Likevel finnes en viss empirisk støtte til perspektivet. Det ser ut til at kvinners yrkesaktive arbeidstid har en effekt på delingen av ulønnet arbeid og mannens relative andel; jo mer kvinnen jobber, desto likere er arbeidsdelingen hjemme selv om kvinnen gjør mest (se blant annet Shelton og John 1996; Kroska 2004; Knudsen og Wærness 2008).

Perspektivet om tilgjengelig tid settes gjerne opp mot perspektivet om relative ressurser. Det blir argumentert for at kvinnes inntekt og graden av likedeling hjemme er et resultat av tilgjengelig tid og ikke av maktstrukturer. Ofte er det en sammenheng mellom høy inntekt og arbeidstid (lønnet) og man kan dermed anta at kvinner som tjener mye har mindre tid til å

gjøre husarbeid, som igjen gjør det nødvendig at mannen stiller opp mer. Et problem ved dette argumentet er at partners tid til yrkesarbeid anses som gitt og ikke er resultat av forhandlinger mellom partnerne. Tilsvarende kan det innvendes mot perspektivet om relative ressurser at når partners tid til yrkesarbeid trekkes inn som en kontrollvariabel vektlegges heller ikke den eventuelle forhandlingen som har funnet sted mellom partnerne. Det diskuteres sjelden at partners tid i yrkeslivet kan være et resultat av tidligere forhandlinger om hvordan arbeidet ute og hjemme skal fordeles (Kitterød 2003:56).

Bakenforliggende faktorer som påvirker valg av utdanning og yrke kan også ha innvirkning på arbeidsdelingen. Det er rimelig å anta at de som har mye ressurser i form av høy utdanning, høy inntekt og høy yrkesstatus sannsynligvis også har visse uobserverte personlige egenskaper, delvis uavhengig av ressursene, som har gjort at de har valgt å tilegne seg alle ressursene i utgangspunktet. Disse egenskapene må altså delvis være tilstede før utdanning, yrkesposisjon og inntekt og er sannsynligvis egenskaper som kan brukes til å forhandle seg frem til det man ønsker i ekteskapet. På denne måten er ikke delingen av ulønnet arbeid kun et resultat av de faktiske ressursene en person besitter i form av utdanning, yrke og inntekt.

Perspektivet om tilgjengelig tid er også blitt beskrevet som tidsbegrensningsperspektivet (Hook 2004:104), og studier har vist at tidsbegrensningene er kjønnsesifikke (Bianchi m.fl. 2000). Dette er det i liten grad tatt hensyn til i de teoretiske diskusjonene (Hook 2006:641). For eksempel er det blitt vist at arbeidstid og antall barn har større betydning for kvinnens tid til husarbeid enn mannens (Bianchi m.fl. 2000), og selv om en mann jobber deltid viser studier at han ikke gjør mer husarbeid (Coverman 1985:84). Dette kjønnsesifikke mønsteret gjør det nærliggende å spørre om forutsetningen om kjønnsnøytralitet er rimelig.

De senere årene har både perspektivet om relative ressurser og tilgjengelig tid møtt mye kritikk, i særlig grad fra feminister (Bianchi m.fl. 2000:194). En grunnforståelse av at husarbeid er negativt og kjedelig, og at familien er en kamparena der partnerne står mot hverandre med ulike krav og interesser og søker å bidra minst mulig, er kritisert, særlig i forhold til relativ ressurs perspektivet (Kitterød 2003:55). Selv om det finnes mye empiri som viser at både kvinner og menn opplever deler av husholdsarbeidet som relativt kjedelig og ulystbetont er det flere unntak. For det første finner mange glede i matlaging og ønsker å legge ned tid i slike aktiviteter (Coltrane 2000:1210). Det finnes også studier som viser at

kvinner ønsker å ta hovedansvaret hjemme fordi det er viktig for deres identitet og de setter pris på rollen og hevder posisjonen gir betydelig makt og innflytelse (Holter og Aarseth 1993). For det tredje blir det argumentert at det er urealistisk å tenke seg at barneomsorg oppfattes like negativt som deler av husarbeidet og at det dermed er feil å anta at de samme overveielsene og forhandlingene ligger bak fordelingen av husarbeidet som av barneomsorgen (Kitterød 2003:60).

En viktig del av kritikken mot de to perspektivene er at allokering av husarbeid er mye mer enn et resultat av tilgjengelig tid og rasjonelle valg og det er derfor, fra et feministisk ståsted, blitt hevdet at et kjønnsperspektiv er nødvendig for å forstå prosessene (Bianchi m.fl. 2000:194). Arbeidsdelingen må i større grad må sees som et resultat av forestillinger knyttet til ulike kjønnsroller for kvinner og menn, hevdes det (Kroska 2004:906). Det er også blitt argumentert for at heller ikke kjønnsideologi kan forklare hele variasjonen i arbeidsdelingen. Selv når det kontrolleres for relative ressurser, tilgjengelig tid og kjønnsideologi, forblir kjønn den mest pålitelige bestemmende faktoren (determinant) for tiden brukt på husarbeid (Kroska 2004: 906).¹⁴

3.4.3 Kritikk av kjønnsperspektiver

Mye av kritikken mot kjønnsperspektivene dreier seg om forholdet mellom holdninger og handlinger mer generelt. I mange sammenhenger er det vist at holdninger ikke nødvendigvis står i samsvar med handlinger (se for eksempel Bühlmann m.fl. 2009) og ofte rapporteres langt mer likestilte holdninger enn det som gir seg utslag i praksis. Det er også vist at holdninger (alene) ofte er en svak forklaringsvariabel på atferd (Kroska 2004:902). I denne sammenheng er det blitt argumentert for at dersom holdninger skal kunne brukes som forklaringsvariabel for arbeidsdelingen må holdninger og handlinger være korrelert (Apparala m.fl. 2003:190; Poortman og Van der Lippe 2009:527). Dette baserer seg på ”prinsippet om korrespondanse” som sier at overensstemmelse mellom holdninger og atferd er avhengig av om de to indikatorene gjengir samme nivå av generalitet eller spesifiseringsgrad (Ajzen og Fishbein 1977). Enkelte studier har derfor benyttet holdningsspørsmål rettet mot konkrete arbeidsoppgaver og synspunkter på hvem av partnerne som bør utføre disse oppgavene (se for eksempel Apparala m.fl. 2003) eller hvilke holdninger respondentene har til å utføre de ulike

---

¹⁴ Litteraturen har imidlertid ikke problematisert i hvilken grad biologi kan knyttes til disse kjønnsspesifikke forskjellene, spesielt når det gjelder mødre og barneomsorg. Jeg går ikke videre inn i denne problemstillingen da det går utenfor rammen av denne oppgaven.

oppgavene målt som i hvilken grad de liker eller misliker å utføre arbeidet (se for eksempel Poortman og van der Lippe 2009). Disse holdningsspørsmålene betraktes som bedre forklaringsvariabler på arbeidsdelingen enn holdninger til kjønnsroller mer generelt (Poortman og van der Lippe 2009:527). En innvending mot dette er at de fleste har en tendens til å tilpasse svarene sine slik at de står i overensstemmelse med hverandre. Det blir blant annet argumentert for at respondenter vil justere svarene for å redusere kognitiv dissonans (Festinger 1957).

Selv om det ut i fra ”doing gender” perspektivet argumenteres for at kjønnsideologi ikke kan forklare den kjønnsdifferensierte arbeidsdelingen i like stor grad som det konstruktivistiske perspektivet, har ikke kjønnsideologi nødvendigvis liten betydning. Jeg vil argumentere for at kjønnsideologi, definert som holdninger til kjønnsroller og likestilling, er med på å påvirke samtlige faktorer som er av betydning for arbeidsdelingen. Holdninger påvirker valg av utdanning, yrke, partner, familiestruktur, organisering av hverdagen og allokering av både lønnet og ulønnet arbeid. I følge Kroska har enkelte forskere antydnet at personer med en liberal kjønnsideologi ”gjør kjønn” på en mindre ekstrem måte (Kroska 2004:903). Dette kan tas til inntekt for synet om at holdninger til kjønnsroller også påvirker hva slags betydning som legges i de ulike aktivitetene og forestillingen om at kjønn konstrueres ved å utføre eller ikke utføre bestemte arbeidsoppgaver.

Fra et kjønnsnøytralt ståsted vil arbeidsdelingen mellom kvinner og menn med lik mengde ressurser bære preg av likhet. Hvis dette er tilfellet, vil det samtidig bety at forestillinger om kjønns spesifikke roller og oppgaver enten er utdaterte eller ikke er av betydning for arbeidsdelingen. Fra et kjønnsperspektiv vil ikke lik mengde ressurser nødvendigvis implisere lik arbeidsdeling fordi arbeidsdelingen heller er et resultat av underliggende forestillinger om kjønnsroller. Det mest radikale synet er at økt mengde av ressurser for kvinner og redusert mengde for menn gir et motsatt resultat enn forventningen er i de kjønnsnøytrale perspektivene. Både kvinnen og mannen vil forsøke å kompensere for den utradisjonelle ubalansen ved å forsterke kjønnsrollene sine på andre områder, gjerne knyttet til husholdsarbeid. På denne måten vil kvinnens økte innsats i hjemmet og mannens reduserte innsats vitne om at de likevel er kompetente medlemmer av sine respektive kjønnskategorier.

Så langt har jeg diskutert tre perspektiver som søker å forklare variasjon i ulønnet arbeid. Jeg skal videre redegjøre for hypotesene som danner grunnlag for analysene i oppgaven.

3.5 Hypoteser

På bakgrunn av tidligere forskning og teoretiske tilnærminger til hva som forklarer arbeidsdeling i hjemmet har jeg valgt å gjøre to analyser. Den første er en tradisjonell analyse av hva som kan forklare arbeidsdelingen, der både sosioøkonomiske faktorer, tidsbruk og holdninger betraktes som uavhengige variabler, mens praksis (faktisk arbeidsdeling) betraktes som avhengig. Den andre analysen følger tilnærmingen til Bühlmann m.fl. (2009) og Lappegård og Kjeldstad (2010), og her rettes fokuset spesifikt mot samsvaret mellom holdninger og praksis, samt hvordan forholdet mellom holdninger og praksis varierer mellom landene.

3.5.1 Hypoteser om hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg

Jeg skiller mellom seks sett av hypoteser om hva som kan forklare deling av husarbeid og barneomsorg. Jeg skiller ikke mellom de to aktivitetene i gjennomgangen av hypotesene, alle hypotesene gjelder dermed får både husarbeid og barneomsorg.

Komparative forskjeller

Det første settet med hypoteser er knyttet til de komparative forskjellene mellom Norge, Frankrike, Tyskland og Ungarn. Den generelle antagelsen er at det er forskjeller mellom de fire landene i hvordan husarbeid og barneomsorg deles mellom kvinner og menn. Deling av husarbeid er fortsatt nokså tradisjonelt i alle landene. En rekke studier viser at selv om kvinners involvering på arbeidsmarkedet har økt i høy grad har ikke menns involvering i husarbeid økt proporsjonalt med dette (Lachance-Grzela og Bouchard 2010:767; Knudsen og Wærness 2008). Samtidig har studier fra Norge vist at barneomsorg derimot deles likere enn husarbeid, ofte fordi barneomsorg oppfattes som mer lystbetont enn husarbeid (Kitterød 2003; Lappegård og Kjeldstad 2010). Det er store forskjeller mellom landene når det gjelder likestilling, slik de for eksempel blir rangert gjennom likestillingsindekser, og andelen kvinner som deltar i arbeidsmarkedet. Dette har trolig betydning for hvordan husarbeid og barneomsorg deles. Komparative studier har uansett vist at arbeidsdelingen, både når det gjelder husarbeid og barneomsorg er mer likestilt i Norge sammenlignet med ett eller flere av de tre andre landene og at Ungarn er mer tradisjonell sammenlignet med ett eller flere av de

andre landene (Davis og Greenstein 2004; Nordenmark 2004; Fuwa 2004; Hook 2006; Knudsen og Wærness 2008; Apparala m.fl. 2009; Voicu m.fl. 2009). På bakgrunn av de ulike forholdene som blir trukket frem her formulerer jeg følgende hypoteser om komparative forskjeller mellom landene i deling av husarbeid og barneomsorg:

H1a: Arbeidsdelingen er mer likestilt i Norge enn i de andre landene.

H1b: Arbeidsdelingen er mer tradisjonell i Ungarn enn i de andre landene.

Holdninger

Her formulerer jeg hypoteser om hvilken betydning holdninger til kjønnsroller og likestilling har for deling av husarbeid og barneomsorg. Den generelle antagelsen er at disse holdningene påvirker praksis og følgende hypoteser formuleres:

H2a: Jo mer likestilte holdninger, jo høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling.

H2b: Jo mer tradisjonelle holdninger, jo høyere sannsynlighet for tradisjonell arbeidsdeling.

Kjønn

Hvem som rapporterer om arbeidsdelingen har vist seg å ha betydning for hvor likestilte eller tradisjonelle parene fremstår siden begge kjønn har en tendens til å overvurdere egen innsats og nedvurdere partnerens. Det er derfor viktig å kontrollere for hvorvidt respondenten er kvinne eller mann. På grunnlag av dette formuleres følgende hypotese:

H3: Kvinnelige respondenter har lavere sannsynlighet for å rapportere om likestilt arbeidsdeling enn mannlige respondenter.

Livsløp

Mye endrer seg over livsløpet som kan påvirke hvordan husarbeid og barneomsorg deles. Siden jeg inkluderer barneomsorg i analysene er alle i utvalget foreldre med hjemmeboende barn og det innebærer at de dermed er i relativt like livsfaser. Når det gjelder familiesituasjon er det blitt vist at gifte er mer tradisjonelle enn samboende (Shelton og John 1996). Det er også blitt vist at yngre kohorter har likere arbeidsdeling enn eldre (Coltrane 2000; Davis og Greenstein 2004). Samtidig er det blitt vist at jo større avstand det er mellom kvinnens og mannens alder jo mindre deles det ulønnede arbeidet (Coltrane 2000). I et maktperspektiv kan

det argumenteres for at dersom en av partnerne er en del eldre enn den andre vil dette kunne innebære et maktovertak for den eldste vedkommende som kan brukes for å unngå husarbeid.

Et annet aspekt er hvor mange barn det er i familien og hvor gamle barna er. Tidligere forskning viser at flere barn som regel innebærer at kvinner bruker mer tid på husarbeid og barneomsorg og at arbeidsdelingen dermed blir mer tradisjonell (Coltrane 2000). Jo flere barn i husholdningen, desto mer øker den totale mengden husarbeid og barneomsorg. Dette kan gjøre det vanskelig for begge foreldre å bruke like mye tid på yrkesarbeid og en konsekvens kan være at kvinnene reduserer sitt yrkesarbeid. Sett fra et tilgjengelig tid perspektiv innebærer flere barn og redusert yrkesaktivitet at kvinnen vil bruke mer tid på husarbeid og barneomsorg.

Også barnas alder kan påvirke arbeidsdelingen. Forskningen peker imidlertid i motstridende retninger. Enkelte finner at det i familier med yngre barn er mer tradisjonell arbeidsdeling enn i familier med eldre barn og argumenterer for at det omfattende skifte som oppstår i arbeidsdelingen mellom kvinner og menn når de blir foreldre gradvis utjevner seg ettersom barna blir eldre (Bühlmann m.fl. 2010). En norsk studie finner derimot at det blant foreldre med småbarn er en likere arbeidsdeling enn blant dem med eldre barn og argumenterer for at dette er et resultat av at den totale arbeidsmengden øker såpass kraftig at fedrene i større grad blir nødt til å delta (Kitterød og Lappegård 2010). Siden førstnevnte er en studie av flere land, mens sistnevnte kun studerer norske par velger jeg å ta utgangspunkt i at effekten av småbarn i mine analyser går i samme retning som i den komparative analysen.

På grunnlag av de ulike forholdene knyttet til livsløp formulerer jeg følgende hypoteser:

H4a: Gifte har lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn samboere.

H4b: Jo yngre kvinnen er jo høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling.

H4c: Når aldersforskjellen mellom mannen og kvinnen er relativ liten er det høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn om aldersforskjellen er større.

H4d: Jo flere barn i familien jo lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling.

H4e: Jo yngre barn i familien jo lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling.

Tidsbruk

I henhold til de ulike teoretiske perspektivene er forholdet mellom kvinnens og mannens tidsbruk eller aktivitet av betydning for hvordan de deler husarbeid og barneomsorg. Både i tilgjengelig tid perspektivet og i perspektivet om relative ressurser er den generelle antagelsen at den som bruker minst tid på lønnet arbeid vil være den som bruker mest tid på ulønnet arbeid. Fordi menn i større grad jobber mer enn kvinner vil dette i hovedsak innebære at kvinnen gjør mer husarbeid enn mannen. Forskning har også vist at mindre tid til lønnet arbeid generelt innbærer mer tid til ulønnet arbeid for menn (Coltrane 2000; Bernhardt m.fl. 2008). Innen kjønnsperspektivet vil en kunne argumentere for at organiseringen av arbeid og familieliv mellom partnerne er resultat av sosialisering og holdninger, noe som videre vil gjenspeiles i den ulønnede arbeidsdelingen. Selv om de kjønnsnøytrale perspektivene (tilgjengelig tid og relative ressurser) tilsier at det ikke spiller noen rolle om det er mannen eller kvinnen som bruker mest tid på lønnet arbeid – konsekvensen av dette vil uansett være at mindre tid brukes på ulønnet arbeid - støttes ikke dette av empirien (Hook 2006). I henhold til ”doing gender” perspektivet gjør mannen *mindre* husarbeid når han er uten jobb for å kompensere for den ikke-eksisterende forsørgerrollen, nettopp for å fremstå som mer maskulin. Og tilsvarende vil kvinner som er hovedforsørgere gjøre *mer* husarbeid for å fremstå som mer feminin. Med utgangspunkt i de ulike teoretiske perspektivene og til dels motstridene funnene formulerer jeg følgende hypoteser om hvilken betydning tidsbruk har for deling av husarbeid og barneomsorg¹⁵:

H5a: Når partnerne er i lik situasjon er det høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn når de ikke er det.

H5b: Når mannen er yrkesaktiv og kvinnen ikke er yrkesaktiv er det lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn når kvinnen er yrkesaktiv og mannen ikke er yrkesaktiv.

Sosioøkonomiske faktorer

Selv om både utdanning og inntekt kan ha betydning for deling av husarbeid og barneomsorg skal jeg kun se på effekten av utdanning.¹⁶ Det er imidlertid flere studier som viser at utdanning og inntekt har lignende effekter for arbeidsdelingen (Coltrane 2000; Shelton og

---

¹⁵ Et problem i denne sammenheng er at jeg ikke har mulighet til å skille mellom heltid og deltidsarbeid (jf. kapittel 4). Jeg kan derfor ikke se på effekten av at en av partnerne bruker mer eller mindre tid på yrkesarbeid enn den andre yrkesaktive partneren. Antakelsene av disse effektene er sentrale innen teoriene og ville derfor vært gunstige å undersøke.

John 1996; Birkelund 1987). Fra tidligere forskning vet vi at utdanning påvirker variasjon i arbeidsdelingen: Høy utdanning for kvinner innebærer redusert tid på ulønnet arbeid, mens høy utdanning for menn innebærer en økning (Coltrane 2000; Bernhardt m.fl. 2008; Kitterød og Lappegård 2010). Med utgangspunkt i perspektivet om relative ressurser er forskjeller i utdanning mellom partnerne av stor betydning for hvordan ulønnet arbeid deles. Argumentet er at den av partnerne med høyest utdanning vil kunne forhandle bort arbeidsoppgaver hjemme og dermed gjøre minst av ulønnede arbeidet. På bakgrunn av dette formuleres følgende hypoteser om betydningen av utdanning for deling av husarbeid og barneomsorg:

H6a: Par hvor mannen har høyest utdanning har lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn par med andre utdanningskombinasjoner.

H6b: Par hvor kvinnen har høyest utdanning har høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn par med andre utdanningskombinasjoner.

3.5.2 Hypoteser om typologi over forholdet mellom holdninger og praksis

I andre del av analysen går jeg nærmere inn på forholdet mellom holdninger og praksis. Fra analysene vil jeg konstruerer en typologi over forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av husarbeid og barneomsorg. Hovedfokuset er de ulike mønstrene av typologien og variasjoner mellom landene. Jeg skiller mellom to sett hypoteser; det første gjelder forholdet mellom holdninger og praksis, det andre gjelder forskjeller mellom landene.

En modell for samsvaret mellom holdninger og praksis

Jeg tar utgangspunkt i en teoretisk modell om samsvaret mellom holdninger til likestilling og deling av husarbeid og barneomsorg presentert av Lappegård og Kjeldstad (2010). I denne modellen tenkes en gruppering ut fra henholdsvis sterke og svake holdninger til kjønnsroller og sterk og svak likestillingspraksis (se Figur 3.1). Fra denne modellen får en fire grupper hvor to kan betegnes som ”samsvarsgrupper” (gruppe A og D), noe som innebærer at det er samsvar mellom holdninger og praksis, og to som ”ikke-samsvarsgrupper” (gruppe B og C), som altså innebærer at det ikke er samsvar mellom holdninger og praksis (Lappegård og Kjeldstad 2010).

---

¹⁶ Datamaterialet inneholder ikke inntektsdata hvor jeg kan se på relative forskjeller for alle landene og er derfor utelatt i analysene.

Figur 3.1 Teoretisk modell over potensielle grupper etter holdning til kjønnsroller og likestilling i husarbeid og barneomsorg

	Holdninger til kjønnsroller	
Likestillingspraksis	Sterk	Svak
Sterk	A	B
Svak	C	D

Folk har ulike holdninger til likestilling og ulik praksis (deling av husarbeid og barneomsorg). Det er derfor rimelig å anta at alle de fire gruppene i tabellen er representert i datamaterialet. Hvor mange som befinner seg i de ulike gruppene er imidlertid avhengig av hvilke holdninger personene har og hvordan de rapporterer deling av husarbeid og barneomsorg. Det er rimelig å anta at det er flest kvinner som tilhører gruppene med tradisjonell arbeidsdeling, mens jeg ikke forventer like sterk kjønnskjevhet i holdningskategoriene. Selv om den generelle antagelsen er at holdninger til likestilling gjenspeiler seg i deling av ulønnet arbeid (Sullivan 2004; Nordenmark 2004) viser en rekke studier at folks holdninger er mer likestilte enn praksisen (Bernhardt m.fl. 2008; Bühlmann m.fl. 2010; Lappegård og Kjeldstad 2010). Med utgangspunkt i modellen om samsvaret mellom holdninger og praksis, tidligere studier om arbeidsdeling hjemme, samt forholdet mellom holdninger og praksis formulerer jeg følgende hypoteser:

H7a: Alle gruppene (A, B, C, D) er representert i datamaterialet.

H7b: Det er flere som tilhører en samsvarsgruppe (A, D) enn en ikke-samsvarsgruppe (B, C).

H7c: Blant de som tilhører en samsvarsgruppe er det flere med tradisjonelle holdninger og arbeidsdeling (D) enn med likestilte holdninger og arbeidsdeling (A).

H7d: Blant de som tilhører en ikke-samsvarsgruppe er det flere med likestilte holdninger og tradisjonell arbeidsdeling (C) enn med tradisjonelle holdninger og likestilt arbeidsdeling (B).

Komparative forskjeller i typologien

De fire landene varierer i kontekstuelle forhold og med hensyn til hvordan samfunnet tilrettelegger for likestilling. Det er også en rekke studier som bekrefter forskjeller mellom landene i likestillingspraksis (Fuwa 2004; Hook 2006; Knudsen og Wærness 2008; Voicu m.fl. 2009). På grunnlag av dette formulerer jeg følgende hypoteser om tilhørighet til de ulike gruppene i typologien for respondentene fra de fire landene:

H8a: Det er flest som tilhører en gruppe med både likestilte holdninger og arbeidsdeling i Norge sammenlignet med de andre landene.

H8b: Det er flest som tilhører en gruppe med både tradisjonelle holdninger og arbeidsdeling i Ungarn sammenlignet med de andre landene.

3.6. Oppsummering

- Analysene i denne oppgaven tar utgangspunkt i tre teoretiske perspektiver — *perspektivet om relative ressurser*, *perspektivet om tilgjengelig tid* og *kjønnsperspektivet* — som på ulike måter forklarer deling av husarbeid og barneomsorg.
- Hovedskillet mellom de tre perspektivene ligger i at *perspektivet om relative ressurser* og *perspektivet om tilgjengelig tid* er kjønnsnøytrale, mens *kjønnsperspektivene* er kjønnsesifikke.
- Ingen av perspektivene kan alene forklare all observert variasjon i deling av husarbeid og barneomsorg, men de er komplementære og gir en god forståelse av mulige mekanismer som sammen kan forklare arbeidsdelingen.
- Forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av ulønnet arbeid er ikke nødvendigvis lineært og oppgaven tar utgangspunkt i en teoretisk modell over potensielle mønstre av svake og sterke holdninger til likestilling og svak og sterk likestillingspraksis.
- Det er utformet hypoteser med utgangspunkt i det teoretiske rammeverket, samt tidligere forskning.

I neste kapittel gjennomgår jeg datamaterialet og metodene for oppgaven.

4. Data og metode

I dette kapitlet presenteres datamaterialet, analysestrategi og hvilke metoder som brukes i analysene. Kapitlet inneholder fire deler. Første del omhandler datagrunnlaget. Her gir jeg en generell beskrivelse av datakildene og utvalget i oppgavens analyser. I andre del redegjør jeg for analysestrategien og måling og operasjonalisering av de avhengige variablene. Tredje del omhandler måling og operasjonalisering av forklaringsvariable og viser også deskriptiv statistikk av forklaringsvariablene. I fjerde og siste del redegjør jeg for metodene som benyttes i analysene, samt analyseverktøyet.

4.1 Datamaterialet

4.1.1. Generations and Gender Survey

Dataene som brukes i denne oppgaven er surveydata hentet fra FNs forskningsprogram "Generations and Gender Programme" (GGP 2011).¹⁷ Dette forskningsprogrammet består av nasjonale spørreundersøkelser - "Generations and Gender Surveys" (GGS) og en kontekstuell database¹⁸. Hensikten med programmet er å oppnå en bedre forståelse av demografisk og sosial utvikling og faktorene som påvirker dette med særlig fokus på relasjoner mellom barn og foreldre (generasjoner) og mellom partnere (kjønn). Målsettingen er at bedre forståelse av utviklingen på disse områdene skal forbedre kunnskapsgrunnlaget for politikkutforming i UNECE land (Vikat m fl. 2007; GGP 2008).

GGS er designet som panelundersøkelser av et nasjonalt representativt utvalg av personer mellom 18 og 79 år i hvert land. Siktemålet er å få til minimum tre runder av panelundersøkelsene med et intervall på tre år mellom hver runde hvor de samme respondentene deltar, slik at det blir mulig å gjennomføre longitudinelle analyser. Analysene i denne oppgaven er imidlertid hentet fra den første runden av GGS¹⁹, da det så langt er få land som har gjennomført mer enn en runde. Undersøkelsene i de ulike landene gjennomføres etter et felles spørreskjema (men med muligheter for enkelte lokale tilpasninger), noe som gjør det mulig å sammenligne land med ulik demografiske utvikling og ulike organiseringer av

---

¹⁷ <http://www.ggp-i.org/>

¹⁸ Den kontekstuelle databasen er utformet for å komplimentere data på mikronivå med informasjon på makronivå om politikk og aggregerte indikatorer (Vikat m.fl. 2007).

¹⁹ Ungarns første runde i GGS er imidlertid andre runde i den longitudinelle undersøkelsen "Turning Points of the Life Course". Den første runden i denne undersøkelsen er ikke sammenlignbare med GGS, men i andre runde er spørsmålene tilpasset GGS, samtidig som kontinuitet fra første runde ble ivarettatt.

velferdsstaten, og dermed øke forklaringskraften av de analytiske utfallene (GGP 2008). Så langt er seksten land med i undersøkelsen; Belgia, Bulgaria, Tsjekkia, Estland, Frankrike, Georgia, Tyskland, Ungarn, Italia, Litauen, Nederland, Norge, Romania, Russland, Australia og Japan. Av disse er det flere som ikke er ferdige med gjennomføringen av første runde eller har tilgjengelige data, og per i dag er elleve land klare.

Gitt begrensningen av tilgjengelige land²⁰ ble Frankrike, Tyskland og Ungarn valgt ut i tillegg til Norge i denne oppgaven. Disse landene skiller seg fra Norge og hverandre når det gjelder velferdsordninger, likestilling og fruktbarhet, som er viktige påvirkningsfaktorer for den faktiske arbeidsdelingen mellom kvinner og menn. Samtlige fire land er industrialiserte og således relativt like i et globalt perspektiv, slik at en komparativ studie kan være meningsfull. Undersøkelsene gjennomføres nasjonalt og i Norge har Statistisk sentralbyrå vært ansvarlige for gjennomføringen.²¹ Det er noe variasjon mellom landene når det gjelder datainnsamlingen. GGS spørreskjemaet er designet for ansikt-til-ansikt intervjuer, dette er også måten undersøkelsen er blitt gjennomført på i Frankrike, Tyskland og Ungarn. I Norge har datainnsamlingen foregått ved telefonintervju, postalt spørreskjema og registerkoblinger (Bjørshol, Høstmark og Lagerstrøm 2010:15). GGS er blitt gjennomført på ulike tidspunkter gjennom det siste tiåret. Tabell 4.1 viser tidspunkt for gjennomføringen av datainnsamlingen.

Tabell 4.1 Oversikt over tidspunkt for gjennomføringen av GGS etter land

Land	Starttidspunkt	Sluttidspunkt
Norge	01-01-2007	30-09-2008
Frankrike	26-09-2005	03-12-2005
Tyskland	22-02-2005	12-05-2005
Ungarn	01-11-2001	01-02-2002

Kilde: <http://www.ggp-i.org/>

Det er nesten syv år mellom gjennomføringen i Ungarn til den ble gjennomført i Norge. Svarene vil alltid være påvirket av når undersøkelsen blir gjennomført, men det er ikke grunn

²⁰ Kun åtte land hadde tilgjengelige data da analysene i denne oppgaven ble gjennomført.

²¹ I Norge er GGS gjennomført som en del av undersøkelsen Livsløp, generasjon og kjønn (LOGG) som Statistisk sentralbyrå og forskningsinstituttet NOVA har vært ansvarlig for.

til å tro at tidsforskjellen vil være av stor betydning her. Selv om det pågår en utvikling i deling av husarbeid og barneomsorg er ikke syv år lang tid i denne sammenhengen.

Tabell 4.2 Svarprosent etter land

Land	Antall respondenter	Svarprosent
Norge	14 881	60,0
Frankrike	10 079	55,9
Tyskland	10 017	55,3
Ungarn	13 540	54,6

Kilde: <http://www.ggp-i.org/>

Svarprosenten varierer mellom 54 og 60 prosent (Tabell 4.2). Dette kan ikke regnes som høy svarprosent, men er ikke uvanlig (Skog 2004:100). Det foreligger ikke tilgjengelige frafallsanalyser fra de andre landene enn Norge, men fra Norge er det vist at noe av frafallet er selektivt: Svarprosenten er lavere blant de yngste (18-39 år) og de eldste (70-79 år). Svarprosenten er noenlunde jevnt fordelt på landsdel, med unntak av Agder, Rogaland og Nord-Norge der den er lavere enn i resten av landet. Det er høyere svarprosent blant høyt utdannede enn lavt utdannede (Bjørshol m.fl. 2010:15-30). Det er ikke urimelig å anta at de andre landene har tilsvarende seleksjon i sitt frafall.

4.1.2 Utvalget i analysene

Utvalget i mine analyser består av (heterofile) par som bor sammen og som har barn under 13 år i husholdet. Grensen på 13 år er satt fordi spørsmål om barneomsorg kun er stilt til dem som har barn i alderen 0-12 boende hjemme. Totalt antall observasjoner er 10 633 (Tabell 4.3).

Tabell 4.3 Utvalget i analysene

	Antall
Norge	3 758
Frankrike	2 223
Tyskland	2 010
Ungarn	2 642
Totalt	10 633

4.2 Analysestrategi

Analysene i oppgaven er todelt. I den første analyseres hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg og i den andre analysen konstrueres en typologi av forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av husarbeid og barneomsorg. I begge analysene benyttes indekser for den relative arbeidsdelingen mellom partnerne i husarbeid og barneomsorg og indekser for respondentens holdninger til likestilling. I denne delen redegjør jeg for måling og operasjonalisering av deling av husarbeid og barneomsorg, og for holdninger til likestilling.

4.2.1 Faktoranalyse

For å teste om det er mulig å gruppere ulike variable som kan danne grunnlaget for indekser benyttes faktoranalyse. Faktoranalyse er en metode som kan hjelpe en med å kartlegge korrelasjonsstrukturen hos et sett variabler (Skog 2004:96). Av validitetsgrunner er det viktig å være klar over at faktoranalyse ikke er en metode som må benyttes slavisk da man kan komme til å slå sammen ting som definitivt ikke bør slås sammen (Skog 2004:96). Dersom det imidlertid er gode grunner til å slå sammen variabler, kan man la seg veilede av faktoranalyse, men like fullt må beslutningen om hva som skal inngå i en indeks først og fremst være begrunnet ut i fra teoretiske og begrepsmessige hensyn (Skog 2004:96). På bakgrunn av tidligere forskning som skiller mellom feminine, nøytrale og maskuline arbeidsoppgaver i hjemmet og det faktum at holdningsvariablene substansielt sett handler om ulike dimensjoner ved kjønn og likestilling er det interessant å teste om variablene lar seg gruppere på en plausibel måte i en faktoranalyse.

Kort sagt handler faktoranalyse altså om å gruppere variable. Men for å kunne gruppere variablene er det en nødvendig betingelse at de korrelerer med hverandre, altså at de har noe til felles. Sagt på en annen måte at de alle er påvirket, i større eller mindre grad, av en eller flere felles (teoretisk ukjente) faktor (-er). Antakelsen er at måleresultater for observerte variabler er en funksjon av underliggende, latente faktorer (Ulleberg og Nordvik 2001). Vi kjenner ikke til de underliggende faktorene, men de kan oppdages indirekte gjennom å analysere de observerte variablene. For eksempel kan vi anta at det er ulike faktorer som ligger til grunn for holdninger til kjønnsroller og likestilling i samfunnet og individuelt, som i parforholdet eller familien. Hvis dette er korrekt, vil de ulike variablene være påvirket av hver sin faktor og variabler med lignende innhold vil være påvirket av samme faktor.

Den fundamentale antakelsen i faktoranalyse er altså at det er fellesfaktorer som er årsak til at variablene i analysen er korrelerte. Hvis variablene ikke har noe til felles, blir det ingen korrelasjon. Jo større betydning en felles faktor har for to variabler, jo høyere blir korrelasjonen mellom dem (Ulleberg og Nordvik 2001:5). Hvordan dette foregår i praksis blir for omfattende å beskrive her, men jeg vil gå gjennom den praktiske analysen i grove trekk.

Først velges de variablene som skal inngå i analysen, for holdningsvariablenes vedkommende er det ni påstander som respondenten har sagt seg mer eller mindre enig eller uenig i. Deretter bestemmes antall faktorer, som kan være teoretiske begrunnet eller man kan prøve seg frem dersom man ikke har en formening om antall faktorer. Dersom man på forhånd har en antakelse om hvor mange faktorer som ligger under og forklarer korrelasjonen mellom variablene, kalles analysen konfirmerende, alternativt er det en eksplorerende faktoranalyse (Ulleberg og Nordvik 2001:11). I tilfellet med holdningsvariablene hadde jeg som utgangspunkt at det ville være to eller tre faktorer som lå til grunn, på bakgrunn av lignende analyser og basert på den substansielle tolkningen av påstandene. Jeg forsøkte dermed med henholdsvis to og tre faktorer for å se hva som egnet seg best og satte en grense på 0,3 for faktorladningen. Det vil si at de variablene som eventuelt har en lavere ladning til noen av faktorene enn 0,3 ikke tas med i analysen. En faktorladning er egentlig en korrelasjonskoeffisient, en korrelasjon mellom en målt variabel og en faktor. Dersom faktorladningen er forskjellig fra 0 betyr det at variasjonen i faktoren har en effekt på variasjonen i skårene på variabelen (Ulleberg og Nordvik 2001:9), men det er vanlig å sette grensen til 0,3 da alt over dette regnes som en sterk ladning (Ulleberg og Nordvik 2001:18). En variabel kan ha ladning til flere faktorer, men skal som hovedregel plasseres under den faktoren den har sterkest ladning til.

For å bestemme antall faktorer benyttet jeg målet Egenverdi hvor en tommelfingerregel er at den bør være over 1 for hver faktor. Egenverdien er et mål på hvor mye av variansen i variablene som den enkelte faktor forklarer. Den enkeltes faktors Egenverdi finner en ved å kvadrere faktorladningene i hver kolonne for seg og deretter summere disse (Ulleberg og Nordvik 2001:8).

4.2.2 Indekser

En indeks er summen av flere variabler, altså et sammensatt mål (Ringdal 2007:319). Et viktig argument for å benytte sammensatte mål er at de kan fange inn flere elementer ved et omfattende teoretisk begrep enn hver enkelt indikator kan alene. Indekser benyttes for å måle latente variable, ved at indikatorene indeksen er satt sammen av former eller forårsaker verdiene på den latente variabelen (Ringdal 2007:319). En latent variabel kan for eksempel være holdninger til likestilling. Dette er et generelt mål som ikke kan måles direkte ved å spørre om hvilke holdninger til likestilling respondentene har. Istedenfor benyttes konkrete spørsmål, eller påstander som i dette tilfellet, som fanger opp ulike sider ved kjønnsroller og likestilling. På bakgrunn av hvordan respondenten svarer på disse konkrete påstandene måles graden av likestilte holdninger. En annen grunn for å benytte indekser er at konsekvensen av ulike tolkninger av ett spørsmål reduseres når flere komponenter slås sammen (Hellevik 1999: 299; Nordenmark 2004:236). Indeksene vil forhåpentligvis dermed gi mer pålitelige mål enn hva resultatet hadde vært dersom analysen kun baserte seg på én enkelt variabel.

Som i faktoranalysen må beslutningen om hva som skal inngå i en indeks først og fremst begrunnes ut i fra begrepsmessige og teoretiske hensyn. Skog (2004) skriver at det ofte er en viss grad av vilkårlighet ved konstruksjon av indekser; de enkeltvariablene som grupperes sammen kunne i mange tilfeller vært utvalgt på forskjellige måter, spørsmålene kunne vært stilt litt annerledes, det kunne vært andre spørsmål og listen av variable kunne vært kortere eller lengre. Alt dette fører til en viss grad av usikkerhet eller unøyaktighet i de enkelte observasjonsenhetenes indeksverdier og man kan dermed benytte seg av Cronbachs alpha som et mål på indeksens validitet (Skog 2004:96-97). Dette målet forteller oss hvor godt den indeksen en har konstruert vil samsvare med en annen indeks basert på andre enkeltvariable som måler det samme. Koeffisienten sier noe om i hvilken grad den aktuelle indeksen kan sies å gi et generaliserbart måleresultat. Størrelsen på Cronbachs alpha, som går mellom 0 og 1, er først og fremst avhengig av hvor høy korrelasjonen er mellom de enkelte variablene indeksen er laget av, samt hvor mange variable som inngår i indeksen. Jo flere variabler, jo høyere blir alpha og jo høyere korrelasjon mellom de enkelte variablene jo høyere blir alpha (Skog 2004:97). Cronbachs alpha forutsetter metriske variable. Indeksene i analysene i denne oppgaven er målt på tre eller fem verdier, men de underliggende latente variablene kan tenkes å være metriske.

I denne analysen konstrueres indeksene additivt, verdiene på de ulike variablene summeres. Deretter standardiseres målet til en skala fra 0 til 1.

4.2.3 Konstruksjon av indeks for deling av husarbeid

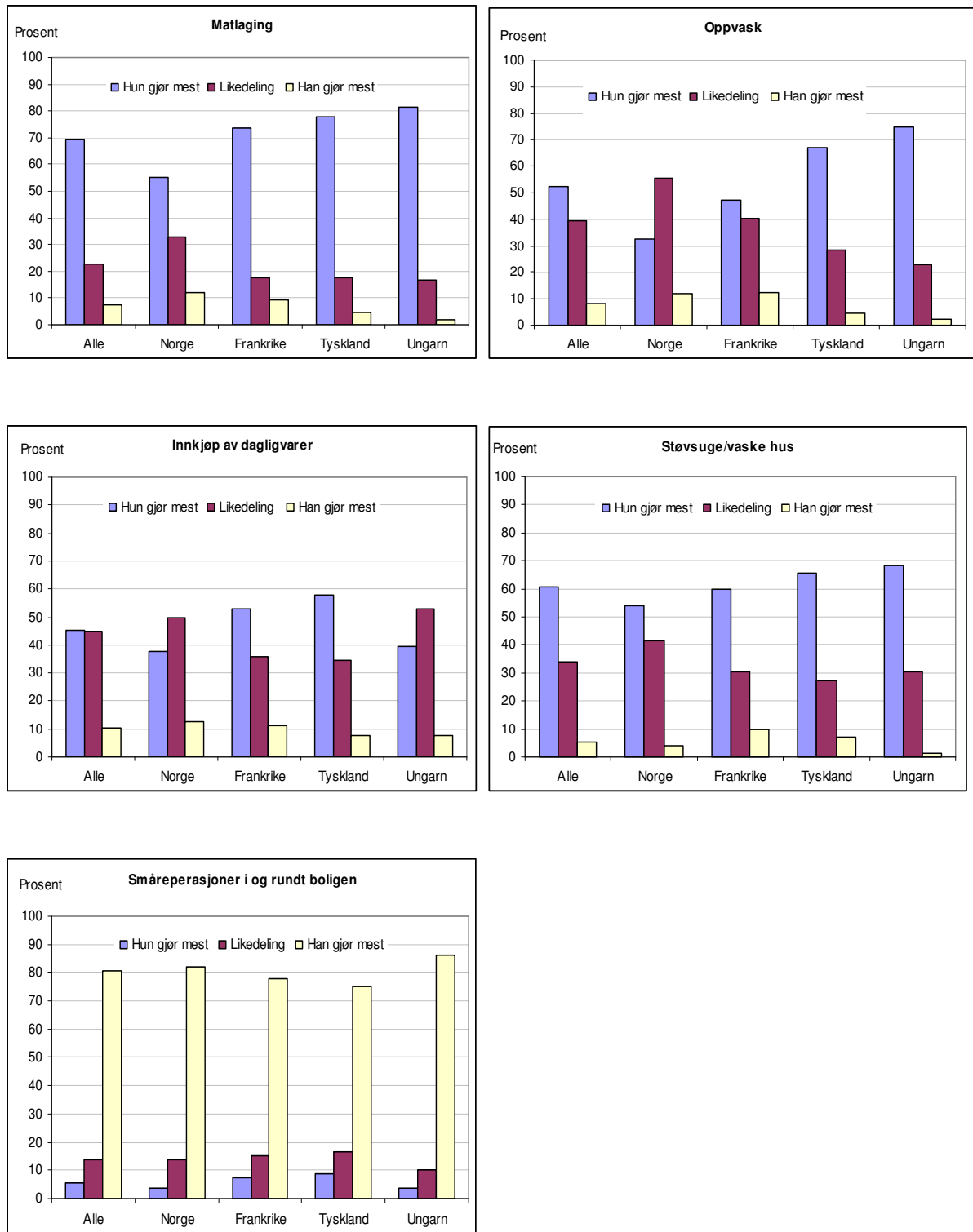
I GGS er det stilt spørsmål om deling av oppgaver hjemme. Det er stilt fem spørsmål om husarbeid i alle landene som benyttes i denne oppgaven. Disse er: *matlaging*, *oppvask*, *innkjøp av dagligvarer*, *støvsugning/rengjøring av bolig*, og *vedlikehold og småreparasjoner i og rundt boligen*. Respondenten blir bedt om å svare på hvordan de ulike oppgavene eller aktivitetene deles mellom seg og partneren på en skala med følgende svaralternativer; ”alltid respondenten”, ”vanligvis respondenten”, ”respondenten og partner deler likt”, ”vanligvis partneren” og ”alltid partneren”. Svaralternativene er gitt verdiene 1-5. Hvert av svarene er så fordelt ettersom respondenten var kvinne eller mann slik at jeg har en skala som viser hvorvidt det er kvinnen som gjør mest, om det er likedeling eller om det er mannen som gjør mest. De to første og de to siste svaralternativene er slått sammen slik at det blir tre mulige utfall; kvinnen gjør mest, partnerne deler likt og mannen gjør mest.

Figur 4.1 viser hvordan dette fordeler seg for de ulike oppgavene for hele utvalget og etter land.²² Med unntak av småreparasjoner i og rundt boligen er det kvinnene som gjør mest. Mest kvinnedominerte er matlaging, støvsuge/vaske hus og oppvask, for hver av disse oppgir over halvparten av respondentene at det er kvinnene som gjør mest. Disse arbeidsoppgavene blir av den grunn gjerne karakterisert som feminine. Den eneste oppgaven som er mannsdominert er småreparasjoner hvor over 80 prosent oppgir at mannen gjør mest. Innkjøp av dagligvarer er en oppgave som deles likere enn de andre, over 40 prosent av respondentene oppgir at de deler innkjøpet likt mellom seg. For de andre kvinnedominerte oppgavene er andelen som oppgir at de deler likt er relativt stor, mellom 20 og 40 prosent, mens andelen som oppgir at mannen gjør mest er under 10 prosent for hver oppgave. Norge har en større andel som deler de kvinnedominerte oppgavene likt, men for småreparasjoner i og rundt boligen har både Frankrike og Tyskland høyere andel likedeling enn Norge. Ungarn på sin side har det mest kjønnsdelte arbeidet, med unntak av innkjøp av dagligvarer hvor over halvparten oppgir at dette er noe som deles likt.

---

²² For hver av oppgavene er det noen respondenter som ikke har besvart. Disse er ikke oppgitt i figuren, men utgjør for matlaging: 168, oppvask:335, innkjøp av dagligvarer 76, støvsuge/vaske hus: 431, og småreparasjoner i og rundt boligen 305 respondenter.

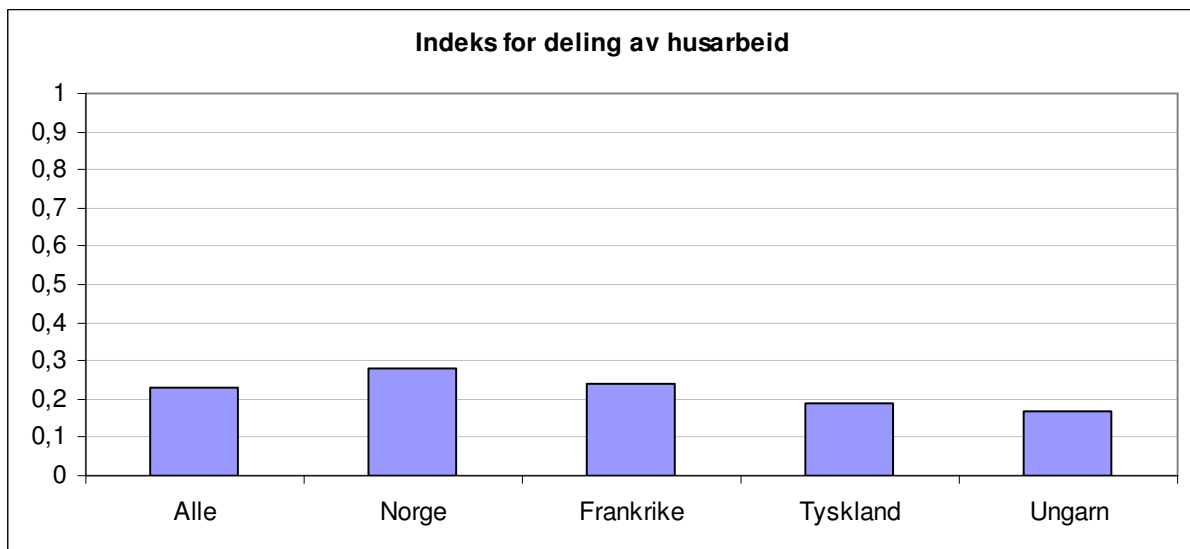
Figur 4.1 Fordeling av matlaging, oppvask, innkjøp av dagligvarer, støvsuge/vaske hus og småreparasjoner i og rundt boligen for alle og etter land. Prosent.

Teoretisk var det aktuelt å skille mellom feminine, nøytrale og maskuline oppgaver. Når jeg gjorde en faktoranalyse av husarbeidsoppgavene kom det imidlertid ikke frem noe mønster og jeg valgte å operere med én indeks videre i analysene. Indeks for deling av husarbeid består

av alle de fem arbeidsoppgavene som er beskrevet over. Fire av oppgavene er kvinnedominerte og den siste er mannsdominert. For at jeg skulle lage en indeks som viser grad av likedeling hjemme valgte jeg å snu verdiene for småreparasjoner i og rundt boligen slik at 1 betyr tradisjonell arbeidsdeling (hun gjør mest av de kvinnedominerte oppgavene og han gjør mest av den mannsdominerte oppgaven), 2 betyr likedeling og 3 betyr utradisjonell arbeidsdeling (han gjør mest av de kvinnedominerte oppgavene og hun gjør mest av den mannsdominerte oppgaven). Indeksene ble laget ved å summere skåren for hver oppgave og deretter standardisert til en skala fra 0 til 1, hvor 0 uttrykker tradisjonell arbeidsdeling og 1 utradisjonell arbeidsdeling. Full likedeling av oppgavene mellom ham og henne i familien betyr en skår på 0,5. Det betyr at en skår mellom 0 og 0,5 innebærer at kvinnen gjør mer enn mannen, mens en skår mellom 0,5 og 1 innebærer at mannen gjør mest. Indeksen inkluderer kun svarene til respondenter som har svart på alle spørsmålene om husarbeid. Totalt er det 835 respondenter som ikke har svart på en eller flere av spørsmålene. Figur 4.2. viser gjennomsnittsskåre for indeks for deling av husarbeid for alle og etter land.

Figur 4.2 Indeks for deling av husarbeid for alle og etter land

Note: Indeksene viser gjennomsnittsskårene på en skala fra 0 til 1, hvor 0=tradisjonell arbeidsdeling, 0,5=lik arbeidsdeling, 1=utradisjonell arbeidsdeling. Variablene som inngår i indeksen har Cronbachs alfa-koeffisient 0,52. Antall observasjoner=9 798.

Gjennomsnittsskåren på indeksen for deling av husarbeid er 0,22 for alle respondentene, noe som betyr en relativt tradisjonell arbeidsdeling. Landene fordeler seg i to grupper: Norge (0,28) og Frankrike (0,23) på den ene siden med en noe likere arbeidsdeling enn Tyskland (0,19) og Ungarn (0,16) på den andre siden med mest tradisjonell arbeidsdeling.

4.2.4 Konstruksjon av indeks for deling av barneomsorg

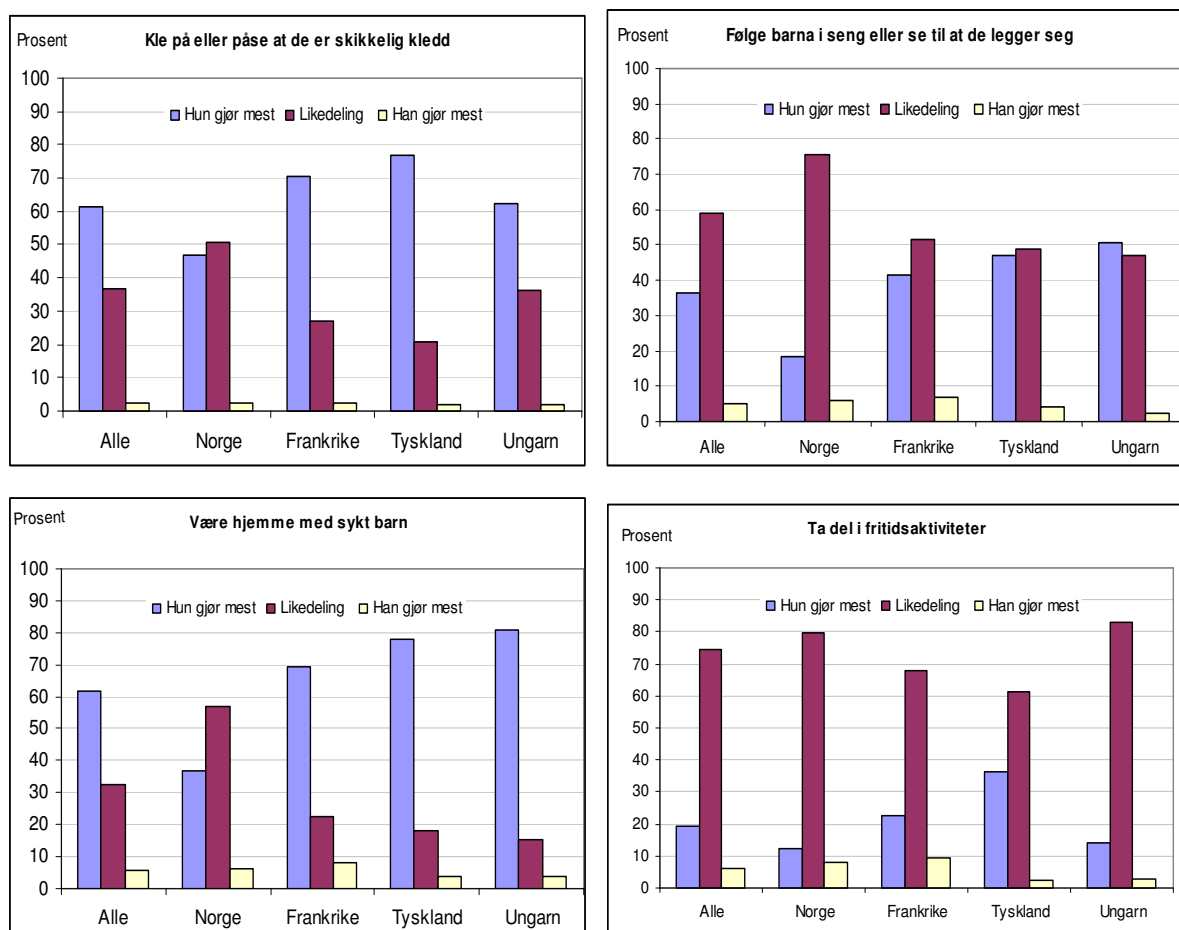
På tilsvarende måte som for husarbeid ble det i GGS stilt spørsmål om deling av oppgaver knyttet til barneomsorg. Fire spørsmål relatert til barneomsorg er spurt i alle landene og benyttes i denne oppgaven. Disse er: *kle på barna eller passe på at de er sikkert kledd, legge barna eller se til at de legger seg, være hjemme med barna når de er syke, og leke med barna eller ta del i fritidsaktiviteter*. På samme måte som for husarbeid ble respondenten bedt om å svare på hvordan de ulike oppgavene eller aktivitetene deles mellom seg og partneren på en skala med følgende svaralternativer; ”alltid respondenten”, ”vanligvis respondenten”, ”respondenten og partner deler likt”, ”vanligvis partneren” og ”alltid partneren”. Svaralternativene ble gitt verdiene 1-5. Tilsvarende ble svarene fordelt på en skala som viser hvorvidt det er kvinnen som gjør mest, om det er likedeling eller om det er mannen som gjør mest. De to første og de to siste svaralternativene ble slått sammen slik at det blir tre mulige utfall; kvinnen gjør mest, partnerne deler likt og mannen gjør mest. Figur 4.3 viser delingen av de ulike barneomsorgsoppgavene mellom kvinner og menn i par for alle og for de fire landene.²³

Selv om kvinner i mye større grad enn menn tar hovedansvar i barneomsorgen er andelen som deler likt relativt stor, særlig for enkelte oppgaver. Å ta del i fritidsaktiviteter er den oppgaven som deles likest mellom kjønnene, nesten 75 prosent av respondentene har oppgitt at de deler dette likt. Andelen hvor menn gjør mest er imidlertid svært liten for alle aktivitetene og dessuten lavere enn tilfellet var for husarbeid. De mest kvinne-dominerte aktivitetene er å kle på barna og å være hjemme med sykt barn. I Norge er andelen som har oppgitt at de deler arbeidet likt større enn andelen som oppgitt at kvinnene gjør mest for alle aktivitetene. Dette viser at kvinner og menn i Norge er langt mer likestilte i delingen av barneomsorg enn de andre landene. Like fullt er andelen som oppgir at kvinnen gjør mest betraktelig større enn andelen som oppgir at mannen gjør mest, noe som viser at det alt i alt er kvinnene som har hovedansvaret også i Norge. For hele utvalget er det å ta del i fritidsaktiviteter den aktiviteten som deles likest, mens å være å være hjemme med sykt barn deles mest tradisjonelt.

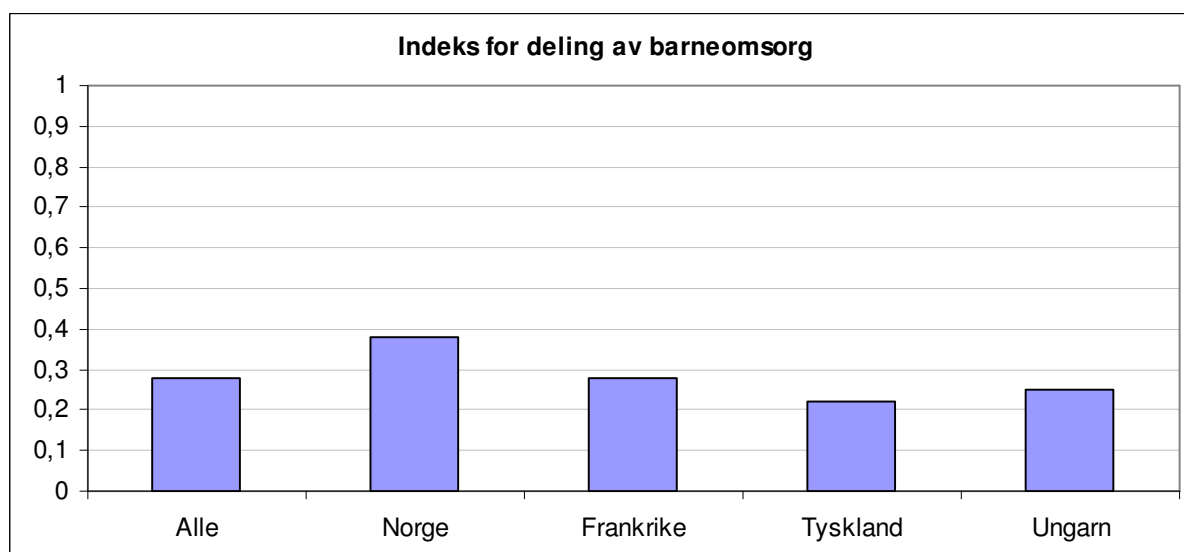
²³ For hver av oppgavene er det noen respondenter som ikke har besvart. Disse er ikke oppgitt i figuren, men utgjør for kle på eller påse at de er sikkert kledd: 1602, følge barna i seng eller til at de legger seg: 1030, være hjemme med sykt barn: 734, ta del i fritidsaktiviteter: 456 respondenter.

Figur 4.3 Fordeling av ulike barneomsorgsoppgaver for alle og etter land. Prosent.

Heller ikke når jeg gjorde en faktoranalyse av barneomsorgsoppgavene kom det frem noe mønster av ulike typer oppgaver så jeg valgte å operere med én indeks videre i analysene. Jeg definerte indeksen på samme måte som for husarbeidsdeling, altså at en skår mellom 0 og 0,5 innebærer at kvinnen gjør mer enn mannen, mens en skår mellom 0,5 og 1 innebærer at mannen gjør mest. Full likedeling er en skår på 0,5. Indeksen inkluderer kun svarene til respondenter som har svart på alle spørsmålene. Totalt er det hele 2216 respondenter som ikke har svart på en eller flere av spørsmålene. Figur 4.4. viser gjennomsnittsskåre for indeks for deling av barneomsorg for alle og etter land.

Figur 4.4 Indeks for deling av barneomsorg for alle og etter land

Note: Indeksene viser gjennomsnittsscorene på en skala fra 0 til 1, hvor 0=tradisjonell arbeidsdeling, 0,5=lik arbeidsdeling, 1=utradisjonell arbeidsdeling. Variablene som inngår i indeksen har Cronbachs alphakoeffisient 0,62. Antall observasjoner=8 417.

Gjennomsnittsskåre for alle er 0,28. Dette er noe høyere enn for husarbeid og viser at barneomsorg generelt deles likere. Likevel er gjennomsnittsskåren under midtpunktet og viser dermed også at delingen er relativt tradisjonell i betydningen at kvinner har hovedansvaret. Et tydelig skille viser seg imidlertid mellom landene. Gjennomsnittsskåren i Norge er betydelig høyere enn i de andre landene, hvilket betyr at Norge har en mye større andel av kvinner og menn som deler barneomsorg likt mellom seg.

4.2.5 Konstruksjon av indeks for holdninger til likestilling

I GGS er det en rekke påstander om generelle holdninger til likestilling og kjønnsroller i samfunnet, i familien eller parforholdet, i politikken og på arbeidsmarkedet. De ni påstandene presentert under er utgangspunktet for mine analyser. Respondenten blir bedt om å ta stilling til graden av enighet i påstandene på en fem punkts skala (verdiene 1-5) med følgende svaralternativer; svært enig, nokså enig, verken enig eller uenig, nokså uenig og svært uenig. I analysen tolker jeg graden av enighet som et mål på hvor likestilte holdninger respondenter har. Tabell 4.4. viser gjennomsnittsskåre for de ulike holdningene for hele utvalget og etter land. Manglende opplysninger er ikke oppgitt i gjennomsnittsmålet. Antall respondenter som har besvart er oppgitt for hver påstand. For de fleste påstandene innebærer enighet (lav skår) tradisjonelle holdninger, mens uenighet (høy skår) innebærer likestilte holdninger. Påstanden "Kvinner bør få lov å bestemme hvordan pengene de tjener skal brukes uten å spørre

partneren om lov” tolkes derimot motsatt slik at enighet (lav skår) innebærer likestilte holdninger og uenighet (høy skår) tradisjonelle holdninger. Når det gjelder påstandene ”Å ta vare på hjem og familie er like tilfredsstillende som å være i lønnet arbeid” og ”Barn lider ofte av at fedrene er for opptatt av jobben” er det mer uklart hvorvidt disse sier noe om hvor likestilte holdninger er person har. Påstandene kan heller betraktes som uttrykk for en bestemt verdi. Uavhengig av hvorvidt respondenten har tradisjonelle eller likestilte holdninger kan han eller hun være enig i påstandene.

Tabell 4.4 Gjennomsnittsskåre for holdninger til likestilling for hele utvalget og etter land.

	Alle	Norge	Frankrike	Tyskland	Ungarn	Ant obs.
<i>”I et parforhold er det bedre at mannen er eldre enn kvinnen”</i>	3,4	3,6	3,5	3,5	2,8	9495
<i>”Det er ikke bra for forholdet om kvinnen tjener mer enn mannen”</i>	3,8	4,1	4,3	3,8	3,0	9430
<i>”Stort sett er menn bedre politiske ledere enn kvinner”</i>	3,8	4,2	4,0	3,7	3,2	9373
<i>”Kvinner bør få lov å bestemme hvordan pengene de tjener skal brukes uten å spørre partneren om lov”</i>	3,4	3,7	3,8	2,6	2,5	9498
<i>”Å ta vare på hjem og familie er like tilfredsstillende som å være i lønnet arbeid”</i>	2,3	2,6	2,2	2,4	2,0	9484
<i>”Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide hvis moren er yrkesaktiv”</i>	2,9	3,9	3,1	3,0	1,5	9486
<i>”Barn lider ofte av at fedrene er for opptatt av jobben”</i>	3,6	3,2	3,4	3,6	4,3	9480
<i>”Hvis foreldrene skiller seg har barnet det bedre hos moren enn hos faren”</i>	3,1	3,7	3,2	3,0	2,4	9419
<i>”Når det er knapt med jobber bør menn ha større rett til arbeid enn kvinner”</i>	3,8	4,5	3,9	3,6	3,3	9516

Note: Gjennomsnittsskåre er regnet fra en skala på fem verdier hvor 1=helt enig og 5=helt uenig i utsagnene.

Påstandene som får høyest skåre er: ”Det er ikke bra for forholdet om kvinnen tjener mer enn mannen”, ”Stort sett er menn bedre politiske ledere enn kvinner” og ”Når det er knapt med jobber bør menn ha større rett til arbeid enn kvinner”. De to siste omhandler holdninger til likestilling i samfunnet og den første holdning til likestilling i parforholdet. Lavest skåre har påstandene: ”Å ta vare på hjem og familie er like tilfredsstillende som å være i lønnet arbeid” og ”Barn lider ofte av at fedrene er for opptatt av jobben”. Begge disse omhandler holdninger til familieliv og foreldreskap.

Av de fire landene er det Norge som uttrykker de mest likestilte holdningene, fulgt av Frankrike, Tyskland og Ungarn. For påstanden ”Det er ikke bra for forholdet om kvinnen tjener mer enn mannen” skåret Frankrike (4,3) imidlertid høyere enn Norge (4,1). For påstanden ”Barn lider ofte av at fedrene er for opptatt av jobben” skårer Norge faktisk lavest

(3,2), mens Ungarn skårer høyest (4,3). Når det gjaldt påstanden ”Kvinner bør få lov å bestemme hvordan pengene de tjener skal brukes uten å spørre partneren om lov”, som må tolkes omvendt av de andre, skårer Frankrike (3,8) lavere enn Norge (3,7). Ungarn skiller seg mest ut fra de andre landene ved minst likestilte holdninger. Særlig skårer de lavt på følgende påstand; ”Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide hvis moren er yrkesaktiv”, ”Barn lider ofte av at fedrene er for opptatt av jobben og å ta vare på hjem” og ”Familie er like tilfredsstillende som å være i lønnet arbeid”. Størst avstand mellom landene er det i påstanden som knytter seg til foreldreskap og morsrollen. For påstanden; ”Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide hvis mor er yrkesaktiv” er gjennomsnittsskåre i Norge 3,9, mens den er 3,1 og 3,0 i henholdsvis Frankrike og Tyskland, mens den i Ungarn er 1,5. Norge skiller seg ut med relativt mer likestilte holdninger til denne påstanden og Ungarn skiller seg også ut med relativt svake holdninger til likestilling.

For å undersøke hvorvidt det er mulig å gruppere de ulike holdningsvariablene benyttet jeg faktoranalyse. For at alle påstandene skulle gå i samme retning har jeg snudd utsagnet ”Kvinner bør få lov å bestemme hvordan pengene de tjener skal brukes uten å spørre partneren om lov” slik at høy skåre også her uttrykker mer likestilte holdninger. Teoretisk kan de ulike påstandene beskrives som holdninger til kjønnsroller i samfunnet, holdninger til kjønnsroller i parforholdet og holdninger knyttet til barn og familie. Med dette utgangspunktet valgte jeg først å inkludere tre faktorer i faktoranalysen. Tanken var at det kunne være tre underliggende faktorer som påvirket de tre ulike gruppene av holdningsutsagn. Resultatet av analysen ga imidlertid ikke støtte til denne antakelsen og de ulike faktorene ga ikke et forståelig mønster. Den ene faktoren var også kun definert fra ett utsagn, ”Kvinner bør få lov å bestemme hvordan pengene de tjener skal brukes uten å spørre partneren om lov” og virket dermed overflødig. Når jeg kun benyttet to faktorer ble gruppene mer meningsfulle og stemte bedre overens med den teoretiske forståelsen av utsagnene.

Tabell 4.5 presenterer faktorskårene fra faktoranalysen med to faktorer. For å få et klart bilde av de to faktorene har jeg satt en grense for 0,3 for faktorladningene (faktorladninger under dette presenteres ikke). Alle påstandene som ble gruppert sammen under første faktor (Faktor 1) handler om holdninger til kjønnsroller, helt uavhengig av barn. Påstandene som ble gruppert sammen under den andre faktoren (Faktor 2) handlet derimot kun om barn og foreldreskap. Tre påstander hadde ladning til begge faktorene, men av ulik styrke. Den

faktoren de ladet sterkest til var også den samme som de andre påstandene med lignende innhold ladet til. To av påstandene ladet ikke til noen av faktorene, disse var altså ikke korrelert med resten. Den ene av disse to var den som havnet under Faktor 3 i faktoranalysen med tre faktorer, mens den andre heller ikke der var korrelert med noen av de andre påstandene. Egenverdien for Faktor 1 er på 1,17 og for Faktor 2 1,07. Dette er ikke spesielt høyt, men de tilfredsstillende kravet om å være høyere enn 1 og jeg valgte derfor å fortsette med to faktorer.

Tabell 4.5 Faktoranalyse av holdningsvariabler.

Holdningspåstander	Faktor 1	Faktor 2
<i>"I et parforhold er det bedre at mannen er eldre enn kvinnen"</i>	0,48262	0,32249
<i>"Det er ikke bra for forholdet om kvinnen tjener mer enn mannen"</i>	0,45114	-
<i>"Stort sett er menn bedre politiske ledere enn kvinner"</i>	0,49183	-
<i>"Kvinner bør få lov å bestemme hvordan pengene de tjener skal brukes uten å spørre partneren om lov"</i>	-	-
<i>"Å ta vare på hjem og familie er like tilfredsstillende som å være i lønnet arbeid"</i>	-	-
<i>"Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide hvis moren er yrkesaktiv"</i>	0,37629	0,72165
<i>"Barn lider ofte av at fedrene er for opptatt av jobben"</i>	-	0,42366
<i>"Hvis foreldrene skiller seg har barnet det bedre hos moren enn hos faren"</i>	-	0,37105
<i>"Når det er knapt med jobber bør menn ha større rett til arbeid enn kvinner"</i>	0,60701	0,35334
Egenverdi	1,17	1,07

Note: Faktoranalysen inneholder to faktorer og bruker en grense på 0,3 for faktorladningen.

Med dette som utgangspunkt valgte jeg å konstruere to indekser for holdninger til likestilling. Den ene indeksen som et mål på holdninger til kjønnsroller og den andre indeksen som et mål på holdninger til foreldreskap. Indeksene inkluderer kun svarene til respondenter som har svart på alle spørsmålene som er inkludert i indeksene. For indeksen for holdninger til kjønnsroller er det totalt 1411 som ikke har svart på en eller flere av spørsmålene, mens det tilsvarende tallet for indeksen for holdninger til foreldreskap er 1283.

Påstandene som inngår i indeksen for holdninger til kjønnsroller er;

"I et parforhold er det bedre at mannen er eldre enn kvinnen"

"Det er ikke bra for forholdet om mannen tjener mer enn kvinnen"

"Stort sett er menn bedre politiske ledere enn kvinner"

"Når det er knapt med jobber bør menn ha større rett til arbeid enn kvinner"

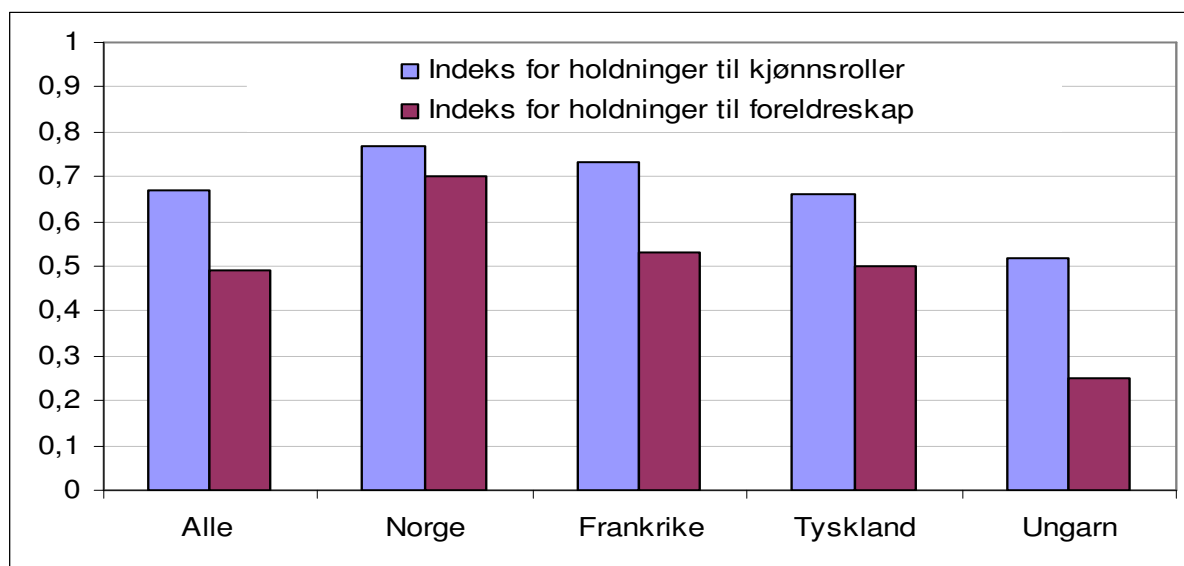
Påstandene som inngår i indeksen for holdninger til foreldreskap er;

”Hvis foreldrene skiller seg har barnet det bedre hos moren enn hos faren”

”Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide hvis moren er yrkesaktiv”

Fra faktoranalysen var også påstanden *”Barn lider ofte av at fedrene er for opptatt av jobben”* en del av denne faktoren. Jeg synes imidlertid det er vanskelig å tolke grad av likestilling til denne påstanden hvor verken enighet eller uenighet i påstanden kan karakteriseres som en likestilt holdning. Jeg har derfor valgt å utelate den fra indeksene. Indeksene ble laget ved å summere skåre for hver påstand og deretter standardisert til en skala fra 0 til 1, hvor 0 uttrykker tradisjonelle holdninger og 1 likestilte holdninger. Figur 4.5 viser gjennomsnittsskåre for indeks for holdninger til kjønnsroller og indeks for holdninger til foreldreskap.

Figur 4.5 Gjennomsnittsskåre for indeks for holdninger til kjønnsroller og indeks for holdninger til foreldreskap for alle og etter land

Note: Indeksene viser gjennomsnittsscorene på en skala fra 0 til 1, hvor 0=tradisjonelle holdninger og 1=likestilte holdninger. Variablene som inngår i indeksen for holdninger til kjønnsroller har Cronbachs alfa-koeffisient 0,68 og variablene som inngår i indeksen for holdninger til foreldreskap har Cronbachs alfa-koeffisient 0,55 (to variable). Indeks for holdninger til kjønnsroller — Antall observasjoner=9 222. Indeks for holdninger til foreldreskap — Antall observasjoner=9 350.

Gjennomsnittsskårene på indeks for holdninger til kjønnsroller (0,67) er høyere enn gjennomsnittsskårene for holdninger til foreldreskap (0,49), både for alle land sett under ett og for hver enkelt land. Dette betyr at det generelt er mer tradisjonelle holdninger knyttet til foreldreskap enn til kjønnsroller i samfunnet og i parforholdet. Det er store variasjoner

mellom landene. Når det gjelder holdninger til kjønnsroller står Norge (0,77) og Frankrike (0,73) nokså likt og uttrykker de mest likestilte holdningene, mens Tyskland (0,66) og Ungarn (0,52) uttrykker de minst likestilte holdningene. Alle landene skårer imidlertid over 0,5 og har derfor mer likestilte enn tradisjonelle holdninger til kjønnsroller. Når det gjelder holdninger til foreldreskap er variasjonen mellom landene større. Norge (0,70) uttrykker til klart mest likestilte holdningene og Ungarn (0,25) de klart med tradisjonelle holdningene. Landene representerer således hver sin ytterkant. Forskjellen mellom de to indeksene er mye mindre for Norge enn de andre landene, selv om det også i Norge er mindre likestilte holdninger til foreldreskap. Forskjellene i de andre landene er markant og viser tydelig at de to indeksene gjenspeiler holdninger til ulike områder og at det er viktig å skille de fra hverandre.

4.2.6 Diskusjon av validitet av de ulike målene

Når det gjelder arbeidsdelingen hjemme er det respondentens subjektive vurdering av den relative delingen jeg får opplysning om. Jeg har ingen informasjon om hvor mye tid som faktisk brukes på de forskjellige oppgavene av hver partner, eller hvordan partneren ville vurdert arbeidsdelingen. Dette kan ha flere implikasjoner for resultatene. Som jeg diskuterte i kapittel 2 har både kvinner og menn en tendens til å overvurdere egen innstats (Coltrane 2000:1217). I denne sammenheng vil overestimering fra kvinner resultere i at arbeidsdelingen fremstår som mer tradisjonell og fra menn at arbeidsdelingen fremstår som mer likestilt eller utradisjonell. Det vil heller ikke være mulig å finne ut som større grad av likedeling blant par er et resultat av at kvinnen gjør mindre, at mannen gjør mer eller et produkt begge deler (Coltrane 2000:1217).

Et annet problem som kan ha konsekvenser i komparative analyser er i følge Hook (2006) svaralternativenes upresise natur. Siden det er rimelig å anta at "vanligvis" representerer alt mellom 55 prosent til 95 prosent, kan ulike nasjonale forskjeller når det gjelder hva som er sosialt ønskelig spille ulike roller i selvrappotereringen (Hook 2006:640). I mine analyser vil ikke dette innebære et stort problem siden svaralternativene "vanligvis" og "alltid" slås sammen. Jeg måler altså ikke graden av deling mellom partnerne, men derimot kun om kvinnen gjør mest, mannen gjør mest eller om de deler likt. I lys av dette er det likevel et poeng at det er stor forskjell på at en av partnerne står for litt over halvparten av arbeidet til å gjøre nesten alt. Dette vil ikke fanges opp her. På den andre siden kan det kan tenkes at i tilfeller hvor den ene står for 55 prosent og den andre 45 prosent vil respondenten oppgi lik

deling. Slike problemer vil det uansett alltid være i undersøkelser som baseres på selvrapportering.

Når det gjelder holdninger til likestilling er det tre problematiske områder: respondentens forståelse, tolkning og besvarelse av påstandene, min tolkning av påstandene og hvorvidt påstandene faktisk måler holdninger til likestilling på en adekvat og pålitelig måte. Når det gjelder respondentenes tolkninger og svar kan det argumenteres for at dette er særlig problematisk i en komparativ studie. Det er rimelig å tro at spørsmål tolkes ulikt i ulike kontekster. Dette gjelder selvfølgelig ikke bare for holdningspåstandene, men alle spørsmålene i undersøkelsen. En måte å styrke et mål er å konstruere indekser basert på flere spørsmål slik at konsekvensene av ulik tolkning av et spørsmål reduseres (Nordenmark 2004:236). Da jeg konstruerer indekser i analysen reduseres dermed usikkerheten noe.

I Norge har respondentene avgitt svarene sine i både over telefonintervju og via postalt spørreskjema, mens i de andre landene har de avgitt svarene under et personlig intervju. Det kan tenkes at enkelte tilpasser svarene etter hva de oppfatter som mer korrekt i større grad i en intervjusituasjon enn i et spørreskjema. Men tatt i betraktning påstandenes generelle karakter og at respondentene ikke behøver å informere om sensitive opplysninger antar jeg at tilpassing av svarene i denne sammenheng ikke utgjør et stort problem. Derimot kan det heller tenkes at svarene justeres etter faktiske forhold i paret eller familien. En innvending mot å benytte holdningsspørsmål som går direkte på delingen av husarbeid og barneomsorg er tilbøyeligheten til å justere svarene så de stemmer overens med den faktiske arbeidsdelingen i paret. Siden holdningspåstandene i denne analysen ikke handler holdninger til arbeidsdelingen i paret dette sannsynligvis ikke et stort problem, selv om det kan tenkes at enkelte påstander er i grenseland for eventuelle justeringer. Påstandene som omhandler barn og forelderrollen er muligens mer sensitive for justeringer enn de som omhandler kjønnsroller i samfunnet. For en yrkesaktiv mor vil det trolig være forbundet med et stort ubehag å mene at et barn vil lide dersom hun er yrkesaktiv. Men å fastslå om holdningene endres av livssituasjon eller om livssituasjonen velges på bakgrunn av holdningene er selvfølgelig umulig i denne analysen og heller ikke relevant for å svare på oppgavens problemstillinger. Når det er sagt, er det uansett rimelig å anta at holdninger og handlinger påvirker hverandre i en gjensidig prosess.

Når det gjelder min tolkning av påstandene og i hvilken grad de representerer holdninger til likestilling er det selvfølgelig en viss grad av subjektive vurderinger fra min side. Men lignende påstander benyttes også i andre undersøkelser hvor tolkningene går i samme retning (Fuwa 2004; Nordenmark 2004; Bühlmann m.fl. 2008; Lappegård og Kjeldstad 2010). Dessuten er vurderingen av hvilke holdningsvariabler som skal inngå i typologien et resultat av substansielle og metodiske vurderinger, dette styrker validiteten ytterligere. Det vil alltid være en viss usikkerhet forbundet med tolkningen av holdningsvariable. Men i den grad det har latt seg gjøre å redusere usikkerhetsmomenter er dette blitt gjort (både i form av å sette sammen flere variable til ett mål (indeks) og benytte samme type påstander med lignende tolkning som andre studier).

Spørsmålene som danner grunnlag for indeksene har en del manglende opplysninger hvor respondentene ikke har svart på spørsmålene. Dette gjelder i større grad deling av barneomsorg enn husarbeid, og holdninger i større grad enn det praktiske arbeidet. Det kan være ulike grunner til at respondentene ikke har svart på spørsmål om deling av husarbeid og barneomsorg. Noen har kanskje ikke ønsket å svare på spørsmål om disse tingene fordi de oppfatter det for privat, mens andre kan ha latt være å svare fordi de ikke oppfatter spørsmålene som relevante for seg. Hvis de ikke oppfatter spørsmålene som relevante kan det være et uttrykk for at de ikke deltar i disse aktivitetene og det kan påvirke fordelingen mellom ulike grupper. Dette ville kunne komme til uttrykk ved at det er kunstig få blant de med en tradisjonell arbeidsdeling. Dette finner jeg imidlertid ikke og jeg tar utgangspunkt i at manglende opplysninger om husarbeid og barneomsorg er jevnt fordelt mellom ulike grupper. Når det gjelder indeksene for holdninger til likestilling er det i hovedsak Norge som har manglende opplysninger. Dette skyldes at spørsmålene om holdninger ble stilt i et postalt skjema som skulle besvares i etterkant av hovedintervjuet som skjedde via telefon. En del av respondentene som deltok i telefonintervjuet utelot å sende inn postskjema i ettertid. Det er ingen grunn til å tro at dette er skjevt fordelt mellom ulike grupper.

4.3 Måling og operasjonalisering av forklaringsvariablene

I begge analysene benyttes en rekke forklaringsvariabler som kan ha betydning for arbeidsdelingen av husarbeid og barneomsorg og konfigurasjonen av forholdet mellom holdninger til likestilling og arbeidsdeling av ulønnet arbeid. Jeg benytter informasjonen om både respondenten og hans/hennes partner. All informasjon er imidlertid gitt av respondenten.

Kjønn

I analysene er respondentens kjønn kodet med verdien 1 for kvinne og 0 for mann. Mann er referansekategori.

Samlivsstatus

I analysene er gifte par kodet med verdien 1 og samboere kodet med verdien 0. Samboere er referansekategori.

Holdninger

I analysen av hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg er indeksene for holdninger omgjort til fire dummyvariable for å gjøre det enklere å tolke funnene. Både indeks for holdninger til kjønnsroller og indeks for holdninger til foreldreskap inneholder følgende kategorier:

- Mest tradisjonelle (skåre 0-0,25 på indeksen) (referansekategori)
- Noe tradisjonelle (skåre 0,26-0,50 på indeksen)
- Noe likestilte (skåre 0,51-0,75 på indeksen)
- Mest likestilte (skåre 0,76-1 på indeksen)

Livsløpsfaktorer

Alder

Alder er målt i antall år i GGS og respondenten oppgir både egen alder og partnerens. I mine analyser kodes dette først om til å tilsvare henholdsvis kvinnes alder og mannens alder. I analysene benyttes to mål på alder, kvinnens alder med følgende kategorier:

- 18-29 år
- 30-36 år (referansekategori)
- 37-43 år
- 44 år og eldre

Det andre målet på alder er partnernes relative alder med følgende kategorier:

- Han eldst (5 år eller mer i aldersdifferanse)
- Lik alder (maksimum 4 år aldersdifferanse) (referansekategori)
- Hun eldst (5 år eller mer i aldersdifferanse)

Antall barn

Jeg har laget en variabel som viser hvor mange barn under 19 år som bor i samme hushold som respondenten. Disse er blitt laget som dummyvariable med følgende kategorier:

- Ett barn (referansekategori)
- To barn
- Tre eller flere barn

Yngste barns alder

Selv om det kan være barn under 19 år i husholdet er det som jeg har beskrevet tidligere et krav for å være med i utvalget at det bor minst ett barn under 13 år i husholdet. Jeg har laget dummyvariabel med følgende kategorier:

- 0-4 år (referansekategori)
- 5-8 år
- 9-12 år

Tidsbruk

I GGS er det stilt spørsmål om både respondentens og partnerens aktivitet. Dette innebærer yrkesaktivitet og annet som regnes som daglige hovedaktiviteter. Når det gjelder yrkesaktivitet ville det i utgangspunktet være ønskelig å skille mellom heltids- og deltidsarbeid, men siden det ikke finnes informasjon om dette for respondentens partner i det tyske datasettet, er de to kategoriene slått sammen. I analysene benyttes dummyvariable av den relative aktiviteten mellom partnerne med følgende kategorier:

- Ingen i arbeid (referansekategori)
- Han i arbeid – ikke hun
- Hun i arbeid – ikke han
- Begge i yrkesarbeid

Arbeid vil si at man er yrkesaktiv (heltid eller deltid). Ikke i arbeid innebærer en av følgende kategorier; i permisjon, hjemmeværende, arbeidsledig, ufør, student, i militæret og annet.

Utdanning

I GGS er utdanning for både respondenten og partner delvis kodet etter ISCED²⁴ klassifiseringen med seks nivåer, men noe variasjon i kodingen forekommer mellom landene. Fordi jeg lager en variabel over de relative forskjellene i utdanning slår jeg sammen kategorier og opererer med kun to nivåer; lav og mellomutdanning – tilsvarende grunnskole og videregående, og høy utdanning – tilsvarende universitets- og høgskoleutdanning. I analysene benyttes dummyvariable av det relative utdanningsnivået mellom partnerne med følgende kategorier:

- Begge lav utdanning (referansekategori)
- Hun lav utdanning – han høy utdanning
- Han lav utdanning – hun høy utdanning
- Begge høy utdanning

4.3.1 Deskriptiv statistikk av forklaringsvariablene

Tabell 4.6 viser deskriptiv statistikk av forklaringsvariablene som brukes i begge analysene for hele utvalget og for hvert enkelt land.²⁵ I samsvar med fordelingen på holdningsindeksene viser også denne tabellen at Norge og Ungarn er de landene som står i størst motsetning til hverandre når det gjelder holdningene og at Frankrike ligger nærmere Norge og Tyskland nærmere Ungarn.²⁶ Det er også verdt å legge merke til at bare 6,4 prosent av hele utvalget uttrykker de mest tradisjonelle holdningene til kjønnsroller, mens det derimot er 27,6 prosent som uttrykker de mest tradisjonelle holdningene til foreldreskap. Majoriteten i utvalget er gifte. Dette gjelder for alle landene, selv om det er noe variasjon i andelen samboere. Når det gjelder fordelingen mellom kjønn er det en liten overvekt av kvinner i hele utvalget. I Tyskland er det derimot en større skjevfordeling, nesten 62 prosent av respondentene er kvinner. Dette representerer imidlertid ikke noe problem for resultatene da jeg kontrollerer for kjønn i analysene. Kvinnene i Ungarn er gjennomgående yngre enn i de andre landene. I hele utvalget er majoriteten mellom 30 og 36 år og de færreste over 45 år. De fleste parene har noenlunde lik alder, nærmere 70 prosent har mindre enn 4 års aldersdifferanse totalt sett.

---

²⁴ International Standard Classification of Education designet av UNESCO.

²⁵ Tallene er ikke vektet og viser kun hvordan de fordeler seg i datamaterialet. Det blir altså ikke tatt hensyn til at det kan være noen skjevheter i hvem som har svart på undersøkelsen. Vektene som er brukt i GGS er ikke konsistente og ut i fra tilgjengelig informasjon har ikke vært helt klart hva vektene for de ulike landene gjør. Jeg har derfor valgt å ikke bruke de.

²⁶ Det er en relativt høy andel som mangler opplysninger på holdningsindeksen for Norge. Det er som sagt pga at disse spørsmålene var en del av et postalt skjema som skulle besvares i etterkant av telefonintervjuet og hvor en relativt stor andel ikke besvarte dette skjemaet.

Tabell 4.6 Deskriptiv statistikk for hele utvalget og etter land. Prosent

	<i>Alle</i>	<i>Norge</i>	<i>Frankrike</i>	<i>Tyskland</i>	<i>Ungarn</i>
Holdninger til kjønnsroller					
Mest tradisjonelle	6,4	0,6	3,4	5,8	17,5
Noe tradisjonelle	19,2	7,9	15,2	22,0	36,6
Noe likestilte	34,5	27,2	39,1	44,3	33,6
Mest likestilte	29,2	34,4	42,2	27,8	11,9
Manglende opplysninger	10,7	29,9	0,0	0,1	0,5
Holdninger til foreldreskap					
Mest tradisjonelle	27,6	2,9	22,0	24,3	70,1
Noe tradisjonelle	24,6	15,7	33,1	35,6	21,7
Noe likestilte	24,5	30,8	30,1	31,8	5,1
Mest likestilte	12,2	20,6	14,7	7,7	1,7
Manglende opplysninger	11,1	30,0	0,2	0,6	1,4
Kvinne	54,1	50,3	53,8	61,9	53,9
Gifte	78,3	71,0	73,1	88,2	85,6
Kvinnens alder					
18-29	18,9	13,2	15,7	18,3	30,2
30-36	36,9	35,4	38,1	33,0	41,1
37-43	33,5	38,1	35,9	37,4	21,9
44 →	10,7	13,2	10,4	11,3	6,8
Parets aldersdifferanse					
Han eldst > 5 år	27,9	28,1	26,6	27,1	29,0
Lik alder < 5 år differanse	68,2	68,6	69,2	67,5	67,1
Hun eldst > 5 år	4,0	3,2	4,2	5,3	3,9
Parets utdanning					
Begge lav	51,9	36,7	53,6	56,8	68,5
Hun lav – han høy	9,1	7,4	8,2	18,3	5,4
Han lav – hun høy	12,9	18,9	14,7	5,5	8,6
Begge høy	19,5	25,7	22,7	16,2	10,6
Mangler informasjon	6,5	11,3	0,9	3,2	6,9
Parets aktivitet					
Ingen i yrkesarbeid	4,9	1,8	4,0	7,0	8,3
Han i arbeid – ikke hun	32,4	21,1	27,1	45,3	43,3
Hun i arbeid – ikke han	4,2	3,8	4,1	4,2	4,9
Begge i yrkesarbeid	58,5	73,4	64,8	43,5	43,6
Antall barn					
1	29,0	23,7	26,4	33,6	35,4
2	45,5	45,2	48,7	45,6	43,0
3 eller flere	25,5	31,1	25,0	20,8	21,6
Yngste barns alder					
0-4 år	49,1	49,0	52,7	48,1	46,7
5-8 år	27,2	28,0	26,5	27,6	26,0
9-12 år	23,8	23,0	20,8	24,0	27,3
Antall observasjoner	10633	3758	2223	2010	2642

Note: Prosentene er avrundet og summen kan derfor avvike fra 100.

Andelen av par hvor mannen er eldst er mye større enn andelen hvor kvinnen er eldst, kun i 4 prosent av parene i hele utvalget er kvinnen eldst.

Når det gjelder parets utdanningssammensetning kjennetegnes de fleste (51,9 prosent) av at både kvinnen og mannen har lav utdanning. Nærmere 20 prosent er i et parforhold hvor begge har høy utdanning. Andelen hvor kvinnen har høy utdanning og mannen lav er større enn det motsatte tilfellet hvor mannen har høy og kvinnen har lav utdanning. Det er imidlertid store forskjeller mellom landene. Norge har den største andelen hvor både kvinnen og mannen har høy utdanning (25,7 prosent) sammenlignet med de andre landene og Ungarn har den laveste andelen (10,6 prosent). Forholdet er omvendt proporsjonalt når det gjelder andelen par hvor begge har lav utdanning. Både i Norge, Frankrike og Ungarn er det en større andel hvor kvinnen har høy utdanning og mannen lav, enn hvor mannen har høy og kvinnen lav. Forskjellen mellom de to er stor i Norge og Frankrike. I Tyskland er det imidlertid motsatt, andelen hvor han har høy og hun lav er større enn andelen hvor hun har høy og han har lav utdanning. De fleste har to barn som er relativt små, av hele utvalget har nærmere 80 prosent barn under 9 år.

4.4 Metode

Analysene i denne oppgaven er som sagt todelt. I den første analysen hvor jeg studerer hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg benytter jeg logistisk regresjon. I den andre analysen hvor jeg lager en typologi over holdninger til likestilling og deling av husarbeid og barneomsorg benytter jeg klusteranalyse (klyngeanalyse). For å studere hvordan forholdet mellom holdninger og praksis varierer mellom landene benytter jeg multinomisk logistisk regresjon. De tre metodene beskrives nærmere i denne delen.

4.4.1 Logistisk regresjonsanalyse

Logistisk regresjon anvendes når den avhengige variabel er dikotom, i min analyse er indeksen for deling av husarbeid og indeksen for deling av barneomsorg dikotomisert. En likestilt arbeidsdeling er definert som de som har en skåre på indeksen på 0,40 eller mer og en mer tradisjonell arbeidsdeling er definert som de som skårer under dette.

Ved å benytte logistisk regresjon kan man studere variasjoner på den avhengige variabelen i lys av en eller flere forklaringsvariable. Regresjonen viser hvorledes andelen som har verdien

I på den avhengige variabelen endrer seg med den uavhengige variabelen (Skog 2004:353). I analysene måler jeg sannsynligheten for å tilhøre den likestilte gruppen. Til forskjell fra vanlig lineær regresjon er sammenhengen mellom den avhengige og uavhengige variabelen vanligvis ikke lineær, men derimot S-format. Det er derfor nødvendig å bruke en ikke-lineær modell for å beskrive sammenhengen mellom variablene, dette gjøres ved omkodning av variablene til logits (Skog 2004:353-355).

Den logaritmiske regresjonsligningen kan uttrykkes slik (Allison 1999:13):

$$\log\left(\frac{p_i}{1-p_i}\right) = \alpha + \beta_1 x_{i1} + \beta_2 x_{i2} + \dots + \beta_k x_{ik}$$

I denne modellen er logiten er lineær funksjon av x-variablene. p_i er sannsynligheten for at avhengig variabel = 1, i viser til individer, k til forklaringsvariable, α til konstantleddet og $\beta_i x_k$ er regresjonsparametrene som angir endringen i avhengig variabel når den uavhengige variabelen øker med en verdi.

Parameterestimer (koeffisienter) kan tolkes som odds og oddsrater eller logits. Estimaten oppgis som oddsrater i mine analyser. Oddskalaen har den egenskapen at når sannsynligheten for to utfall er lik er oddsen 1. Når sannsynligheten er over 50 prosent er oddsen større enn 1, mens den er mindre enn 1 når sannsynligheten er under 50 prosent (Skog 2004:363).

I tillegg skiller logistisk regresjon seg fra vanlig lineær regresjon ved at restleddet ikke er normalfordelt og man kan derfor ikke estimere koeffisientene ved hjelp av minste kvadraters metode, men derimot ved hjelp av Maximum Likelihood Estimation. Denne teknikken går ut på å finne de verdier av koeffisientene som med størst sannsynlighet har skapt resultatene i utvalget (Ringdal 2007: 410).

4.4.2 Klusteranalyse

Klusteranalyse (K-Means Cluster Analysis) er en teknikk som brukes for å identifisere grupper, objekter eller individer som kan vises å være relativt distinkte innenfor et datasett (Collins 2000:86). Teknikken benyttes for å konstruere typologier over holdninger til likestilling og deling av husarbeid og barneomsorg. På denne måten kan jeg undersøke

forholdet mellom flere variabler i en analyse (McDaniel og Hemedinger 2007:192). I analysen klassifiseres personer på bakgrunn av et sett egenskaper i relativt homogene grupper (Aldenferer og Blashfield 1984:7). Her vil det si hvordan husarbeid og barneomsorg deles mellom partnerne og hvordan respondenten skårer på holdningsvariablene. Grunnprinsippet i klusteranalyse er å minimere variansen innenfor gruppene og maksimere variansen mellom gruppene (Hall og MacDermid 2009:219).

Metoden egner seg særlig når store mengder data skal grupperes eller klassifiseres i meningsfulle kategorier og man kan videre undersøke hva som kjennetegner personer i de ulike gruppene. Ved å kategorisere personer i profiler eller typologier kan sammenligning langs konkrete dimensjoner avsløre nøkkelfaktorer som skiller gruppene (Hall og MacDermid 2009:216). Siden typologier er konstruert for å minimere forskjeller og fremheve likheter vil det alltid være en sjanse for at viktig informasjon forsvinner eller blir underestimert. Jeg har likevel valgt å bruke denne metoden for å studere forholdet mellom holdninger og praksis nærmere. Det er imidlertid viktig å være klar over de mulige svakhetene når en tolker resultatene.

4.4.3 Multinomisk logistisk regresjon

Multinomisk logistisk regresjon benyttes når avhengig variabel ikke er dikotom, men derimot har tre eller flere verdier (Allison 1999:111). Denne metoden benyttes i den siste analysen av hva som kjennetegner hvem som tilhører gruppene som blir identifisert i klusteranalysen. Jeg fokuserer på forskjellene mellom landene og hvordan mønstre i forholdet mellom holdninger og praksis varierer i de ulike landene. Den avhengige variabelen er de ulike gruppene som blir identifisert gjennom klusteranalysen. På denne måten kan jeg studere hvilken betydning de uavhengige variablene har for sannsynligheten for å befinne seg i en gruppe, sammenlignet med referansegruppen. Effekten av hver enkelt uavhengig variabel oppgis for hver kategori på den avhengige variabelen og man kan derfor studere ulike effekter av samme uavhengige variabel.

Regresjonslikningen kan uttrykkes slik (Allison 1999:123):

$$\log\left(\frac{p_{ij}}{p_{iJ}}\right) = \beta_j x_i \quad j = 1, \dots, J - 1$$

hvor p_{ij} er sannsynligheten for at individ i tilhører kategori j , x_i er en kolonnes vektor av variablene som beskriver individ i og β_j er en rads vektor av koeffisienten for kategori j (Allison 1999:123). Det oppgis parameterestimater for antall kategorier minus 1 (referansekategorien).

4.4.4 Analyseverktøy

All databearbeiding og alle analysene er gjort i statistikkprogrammet SAS, versjon 9.2. Faktoranalysen ble gjennomført ved hjelp av PROC CORR kommandoen som beregner korrelasjoner (i dette tilfellet beregnet som Pearson korrelasjonskoeffisienter) og PROC FACTOR kommandoen som angir antall faktorer og rotasjonstype (i dette tilfellet oblimin rotasjon). Indeksene ble laget ved bare å summere variable og klusteranalysen ble gjennomført ved hjelp av PROC FASTCLUS kommandoen som undersøker forholdet mellom flere variable i en analyse. De logistiske regresjonsanalysene ble estimert ved hjelp av PROC LOGISTIC kommandoen, som kan brukes for både binomisk og multinomisk logistisk regresjon.

5. Deling av husarbeid og barneomsorg

I dette kapittelet presenteres de logistiske regresjonsanalysene av hvordan ulike faktorer påvirker deling av husarbeid og barneomsorg. I begge analysene er tradisjonell arbeidsdeling mellom partnerne valgt som referansegruppe. Dette betyr at jeg studerer hvordan den relative sannsynligheten for å ha en likestilt arbeidsdeling varierer med de uavhengige variablene. Disse inkluderer landbakgrunn, holdninger til kjønnsroller og foreldreskap, opplysninger om respondenten og partnerens relative alder, utdanning og aktivitet samt andre bakgrunns- og familiekjennetegn. Analysene av husarbeid og barneomsorg er gjort separat, i gjennomgangen av resultatene presenterer jeg imidlertid analysene sammen. Det er gjort fordi arbeidsdelingen på de to områdene i hovedsak ser ut til å påvirkes på lignende måter av respondentenes kjennetegn. Enkelte forskjeller forekommer imidlertid og disse vil fremkomme i gjennomgangen av analysene.

Kapittelet undersøker første del av oppgavens problemstilling: *Hva påvirker deling av husarbeid og barneomsorg?*

5.1 Komparative forskjeller

Når det gjelder betydningen av landbakgrunn for arbeidsdelingen formulerte jeg følgende hypoteser:

H1a: Arbeidsdelingen er mer likestilt i Norge enn i de andre landene.

H1b: Arbeidsdelingen er mer tradisjonell i Ungarn enn i de andre landene.

Estimatene i tabell 5.1 er uttrykt som odds ratio²⁷. Estimatene viser at det er store forskjeller mellom landene selv om ikke alle estimatene er signifikante. Dette betyr at selv etter at jeg har kontrollert for individuelle kjennetegn er det forskjeller mellom landene. Her er det flere interessante funn å merke seg. For det første har par i Norge en langt likere arbeidsdeling enn de andre landene: I analysen av husarbeid viser det seg at sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling er 1,44 ganger høyere enn referansegruppen Tyskland og for barneomsorg 3,05 ganger høyere enn par i Tyskland. Dette er også i tråd med gjennomsnittsskårene på

---

²⁷ En verdi høyere enn 1 på en av de uavhengige variablene viser at den relative sannsynligheten for å dele arbeidet likt er høyere enn for referansegruppen, mens tall lavere enn 0 viser at den relative sannsynligheten er lavere enn for referansegruppen.

indeksene som viser langt høyere verdier for Norge enn for Tyskland, og avstanden er også større når det gjaldt barneomsorg enn husarbeid (jfr. avsnitt 4.2.3 og 4.2.4).

En annen interessant forskjell mellom landene er at Ungarn har en relativt lavere sannsynlighet for en likestilt deling av husarbeid enn referansegruppen Tyskland. Estimater for husarbeid viser en oddsratio på 0,69 og innebærer at det er hele 31 prosent lavere sannsynlighet for en likestilt deling av husarbeidet i Ungarn sammenlignet med Tyskland. Dette tyder på at Ungarn skiller seg spesielt ut når det gjelder deling av husarbeid. Når det gjelder barneomsorg er det imidlertid ingen signifikant forskjell mellom Ungarn og Tyskland. Dette gjenspeiler i stor grad det som viste seg i gjennomsnittsskårene på indeksene.

Når det gjelder Tyskland og Frankrike er det kun en signifikant forskjell mellom de to landene i husarbeid. Oddsratio for Frankrike er 1,16 sammenlignet med Tyskland. Dette er samme mønster vi fant fra indeksene hvor Frankrike hadde en høyere skåre enn Tyskland. Det er imidlertid små eller ikke-signifikante forskjeller mellom Frankrike, Tyskland og Ungarn når det gjelder barneomsorg sammenlignet med husarbeid - der Norge og Ungarn representerer hvert sitt ytterpunkt.

Disse funnene viser at det er høyest sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling i Norge; hypotese H1a støttes derfor. Hypotese H1b kan imidlertid kun støttes for husarbeid hvor det er tydelig at arbeidsdelingen er mest tradisjonell i Ungarn. Når det gjelder barneomsorg ser det ut til å være et hovedskille mellom Norge og de andre landene.

5.2 Holdninger

Følgende hypoteser ble formulert om betydningen av holdninger:

H2a: Jo mer likestilte holdninger, jo høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling.

H2b: Jo mer tradisjonelle holdninger, jo høyere sannsynlighet for tradisjonell arbeidsdeling.

Estimatene fra tabell 5.1 viser at sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling (både for husarbeid og barneomsorg) er størst blant de med de mest likestilte holdningene sammenlignet med referansegruppen.

Tabell 5.1 Resultater av logistisk regresjonsanalyse av deling av husarbeid og barneomsorg.

	$Exp(\tilde{\beta})$ HUSARBEID	$Exp(\tilde{\beta})$ BARNEOMSORG
Konstantledd	0,46***	0,31***
Land		
Norge	1,44***	3,05***
Frankrike	1,16 [^]	1,03
Tyskland (ref)	1	1
Ungarn	0,69***	1,10
Holdninger til kjønnsroller		
Mest tradisjonelle	0,78	1,13
Noe tradisjonelle (ref)	1	1
Noe likestilte	1,13	1,89*
Mest likestilte	1,47***	1,40***
Holdninger til foreldreskap		
Mest tradisjonelle	0,89	0,86
Noe tradisjonelle (ref)	1	1
Noe likestilte	1,30***	1,17
Mest likestilte	1,48***	1,48***
Kvinne	0,46***	0,42***
Gift (ref samboer)	0,87*	1,00
Kvinnes alder		
18-29	0,93	1,01
29 – 36 (ref)	1	1
47 – 44	1,00	0,96
45 →	1,01	1,07
Parets alder		
Han eldst > 5 år	1,12 [^]	1,01
Lik alder < 5 år differanse (ref)	1	1
Hun eldst > 5år	1,15	1,25*
Antall barn i husholdningen		
1 (ref)	1	1
2	0,76***	1,10
3 eller flere	0,70***	0,99
Yngste barns alder		
0 – 4 (ref)	1	1
5 – 8	0,81**	0,85***
9 – 12	0,70***	0,76***
Parets aktivitet		
Ingen i yrkesarbeid (ref)	1	1
Han i arbeid – ikke hun	0,53***	0,29***
Hun i arbeid – ikke han	2,60***	3,18***
Begge i yrkesarbeid	0,94	0,86
Parets utdanning		
Begge lav (ref)	1	1
Hun lav – han høy	0,99	1,13
Han lav – hun høy	1,27**	1,06
Begge høy	1,50***	1,42***
-2 Log L	9 731,433	8033,056
Likelihood Ratio (DF)	1075,5453*** (29)	1 526,0723*** (29)
Antall observasjoner	9 798	8 417

Note: Estimaten viser den relative sannsynligheten for en lik arbeidsdeling, oppgitt som odds ratio. ***p<0,001 **p<0,01 *p<0,05 [^]p<0,10. Antall observasjoner varierer i de to modellene fordi det kun er respondenter som er inkludert i indeksene for henholdsvis husarbeid og barneomsorg som er inkludert i analysen. Manglende opplysninger for holdningsindeksene er inkludert som en egen verdi på variabelen, men estimatene for disse er ikke oppgitt i tabellen.

Når det gjelder holdninger til kjønnsroller er oddsratioen for de mest likestilte henholdsvis 1,47 og 1,40 for husarbeid og barneomsorg, og når det gjelder holdninger til foreldreskap henholdsvis 1,48 og 1,48 for husarbeid og barneomsorg.

Estimatene for de mest tradisjonelle holdningene er ikke signifikant forskjellig fra referansegruppen noe tradisjonelle holdninger verken når det gjelder husarbeid og barneomsorg. Dette betyr at denne gruppen skiller seg for lite fra referansegruppen til at det gjør utslag i modellen.

Samlet sett peker estimatene i retning av at jo mer likestilte holdninger, jo høyere sannsynlighet er det for at arbeidsdelingen er likestilt, men ikke i retning av at jo mer tradisjonelle holdninger, jo lavere sannsynlighet er det for at arbeidsdelingen er likestilt. Derfor kan hypotese H2a støttes, men ikke hypotese H2b.

5.3 Kjønn

Følgende hypotese ble formulert om betydningen av kjønn:

H3: Kvinnelige respondenter har lavere sannsynlighet for å rapportere om likestilt arbeidsdeling enn mannlige respondenter.

Estimatet for både husarbeid og barneomsorg viser at sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling er lavere dersom respondenten er kvinne, og nedgangen er nokså kraftig. Det er nærmere halvparten så stor sjans å rapportere likestilt arbeidsdeling fra en kvinne som fra en mann. Dette kan være et uttrykk for at både kvinner og menn har en tendens til å overdrive egen innsats og underdrive partnerens. Dersom en kvinne overdriver eget bidrag og underdriver mannens, vil arbeidsdelingen fremstå mer tradisjonell. Dersom en mann overdriver egen innsats og underdriver kvinnens, vil arbeidsdelingen fremstå som mer likestilt eller utradisjonell. På grunnlag av estimatene støttes hypotese H3.

5.4 Livsløp

Følgende hypoteser ble formulert for betydningen av livsløpsfaktorer:

H4a: Gifte har lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn samboere.

H4b: Jo yngre kvinnen er, jo høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling.

H4c: Når aldersforskjellen mellom mannen og kvinnen er relativt liten er det høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn om aldersforskjellen er større.

H4d: Jo flere barn i familien jo lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling.

H4e: Jo yngre barn i familien jo lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling.

For familiesituasjon er det kun forskjeller mellom gifte og samboende når det gjelder husarbeid. Her det en lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling for gifte sammenlignet med samboere. Hypotese H4a kan dermed kun støttes for husarbeid. Når det gjelder kvinnens alder er ingen av estimatene er signifikante. Siden alle kvinnene i utvalget har minst ett hjemmeboende barn under 13 år, er gruppen mer aldershomogen enn om jeg ikke hadde hatt et slikt utvalgs-kriterium. Uavhengig av alder er alle kvinnene i utvalget i noenlunde samme situasjon der kravene til husarbeid og barneomsorg er relativt like. Det er likevel interessant å registrere at det ikke er forskjeller mellom de yngste og de eldste. Det argumenteres ofte for at yngre har mer likestilt praksis enn eldre (Shelton og John 1996; Coltrane 2000; Bianchi m.fl 2000). Dette kan komme av at yngre kohorter gjerne også har mer likestilte holdninger. På bakgrunn av dette kan det tenkes at det ville være en alderseffekt dersom det ikke ble kontrollert for holdninger i analysen. Uansett kan hypotese H4b ikke støttes.

Partnerens relative alder ser ut til å være av noe betydning for arbeidsdelingen. For husarbeid er det en signifikant positiv effekt dersom mannen er eldst med en oddsratio på 1,12. For barneomsorg er det en signifikant positiv effekt dersom kvinnen er eldst med en oddsratio på 1,25. Ut i fra disse resultatene kan ikke hypotese H4c støttes.

Det ser ut til at antall barn i husholdningen kun er av betydning for delingen av husarbeid og ikke for barneomsorg. Estimaten for husarbeid viser at jo flere barn i familien, desto lavere er sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling. Sammenlignet med referansegruppen - par med ett barn - har par med to barn 24 prosent lavere sannsynlighet for likestilt deling og par med tre eller flere barn 30 prosent lavere sannsynlighet. Det er interessant at denne effekten ikke er den samme i analysen av barneomsorg. En mulig tolkning er at kvinner tar en større del av husarbeidet jo mer arbeidsmengden øker (som den gjør med flere barn), mens delingen av barneomsorg ikke blir påvirket av antall barn fordi den største endringen foregår idet paret får sitt første barn. På bakgrunn av dette kan hypotese H4d bare delvis støttes.

Det yngste barnets alder har en signifikant effekt for både deling av husarbeid og barneomsorg. Estimaten viser at jo eldre barna er, jo lavere er sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling. Hypotese H4e kan derfor ikke støttes.

5.5 Tidsbruk

Når det gjelder betydningen av tidsbruk formulerte jeg følgende hypoteser:

H5a: Når partnerne er i lik situasjon er det høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn når de ikke er det.

H5b: Når mannen er yrkesaktiv og kvinnen ikke er yrkesaktiv er det lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn når kvinnen er yrkesaktiv og mannen ikke er yrkesaktiv.

Estimatene i tabell 5.1 viser den relative sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling blant par med ulike sammensetninger av yrkesaktivitet sammenlignet med par hvor ingen av partnerne er yrkesaktive. Par hvor begge er i lik situasjon har ikke høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn par hvor partnerne ikke er i lik situasjon og hypotese 5a kan ikke støttes. Et interessant funn er at det ikke er en signifikant forskjell mellom par hvor begge er yrkesaktive eller hvor ingen er i jobb i hvordan de deler husarbeid og barneomsorg. En måte å tolke dette på er at begge da har like mye tid eller like lite tid til disse oppgavene og at det dermed ikke representerer noen forskjell i den relative delingen mellom partene.

Et interessant skille viser seg imidlertid mellom par der bare mannen er yrkesaktiv og, den motsatte situasjonen, altså par der bare kvinnen er yrkesaktiv. I det første tilfellet reduseres sannsynligheten for en lik arbeidsdeling drastisk, mens i det andre tilfellet øker sannsynligheten for lik arbeidsdeling. Når det gjelder husarbeid er det 47 prosent lavere sannsynlighet for likestilt deling dersom mannen er yrkesaktiv og ikke kvinnen, sammenlignet med par hvor ingen er yrkesaktive. For barneomsorg er det hele 69 prosent lavere sannsynlighet for likestilt deling mellom partnere med denne aktivitetssammensetningen. I det motsatte tilfellet, hvor altså kvinnen er yrkesaktiv, men ikke mannen, er oddsratioen 2,60 for husarbeid og 3,18 for barneomsorg. Dette viser at partnernes relative forskjeller i tidsbruk er av stor betydningen for arbeidsdelingen hvor det har en negativ effekt på arbeidsdelingen

dersom mannen er yrkesaktiv og ikke kvinnen, og en positiv effekt dersom kvinnen er yrkesaktiv og ikke mannen. Følgelig støttes hypotese H5b.

5.6 Sosioøkonomiske egenskaper

Jeg hadde følgende hypoteser om betydningen av utdanning:

H6a: Par hvor mannen har høyest utdanning har lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn par med andre utdanningskombinasjoner.

H6b: Par hvor kvinnen har høyest utdanning har høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling enn par med andre utdanningskombinasjoner.

Estimatene for utdanning viser den relative sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling for par med varierende utdanningssammensetninger, sammenlignet med par hvor begge har lav utdanning. Felles for både husarbeid og barneomsorg er at sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling er høyere dersom begge partnerne har høy utdanning. For både husarbeid er oddsratio 1,50 og for barneomsorg 1,42. Blant par med ulik utdanningssammensetning er det bare ett signifikant estimat. Der hvor kvinnen har høy utdanning og mannen lav er oddsratio 1,27 for likestilt arbeidsdeling av husarbeidet. Det er interessant at dette ikke er tilfellet i deling av barneomsorg. En mulig tolkning av dette er at deling av barneomsorg ikke foregår etter samme prinsipper som husarbeid. Husarbeid kan for eksempel i større grad oppfattes som noe en ønsker å forhandle seg bort fra, mens flere av aktivitetene knyttet til barneomsorg kan være lystbetonte.

På bakgrunn av dette støttes hypotese H6b når det gjelder husarbeid, men ikke når det gjelder barneomsorg. Siden estimatene i tabellen ikke viser signifikante funn dersom kvinnen har lav utdanning og mannen høy, finner jeg ikke støtte for hypotese H6a.

5.7 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert resultatene fra de logistiske regresjonsanalysene av deling av husarbeid og barneomsorg. I tråd med hvordan de ulike landene skårte på indeksene for husarbeid og barneomsorg viser det seg sannsynligheten for en likestilt arbeidsdeling er størst i Norge, selv etter at det er kontrollert for andre individuelle kjennetegn. Særlig skiller Norge seg fra de andre landene når det gjelder barneomsorg, der det er langt høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling.

Når det gjelder betydningen av andre faktorer er funnene i tråd med tidligere forskning. Sannsynligheten for å rapportere om en tradisjonell arbeidsdeling er høyere dersom respondenten er fra et annet land enn Norge, har tradisjonelle holdninger, er kvinne, har flere og eldre barn, og er i et parforhold hvor mannen er yrkesaktiv, men ikke kvinnen. Sannsynligheten for å rapportere om en likestilt arbeidsdeling øker dersom respondenten er norsk, er mann, har mer likestilte holdninger, har færre og yngre barn, er i et parforhold hvor bare kvinnen er yrkesaktiv, når kvinnen har høyere utdanning enn mannen eller begge har høy utdanning.

I overgangen til neste kapittel er det to momenter som bør nevnes. I analysen av hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg har jeg sett på hvordan holdninger til kjønnsroller og foreldreskap har betydning for arbeidsdelingen. Funnene indikerer at holdninger og praksis i stor grad står i samsvar, altså at mer likestilte holdninger assosieres med mer likestilt praksis. Dette er imidlertid ikke alltid tilfelle, og i neste kapittel går jeg nærmere inn i denne problemstillingen.

Det andre momentet jeg vil nevne er at det er store variasjoner mellom landene som ikke kan forklares av de individuelle kjennetegnene jeg har analysert. I analysene av forholdet mellom holdninger og praksis ser jeg derfor spesielt på forskjellene mellom landene.

6. Forholdet mellom holdninger og praksis og variasjoner mellom landene

I dette kapittelet presenteres analyser av forholdet mellom holdninger og praksis og hvordan dette varierer mellom land. I de to første delene av kapittelet konstruerer jeg én typologi over holdninger til likestilling og deling av husarbeid og én typologi over holdninger til likestilling og deling av barneomsorg. Grunnlaget for typologiene er indeksene for holdninger til kjønnsroller og holdninger til foreldreskap, samt indeksene for deling av husarbeid og barneomsorg (jfr. kapittel 4). I de to siste delene fokuserer jeg på forskjellene mellom landene. I tillegg til å se hvordan gruppene i typologien varierer mellom land benytter jeg multinomisk logistisk regresjonsanalyse for å se i hvilken grad disse landforskjellene er de samme også når jeg kontrollerer for ulike bakgrunnsvariable.

Kapittelet undersøker den andre og tredje problemstillingen i oppgaven:

Hvilke mønstre finnes i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme?

Er det forskjeller mellom Norge, Frankrike, Tyskland og Ungarn i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme?

6.1 Typologi over holdninger til likestilling og deling av husarbeid

Typologien over sammenhengen mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis er konstruert ved bruk av klusteranalyse (K-Means Cluster Analysis) hvor hensikten er å konstruere distinkte gruppeprofiler ved å maksimere forskjellene mellom grupper og minimere variasjonen innad i gruppene (Hall og MacDermid 2009:219). Med utgangspunkt i den teoretiske modellen om at det er fire grupper basert på sterke og svake holdninger til kjønnsroller og sterk og svak likestillingspraksis (jf. avsnitt 3.5.2, se også figur 3.1) formulerte jeg følgende hypoteser:

H7a: Alle gruppene (A, B, C, D) er representert i datamaterialet.

H7b: Det er flere som tilhører en samsvarsgruppe (A, D) enn en ikke-samsvarsgruppe (B, C).

H7c: Blant de som tilhører en samsvarsgruppe er det flere med tradisjonelle holdninger og arbeidsdeling (D) enn med likestilte holdninger og arbeidsdeling (A).

H7d: Blant de som tilhører en ikke-samsvarsgruppe er det flere med likestilte holdninger og tradisjonell arbeidsdeling (C) enn med tradisjonelle holdninger og likestilt arbeidsdeling (B).

Jeg testet ulike antall klustre, eller grupperinger, og endte opp med fire grupper. Færre klustere fanget ikke opp en av gruppene med likestilt praksis og flere klustere ga ikke ny informasjon (identifiserte ikke nye grupper som skilte seg vesentlig fra noen av de fire som jeg allerede hadde fanget opp). De fire gruppene er beskrevet i tabell 6.1. Navn på gruppene er konstruert med utgangspunkt grad av likestilling, med variasjon fra helt likestilte i både holdninger og praksis til ikke-likestilte verken i holdninger eller praksis.²⁸ For hver gruppe viser jeg indeksskårer for holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av husarbeid, samt fordelingen etter gruppe.

Tabell 6.1 Klassifisering av ulike grupper par basert på holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av husarbeid. Klusteranalyse

Grupper	Indeks for holdninger til kjønnsroller	Indeks for holdninger til foreldreskap	Indeks for deling av husarbeid	Fordeling etter gruppe
”Likestilte”	0,76	0,65	0,46	19,6%
”Holdningslikestilte”	0,81	0,80	0,18	28,0%
”Delvis holdningslikestilte”	0,71	0,35	0,16	30,7%
”Ikke-likestilte”	0,36	0,20	0,15	21,8%
Antall observasjoner				8 549

Note: Indeksene viser gjennomsnittskårer for de ulike klusterne. Indeks for holdninger til kjønnsroller og indeks for holdninger til foreldreskap er basert på en skala fra 0 til 1 hvor 0=tradisjonelle holdninger, 1=likestilte holdninger. Indeks for deling av husarbeid er basert på en skala fra 0 til 1 hvor 0=tradisjonell arbeidsdeling, 0,5=lik arbeidsdeling, 1=utradisjonell arbeidsdeling. I denne analysen er det kun de som er inkludert i indeks for husarbeid og de som er inkludert i holdningsindeksene som er med. Av de som var inkludert i indeks for husarbeid er det 1249 respondenter som ikke er inkludert i en eller begge holdningsindeksene.

De fire gruppene fra min analyse sammenfaller ikke helt med de fire gruppene som ble beskrevet i den teoretiske modellen til Lappegård og Kjeldstad (2010), men det er likevel en viss likhet. At gruppene er noe forskjellige har i hovedsak sammenheng med at jeg opererer

²⁸ Disse navnene er ikke ideelle da de ikke fanger opp alle dimensjoner som gruppene er basert på. Det har imidlertid vært vanskelig å finne gode navn som kan beskrive ulike kombinasjoner av holdninger til både kjønnsroller og foreldreskap,

med to holdningsindekser istedenfor én. Som hos Lappegård og Kjeldstad fant jeg ikke det som er beskrevet som gruppe B (svake holdninger til kjønnsroller og sterk likestillingspraksis) og hypotese H7a kan ikke støttes. Teoretisk sett var det ikke grunn til på forhånd å avvise at jeg ville finne en slik gruppe, selv om den heller ikke ble identifisert i studien til Lappegård og Kjeldstad. Dersom utvalget mitt ikke utelukkende bestod av par med barn, kunne det derimot hende at en slik gruppe ville vist seg. I studien til Bühlmann m.fl. ble det identifisert en gruppe med tradisjonelle holdninger og likestilt arbeidsdeling, og det viste seg at mange av dem som falt inn under den gruppen var par uten barn i Ungarn (Bühlmann m.fl. 2010).

Av de fire gruppene jeg identifiserte kan to beskrives som samsvarsgrupper tilsvarende gruppe A og D i den teoretiske modellen. Disse gruppene betegnes som henholdsvis *likestilte* (19,6 prosent) og *ikke-likestilte* (21,8 prosent). Gruppen *likestilte* (A) kjennetegnes av samsvar mellom likestilte holdninger til både kjønnsroller og foreldreskap og likestilt arbeidsdeling. Her er gjennomsnittsskår på indeks for holdninger til kjønnsroller 0,76 og på indeks for holdninger til foreldreskap 0,65, mens gjennomsnittsskår på indeks for deling av husarbeid er 0,46. Det kan i denne sammenheng være greit å minne om at fullstendig likestilling på holdningsindeksene tilsvarer 1, mens det for arbeidsdeling av husarbeid tilsvarer 0,50. Gruppen *ikke-likestilte* (D) kjennetegnes av samsvar mellom tradisjonelle holdninger til både kjønnsroller og foreldreskap og en tradisjonell arbeidsdeling. Her er gjennomsnittsskår på indeks for kjønnsroller 0,36 og på indeks for holdninger til foreldreskap 0,20, mens indeks for deling av husarbeid viser 0,15.

De to andre gruppene kan begge beskrives som ikke-samsvarsgrupper og kan for så vidt plasseres i den teoretiske gruppen C, hvor individene kjennetegnes av likestilte holdninger og tradisjonell arbeidsdeling. Det blir likevel ikke helt riktig å plassere gruppene i samme kategori. Den første gruppen, som utgjør 28 prosent, betegner jeg *holdningslikestilte* og er den som tilsvarer gruppe C i den teoretiske modellen. Denne gruppen kjennetegnes av tradisjonell deling av husarbeid og likestilte holdninger til kjønnsroller og foreldreskap. Her er gjennomsnittsskår for henholdsvis indeks for holdninger til kjønnsroller og foreldreskap 0,81 og 0,80, mens gjennomsnittsskår på indeks for deling av husarbeid er 0,18. Den andre gruppen, som utgjør 30,7 prosent, betegner jeg *delvis holdningslikestilte*. Denne gruppen kjennetegnes av tradisjonell deling av husarbeid, tradisjonelle holdninger til foreldreskap, men med

---

samt deling av husarbeid og barneomsorg. Jeg har allikevel valgt å bruke navn på gruppene da det vil gjøre det lettere å

likestilte holdninger til kjønnsroller. Her er gjennomsnittsskår for indeks for holdninger til kjønnsroller 0,71, mens den er 0,35 for indeks for holdninger til foreldreskap. Gjennomsnittsskår for deling av husarbeid er 0,16.

Det er flere i midt utvalg som tilhører en ikke-samsvarsgruppe (58,7 prosent) enn en samsvarsgruppe (41,3 prosent) og hypotese H7b kan ikke støttes. Hypotese H7c kan på sin side støttes da det blant samsvarsgruppene er flere tradisjonelle (21,8 prosent) enn likestilte (19,6 prosent). Da jeg ikke kunne identifisere noen som rapporterer tradisjonelle holdninger og likestilt arbeidsdeling kan hypotese H7d støttes.

6.2 Typologi over holdninger til likestilling og deling av barneomsorg

På tilsvarende måte som forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av husarbeid har jeg gjort analyser for å identifisere grupper basert på holdninger til likestilling og deling av barneomsorg. Også her testet jeg ulike antall klustere eller grupperinger og endte opp med fire grupper av samme årsaker som i forrige analyse, og gruppene er også av samme type. Jeg bruker derfor de samme navnene for å beskrive de ulike gruppene. Gruppene er beskrevet i tabell 6.2.

Tabell 6.2 Klassifisering av ulike grupper par basert på holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av barneomsorg. Klusteranalyse.

Grupper	Indeks for holdninger til kjønnsroller	Indeks for holdninger til foreldreskap	Indeks for deling av barneomsorg	Fordeling etter gruppe
”Likestilte”	0,70	0,67	0,51	21,4%
”Holdningslikestilte”	0,85	0,80	0,26	25,2%
”Delvis holdningslikestilte”	0,75	0,33	0,24	30,8%
”Ikke-likestilte”	0,38	0,24	0,20	22,6%
Antall observasjoner				7 365

Note: Indeksene viser gjennomsnittsskårer for de ulike klusterne. Indeks for holdninger til kjønnsroller og indeks for holdninger til foreldreskap er basert på en skala fra 0 til 1 hvor 0=tradisjonelle holdninger, 1=likestilte holdninger. Indeks for deling av barneomsorg er basert på en skala fra 0 til 1 hvor 0=tradisjonell arbeidsdeling, 0,5=lik arbeidsdeling, 1=utradisjonell arbeidsdeling. I denne analysen er det kun de som er inkludert i indeks for barneomsorg og de som er inkludert i holdningsindeksene som er med. Av de som var inkludert i indeks for barneomsorg er det 1052 respondenter som ikke er inkludert i en eller begge holdningsindeksene.

beskrive og diskutere forskjeller og likeheter mellom gruppene.

Tilsvarende for analysen av husarbeid kan ikke hypotese H7a støttes fra analysen av barneomsorg da ikke alle de teoretiske gruppene kunne identifiseres. Her utgjør samsvarsgruppene 44 prosent, mens ikke-samsvarsgruppene utgjør 56 prosent og betyr at heller ikke for barneomsorg kan hypotese H7b støttes. I gruppen *likestilte* (21,4 prosent) skårer respondentene høyt på begge holdningsindeksene (0,70 på indeks for holdninger til kjønnsroller og 0,67 på indeks for holdninger til foreldreskap) og på indeksen for deling av barneomsorg (0,51). I gruppen *ikke-likestilte* (22,6 prosent) skårer respondentene lavt på begge holdningsindeksene (0,38 på indeks for holdninger til kjønnsroller og 0,24 på indeks for holdninger til foreldreskap) og på indeksen for deling av barneomsorg (0,20). Av de to samsvarsgruppene er det flere i gruppen *ikke-likestilte* og hypotese H7c kan dermed støttes for barneomsorg, selv om forskjellene mellom de to gruppene er liten. På samme måte som for husarbeid kunne jeg ikke identifisere noen som rapporterer tradisjonelle holdninger og likestilt arbeidsdeling og hypotese H7d kan støttes. De to gruppene med likestilte holdninger og tradisjonell praksis er relativt like store. Respondentene i gruppen *holdningslikestilte* (25,2 prosent) skårer høyt både på holdninger til kjønnsroller (0,85) og holdninger til foreldreskap (0,80), men skårer lavt på deling av barneomsorg (0,26). Respondentene i gruppen *delvis holdningslikestilte* (30,8 prosent) skårer på sin side høyt på holdninger til kjønnsroller (0,75), men lavt på holdninger til foreldreskap (0,33) og de skårer lavt på deling av barneomsorg (0,24).

6.3 Betydningen av land for tilhørighet i de ulike gruppene over holdninger til likestilling og deling av husarbeid

Jeg formulerte følgende hypoteser om betydningen av land:

H8a: Det er flest som tilhører en gruppe med både likestilte holdninger og arbeidsdeling i Norge sammenlignet med de andre landene.

H8b: Det er flest som tilhører en gruppe med både tradisjonelle holdninger og arbeidsdeling i Ungarn sammenlignet med de andre landene.

I tabell 6.3 viser jeg fordelingen av de typologiserte gruppene over henholdsvis holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av husarbeid. Som vi ser av tabellen er det store forskjeller mellom landene i gruppefordelingene og vi finner et tydelig mønster i fordelingen. Norge har den største andelen (32,1 prosent) i gruppen *likestilte* og Ungarn den minste (4,7

prosent). Frankrike og Tyskland befinner seg midten, men hvor Frankrike (22,1 prosent) har en noe høyere andel i gruppen *likestilte* enn Tyskland (16,6). Ungarn har på sin side den største andelen i gruppen *ikke-likestilte* hvor mer enn halvparten tilhører denne gruppen (53,7 prosent) og Norge den laveste andelen (4,0 prosent). Frankrike og Tyskland befinner seg også her i midten med henholdsvis 12,2 og 19,2 prosent i denne gruppen.

Tabell 6.3 Fordeling etter grupper basert på forholdet mellom holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av husarbeid etter land. Prosent.

	Norge	Frankrike	Tyskland	Ungarn
”Likestilte”	32,1%	22,1%	16,6%	4,7%
”Holdningslikestilte”	46,0%	31,5%	26,8%	4,1%
”Delvis holdningslikestilte”	17,9%	34,3%	37,5%	37,6%
”Ikke-likestilte”	4,0%	12,2%	19,2%	53,7%
Antall observasjoner	2 648	1 933	1 776	2 192

Når det gjelder gruppen *holdningslikestilte* følger de samme mønster som for gruppen *likestilte*, men forskjellene mellom landene er større. En viktig grunn for det er at Norge skiller seg spesielt ut og nærmere halvparten av respondentene tilhører denne gruppen, mot bare 4,1 prosent i Ungarn. Når det gjelder gruppen *delvis holdningslikestilte* skiller Norge seg fra de andre tre landene som er relativt like her. Mens det er 17,9 prosent av respondentene i Norge som tilhører denne gruppen er det i Frankrike, Tyskland og Ungarn mellom 34,3 og 37,6 prosent i gruppene.

Ut i fra det som har blir vist så langt, kan både hypotese H8a og H8b støttes. Et sentralt spørsmål er imidlertid hvorvidt disse forskjellene består når det kontrolleres for individuelle kjennetegn hos respondentene. For å analysere dette inkluderte jeg de samme variablene som inngikk i analysene av deling av husarbeid og barneomsorg, med unntak av holdninger.²⁹ Tabell 6.4 viser resultatene fra den multinomiske logistiske regresjonsanalysen av sannsynligheten for å tilhøre en av de fire gruppene før (modell I) og etter (modell II) at det er kontrollert for individuelle egenskaper. Ved å benytte denne analyseteknikken sammenlignes

²⁹ Årsaken til dette er at holdninger er inkludert i den avhengige variabelen i denne delen av analysen som utgjør de fire gruppene basert på samsvaret mellom holdninger og praksis.

de forskjellige gruppene i utfallsvariabelen en og en med gruppen som er valgt som referansegruppe som her er gruppen *ikke-likestilte*. Jeg viser kun estimatene for land. (For estimatene av alle bakgrunnsvariablene inkludert i modell II, se vedleggstabell 1). Estimaten viser den relative sannsynligheten for å befinne seg i en av de tre andre gruppene sammenlignet med referansegruppen.

Tabell 6.4 Multinomisk logistisk regresjonsanalyse av grupper basert på forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av husarbeid.

	Modell I				Modell II			
	Norge	Frankrike	Tyskland	Ungarn	Norge	Frankrike	Tyskland	Ungarn
”Likestilte”	9,20***	2,10***	1	0,10***	6,03***	1,45**	1	0,09***
”Holdningslikestilte”	8,17***	1,86***	1	0,05***	5,73***	1,42**	1	0,05***
”Delvis holdningslikestilte”	2,27***	1,44***	1	0,36***	2,02***	1,29*	1	0,36***
”Ikke-likestilte”	1	1	1	1	1	1	1	1
-2 Log Likelihood	20260,289				19344,002			
Likelihood Ratio (DF)	3162,6938*** (9)				4079,2609*** (63)			
Antall observasjoner	8 549				8 549			

Note: ***p<0,001 **p<0,01 *p<0,05. Estimaten er oppgitt i oddsratio. En verdi høyere enn 1 på en av de uavhengige variablene viser at den relative sannsynligheten for å befinne seg i en av gruppene er høyere enn referansegruppen, mens en verdi lavere enn 1 viser at den relative sannsynligheten er lavere enn referansegruppen.

Sannsynligheten for å befinne seg i gruppen *likestilte* sammenlignet med referansegruppen *ikke-likestilte* er 6 ganger så stor for respondenter fra Norge sammenlignet med respondenter fra Tyskland når det kontrolleres for individuelle kjennetegn. Hypotese H8a kan derfor fortsatt støttes etter at det er kontrollert for individuelle egenskaper. Tilsvarende kan også hypotese H8b støttes etter at en har kontrollert for individuelle egenskaper ved respondentene. Sannsynligheten for å befinne seg i gruppen *likestilte* er 91 prosent lavere enn å tilhøre referansegruppen *ikke-likestilte* for respondenter fra Ungarn. Også de andre variasjonene mellom landene i hvor mange som befant seg i de ulike gruppene består når det kontrolleres for individuelle kjennetegn ved respondentene. Det at forskjellene mellom landene fortsatt er til stede etter at det er kontrollert for individuelle kjennetegn tyder på at kontekstuelle faktorer er av stor betydning for både holdninger og arbeidsdeling. Dette kommer jeg tilbake til i diskusjonen i kapittel 7. I neste avsnitt redegjør jeg for resultatene fra analysen av forskjellene mellom landene når det gjelder deling av barneomsorg.

6.4 Betydningen av land for tilhørighet i de ulike gruppene over holdninger til likestilling og deling av barneomsorg

Tabell 6.5 viser fordelingen av typologien over henholdsvis holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av barneomsorg. I hovedsak observerer vi det samme mønsteret som for deling av husarbeid, men størrelsen på gruppene er noe forskjellig. For gruppen *likestilte* går det her et hovedskille mellom Norge (40,2 prosent) og Ungarn (5,3 prosent) på hver sin ytterkant og Frankrike (19,3 prosent) og Tyskland (13,8 prosent) i midten. Den største forskjellen er altså på samme måte som for husarbeid mellom Norge og Ungarn. For gruppen *ikke-likestilte* kan det lages et skille mellom Norge (4,6 %) og Frankrike (12,3 prosent) på den ene siden, og Tyskland (23,3 prosent) og Ungarn (55,4 prosent) på den andre siden. På bakgrunn av disse tallene ser det ut til at både hypotese H8a og H8b også kan støttes når det gjelder barneomsorg.

Tabell 6.5 Fordeling etter grupper basert på forholdet mellom holdninger til kjønnsroller og foreldreskap og deling av barneomsorg etter land. Prosent.

	Norge	Frankrike	Tyskland	Ungarn
”Likestilte”	40,2%	19,3%	13,8%	5,3%
”Holdningslikestilte”	36,8%	30,6%	26,5%	3,1%
”Delvis holdningslikestilte”	18,4%	37,1%	36,4%	36,3%
”Ikke-likestilte”	4,6%	12,3%	23,3%	55,4%
Antall observasjoner	2 343	1 641	1 638	1 743

Når det gjelder de to ikke-samsvarsgruppene finner vi det samme mønsteret som for husarbeid. I alle land, med unntak av Ungarn, befinner majoriteten av respondentene seg i en av de to gruppene hvor det ikke er samsvar mellom holdninger og praksis. For både Frankrike og Tyskland er de fleste av disse tilhørende i gruppen *delvis holdningslikestilte*, mens de fleste i Norge tilhører gruppen *holdningslikestilte*.

Tilsvarende som for husarbeid har jeg kontrollert for individuelle kjennetegn ved respondentene for å se om variasjonene som beskrevet i tabell 6.5 består. Tabell 6.6 viser resultatene fra den multinomiske logistiske regresjonsanalysen av sannsynligheten for å tilhøre de ulike gruppene basert på holdninger og deling av barneomsorg fordelt etter land før (modell I) og etter (modell II) at jeg har kontrollert for individuelle kjennetegn. (Se vedleggstabell 2 for estimatene for alle bakgrunnsvariablene inkludert i modell II). Også i

denne analysen er gruppen *ikke-liketilte* valgt som referansegruppe. Dette betyr at estimatene for de uavhengige variablene viser den relative sannsynligheten for å befinne seg i de andre gruppene sammenlignet med den mest tradisjonelle, kontrollert for individuelle kjennetegn.

Sannsynligheten for å befinne seg i gruppen *liketilte* sammenlignet med referansegruppen *ikke-liketilte* er over 9 ganger så stor for respondenter fra Norge sammenlignet med respondenter fra Tyskland når det kontrolleres for individuelle kjennetegn. Tilsvarende som i analysen av husarbeid er sannsynligheten for å befinne seg i gruppen *liketilte* også større for Frankrike, men i mye mindre grad enn for Norge. Den prosentvise fordelingen mellom gruppene viste forskjell mellom Frankrike og Tyskland i andelen *liketilte*. Dette ser vi også i modell I, og når jeg kontrollerer for individuelle kjennetegn er det fortsatt en vesentlig forskjell mellom de to landene.

Tabell 6.6 Multinomisk logistisk regresjonsanalyse av grupper basert på forholdet mellom holdninger til likestilling og deling av barneomsorg.

	Modell I				Modell II			
	Norge	Frankrike	Tyskland	Ungarn	Norge	Frankrike	Tyskland	Ungarn
”Likelstilte”	14,88***	2,52***	1	0,16***	9,26***	1,62***	1	0,15***
”Holdningsliketilte”	7,10***	2,07***	1	0,05***	4,65***	1,55***	1	0,05***
”Delvis holdningsliketilte”	2,58***	1,83***	1	0,42***	2,18***	1,61***	1	0,43***
”Ikke-liketilte”	1	1	1	1	1	1	1	1
-2 Log L	17574,429				16656,570			
Likelihood Ratio (DF)	2696,5483*** (9)				3614,5072*** (63)			
Antall observasjoner	7 365				7 365			

Note: ***p<0,001. Estimatene er oppgitt i oddsratio. En verdi høyere enn 1 på en av de uavhengige variablene viser at den relative sannsynligheten for å befinne seg i en av gruppene er høyere enn referansegruppen, mens en verdi lavere enn 1 viser at den relative sannsynligheten er lavere enn referansegruppen.

For Ungarn er sannsynligheten for å tilhøre gruppen *liketilte* 85 prosent lavere enn for å tilhøre gruppen *ikke-liketilte* sammenlignet med Tyskland (etter at jeg har kontrollert for individuelle kjennetegn ved respondentene). For respondentene fra Ungarn er det liten forskjell i sannsynligheten for å tilhøre en av gruppene om en kontrollerer for individuelle kjennetegn eller ikke. Dette betyr at de individuelle kjennetegnene i liten grad kan forklare tilhørighet i en gruppe. Dette kan ses i sammenheng med funn som viser at betydningen av

individuelle kjennetegn er mindre i land med lavere likestilling (Fuwa 2004; Knudsen og Wærness 2008).

På bakgrunn av disse resultatene kan hypotese H8a og H8b fortsatt støttes når det gjelder barneomsorg etter at det er kontrollert for individuelle egenskaper.

6.5 Oppsummering

Kapitlet startet med en beskrivelse av hvordan jeg konstruerte de fire gruppene basert på en typologi over holdninger til likestilling og deling av husarbeid og barneomsorg. De fire gruppene består av to samsvarsgrupper og to ikke-samsvarsgrupper. Samsvarsgruppene ble betegnet som *likestilte* og *ikke-likestilte* og karakteriseres av samsvar mellom enten likestilte eller tradisjonelle holdninger og likestilt eller tradisjonell deling av husarbeid og barneomsorg. Ikke-samsvarsgruppene hadde begge tradisjonell arbeidsdeling, men skilte seg i holdningene da den ene hadde helt likestilte holdninger og den andre hadde tradisjonelle holdninger til foreldreskap, men likestilte holdninger til kjønnsroller. Den første ble betegnet som *holdningslikestilte* og den andre som *delvis holdningslikestilte*.

Generelt var det flest som befant seg i en ikke-samsvarsgruppe når det gjaldt husarbeid, og det var kun i Ungarn majoriteten ikke tilhørte en slik gruppe. For barneomsorg var det generelt 50/50 i andelen som befant seg i en ikke-samsvarsgruppe og en samsvarsgruppe, men for de ulike landene tilhørte majoriteten i Norge, Frankrike og Tyskland en ikke-samsvarsgruppe. Når det gjelder samsvarsgruppene er mønsteret mellom landene svært likt for husarbeid og barneomsorg. Landene skiller seg i tre i hvor mange som tilhører gruppen *likestilte*. Norge og Ungarn står i hvert sitt ytterpunkt og mellom disse står Frankrike og Tyskland. Det samme mønstret gjenspeiler for hvor mange som tilhører gruppen *ikke-likestilte*. Mønsteret som viste seg i den prosentvise fordelingen mellom de ulike gruppene for de fire landene er det samme som viser seg i de multinomiske logistiske regresjonsmodellene hvor jeg også kontrollerer for individuelle kjennetegn.

I neste kapittel skal jeg diskutere hvordan disse forskjellene kan ses i lys av kontekstuelle forskjeller mellom landene.

7. Diskusjon

Kapittelet er tredelt. I første del diskuteres resultatene fra analysen av deling av husarbeid og barneomsorg hvor betydningen av individuelle kjennetegn og holdninger til likestilling studeres (jf. kapittel 5). Jeg diskuterer funnene i lys av de ulike teoretiske forklaringene på deling av ulønnet arbeid (jf. kapittel 3). I andre del diskuteres resultatene fra analysen i kapittel 6, hvor jeg studerer sammenhengen mellom holdninger og praksis mer inngående og ser på hvordan dette varierer mellom land. Analysen av dette skiller seg fra den forrige analysen ved at avhengig variabel er sammensatt og inneholder både holdninger hos individene og arbeidsdelingen i paret. I diskusjonen av dette tar jeg utgangspunkt i et perspektiv om at forholdet mellom holdninger og praksis ikke nødvendigvis er lineært, og baserer meg blant annet på den teoretiske modellen av forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis. Variasjoner mellom landene blir diskutert i lys av de kontekstuelle variasjonene som ble presentert i tidligere (jf. kapittel 2). Avslutningsvis vil jeg drøfte ulike begrensinger ved de to analysene.

7.1 Hva påvirker deling av husarbeid og barneomsorg?

Den første hovedproblemstillingen i oppgaven er hva som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg. For å diskutere funnene fra mine analyser har jeg valgt å ta utgangspunkt i et overordnet skille mellom de ulike teoretiske perspektivene, nemlig hvorvidt de gir en kjønnsnøytral eller kjønns spesifikk forklaring på arbeidsdelingen. De tre teoretiske perspektivene som ble presentert i kapittel 3 (perspektivet om relative resurser, perspektivet om tilgjengelig tid og kjønns perspektivet) peker alle på mer eller mindre overlappende forklaringer på deling av ulønnet arbeid mellom kvinner og menn. Et fundamentalt skille mellom perspektivene er hvorvidt faktorene arbeidsdelingen tenkes å være et resultat av anses som kjønnsnøytrale eller ikke, hvor de to førstnevnte opererer med en kjønnsnøytral logikk, mens sistnevnte opererer med en kjønns spesifikk logikk. Kjønns spesifikk logikk innebærer at det forventes at arbeidsdelingen er et resultat av individers holdninger og forestillinger knyttet til kjønnsroller (kjønns perspektiver), mens kjønnsnøytral logikk innebærer at parets sammensetning av utdanning og inntekt (perspektivet om relative resurser) og/eller partnernes tid til yrkesarbeid (perspektivet om tilgjengelig tid) er bestemmende for arbeidsdelingen hjemme, uavhengig av kjønn. Den underliggende tanken i de kjønnsnøytrale perspektivene er at effekten av blant annet utdanning og aktivitet vil være den samme for

kvinner og menn. I motsetning til dette er den underliggende tanken i et kjønns spesifikt perspektiv at siden det eksisterer *ulike* holdninger og forestillinger om kvinnerollen versus mannenrollen er ulikheter i arbeidsdelingen et resultat av dette.

7.1.1 Betydningen av individuelle kjennetegn

Tabell 7.1 viser den forventede effekten av ulike egenskaper hos paret for arbeidsdelingen, sett fra et kjønnsnøytralt perspektiv, og den faktiske påvirkning som viser seg i mine analyser. Tanken er å illustrere hvorvidt antakelsene i et kjønnsnøytralt perspektiv er i stand til å forklare variasjoner i arbeidsdelingen. Dette er interessant fordi hovedargumentet mot de kjønnsnøytrale perspektivene er at de *ikke* klarer å forklare hvorfor kvinner som har like mye ressurser som menn, eller mer, fortsatt gjør mesteparten av det ulønnede arbeidet - og tilsvarende hvorfor kvinner som bruker like mye tid i yrkeslivet som menn, eller mer, også står for hovedtyngden av arbeidet.

Tabell 7.1. Forventet effekt (fra et kjønnsnøytralt perspektiv) av parets relative egenskaper for sannsynligheten av likestilt arbeidsdeling og den faktiske effekten fra analysene.

Egenskaper hos parene	Forventet effekt	Faktisk effekt	
		Husarbeid	Barneomsorg
Utdanning			
Hun lav – han høy	-	- (ikke sig.)	+ (ikke sig.)
Han lav – hun høy	+	+	+
Begge høy	+	+	+
Aktivitet			
Han i arbeid – ikke hun	-	-	-
Hun i arbeid – ikke han	+	+	+
Begge i arbeid	+	- (ikke sig.)	- (ikke sig.)
Alder			
Han eldst	-	+	+ (ikke sig.)
Hun eldst	+	+ (ikke sig.)	+

Note: '-' referer til en negativ effekt for sannsynligheten av lik arbeidsdeling og '+' referer til en positiv effekt.

Som tabellen viser fant jeg samsvar mellom de teoretisk forventede og de faktiske effektene. Både perspektivet om relative ressurser og tilgjengelig tid perspektivet ser ut til å kunne forklare det observerte mønsteret. I henhold til perspektivet om relative ressurser vil partnerne ta i bruk enhver ressurs av verdi i en forhandlingssituasjon for å unngå husarbeid (Brines 1993). Ved å operasjonalisere utdanning som en ressurs er forventingen at den av partnerne

med høyest utdanning vil gjøre minst husarbeid, og den faktiske effekten av utdanning ser ut til å stemme overens med antakelsen. Det faktum at det blant par hvor kvinnen har høyere utdanning enn mannen er en økt sannsynlighet for lik deling av husarbeid og samtidig at det blant par hvor mannen har høyere utdanning enn kvinnen er lavere sannsynlighet for lik deling av husarbeid (selv om estimatet ikke er signifikant) viser dermed den forventede effekten og taler for perspektivet om relative ressurser. Det ser altså ut til at effekten er tilstede uavhengig av kjønn, ved at den som har mer utdanning gjør mindre husarbeid. Det er interessant å se at effekten av at kvinnen har høy utdanning og mannen lav går i samme retning både når det gjelder husarbeid og barneomsorg, da det er blitt argumentert for at det er andre overveielser som ligger bak deling av barneomsorg enn husarbeid (Kitterød 2003; Lachance-Grzela og Bouchard 2010; Coltrane 2010) og at det i lys av relativ ressurs perspektivet virker urimelig å betrakte barneomsorg som noe negativt begge partnerne prøver å unngå. Om det er forhandlinger eller ikke som ligger bak den observerte effekten er selvfølgelig umulig å si, men effekten som viser seg er uansett i tråd med ressursperspektivet.

På samme tid argumenteres det ofte for at høy utdanning henger sammen med mer likestilte holdninger og at det rett og slett er vanskelig å vite hva man måler ved å operasjonalisere utdanning (Coltrane 2000). I lys av dette kan effekten også være et resultat av at kvinner med høyere utdanning har mer likestilte holdninger og dessuten at kvinner med mer likestilte holdninger oftere har partnere som deler disse holdningene (Kitterød 2003). Hvis dette er tilfellet, kan det altså være mer likestilte holdninger som er med på å forklare den positive effekten på arbeidsdelingen. Som tabellen viser har det også positiv effekt på likestillingen når begge har høy utdanning. Igjen kan dette være et tegn på at utdanning kan sees som noe mer enn en forhandlingsressurs, i og med at effekten av at begge har høy utdanning er sterkere enn når bare kvinnen har høy utdanning. Det er vanskelig å argumentere for at mannen vil gjøre mer jo mer ressurser han har på bakgrunn av perspektivet om relative ressurser, nettopp fordi antakelsen er at ressursene benyttes til å forhandle *bort* arbeidet.

I perspektivet om relative ressurser ligger det en antakelse om et maktforhold mellom partnerne, i henhold til dette er parets alderssammensetning også tatt med som et mulig uttrykk for et maktforhold. Det er blitt argumentert for at dersom partnerne har lik alder deles arbeidet likere enn dersom det er stor aldersforskjell. Mine analyser viser imidlertid at sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling er høyere dersom aldersforskjellen er stor, men det er forskjell

mellom husarbeid og barneomsorg. Mens det for husarbeid var en større sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling når han var eldst, var det en høyere sannsynlighet for likestilt barneomsorg når hun var eldst. Jeg finner imidlertid ingen god forklaring på disse forskjellene.

Ut i fra perspektivet om tilgjengelig tid er forventingen at den av partnerne som bruker mest tid på lønnet arbeid, vil bruke minst tid på ulønnet arbeid. Den faktiske effekten i analysene er også dette: For par hvor mannen er yrkesaktiv og ikke kvinnen, reduseres sannsynligheten for likestilt arbeidsdeling kraftig, mens for par hvor kvinnen er yrkesaktiv og ikke mannen, øker sannsynligheten for likestilt deling markant. I henhold til ”doing gender” perspektivet er det blitt argumentert for at det blant par med en utradisjonell lønnet arbeidsdeling vil begge kjønn kompensere for de skjeve kjønnsrollene i den ulønnede arbeidsdelingen. Dette innebærer at kvinnen gjør mer husarbeid og mannen mindre for å balansere kjønnsrollene seg i mellom (Hook 2006). I henhold til en slik antakelse skulle effekten av at kvinnen er yrkesaktiv og ikke mannen innebære at delingen av husarbeid og barneomsorg fremsto som mer tradisjonell. Denne antakelsen ser imidlertid ikke ut til å kunne støttes av mine analyser.

I henhold til kjønnsperspektivene er ikke ulønnet arbeid kun et resultat av (rasjonelle) forhandlinger mellom partnere, eller av partnerens tilgjengelige tid. I stedet argumenteres det for at deling av ulønnet arbeid er bestemt av relasjoner mellom kjønn (Bianchi m.fl. 2000). Gjennom sosialiseringprosesser utvikles holdninger og oppfatninger om kjønnsroller som vi alle, i større eller mindre grad, handler i tråd med. Selv om de faktiske effektene som viser seg i analysene stemmer overens med forventningen i de kjønnsnøytrale perspektivene betyr ikke dette nødvendigvis at resultatene kan tolkes som en absolutt støtte til disse perspektivene. Et viktig poeng, som kanskje ikke kommer tydelig nok fram i tabell 7.1 er at selv om det er en positiv effekt av en bestemt egenskap gir dette kun informasjon om at det blant dem som har denne egenskapen er en høyere sannsynlighet for likestilt deling, enn tilfellet er blant dem som ikke har denne egenskapen. Den positive effekten betyr likevel ikke at arbeidsdelingen er likestilt. Som det er blitt vist tidligere i oppgaven er arbeidsdelingen, særlig når det gjelder husarbeid, svært tradisjonell. Hvorfor dette er tilfellet når vi samtidig vet at det er flere par der kvinnen har høyere utdanning enn mannen og ikke omvendt (jf. deskriptiv statistikk 4.3) kan dermed ikke perspektivet om relative ressurser gi en god

forklaring på. Det er altså rimelig å tro at andre mekanismer også ligger til grunn for arbeidsdelingen enn bare ressurs sammensetningen innad i paret.

På bakgrunn av dette vil jeg hevde at antakelsene i de kjønnsnøytrale perspektivene ser ut til å kunne forklare en del av mønsteret, men ikke kan forklare arbeidsdelingen alene. Andre faktorer, som blant annet holdninger, ser også ut til å spille en sentral rolle.

7.1.2 Betydningen av holdninger for arbeidsdelingen

Tabell 7.2 viser forventet og faktisk effekt av individers holdninger for arbeidsdelingen. Forventingene er basert på antakelsene i et kjønns spesifikt perspektiv hvor poenget er at individer vil handle i tråd med holdningene sine, noe som innebærer at tradisjonelle holdninger vil akkompagneres av en tradisjonell arbeidsdeling og likestilte holdninger av en likestilt arbeidsdeling.

Tabell 7.2. Forventet effekt (fra et kjønnsperspektiv) av individers holdninger for sannsynligheten av lik arbeidsdeling og den faktiske effekten fra analysene.

Egenskaper hos individene	Forventet effekt	Faktisk effekt	
		Husarbeid	Barneomsorg
Holdninger til kjønnsroller			
Mest tradisjonelle	-	- (ikke sig.)	- (ikke sig.)
Noe likestilte	+	+ (ikke sig.)	+ (ikke sig.)
Mest likestilte	+	+	+
Holdninger til foreldreskap			
Mest tradisjonelle	-	- (ikke sig.)	- (ikke sig.)
Noe likestilte	+	+	+ (ikke sig.)
Mest likestilt	+	+	+

Note: '-' referer til en negativ effekt for sannsynligheten av lik arbeidsdeling og '+' referer til en positiv effekt.

Som vi ser av tabellen går alle de faktiske effektene i forventet retning. Selv om enkelte estimater ikke er signifikante kommer likevel hovedmønsteret fram, nemlig at det er en positiv effekt av likestilte holdninger for sannsynligheten av lik arbeidsdeling og en negativ effekt av tradisjonelle holdninger³⁰. Kvinner og menn med tradisjonelle holdningene (mest og noe) har lavere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling, mens kvinner og menn med likestilte

³⁰ De ikke signifikante effektene tyder på at respondenter med noe likestilte holdninger skiller seg for lite fra referansegruppen som har noe tradisjonelle holdninger.

holdninger har høyere sannsynlighet for likestilt arbeidsdeling og dermed jo mer likestilte holdninger, desto større sjanse for likestilt arbeidsdeling.

Det er imidlertid noe sterkere effekt av holdninger til foreldreskap enn holdninger til kjønnsroller (jf. tabell 5.1) og det ser ut til at holdninger til foreldreskap er av større betydning enn holdninger til kjønnsroller for både deling av husarbeid og barneomsorg. Dette kan kanskje være et resultat av at holdninger til foreldreskap går mer direkte på aspekter ved familielivet og organiseringen av dette, mens holdninger til kjønnsroller omhandler mer generelle aspekter som ikke nødvendigvis har en like direkte innvirkning på organiseringen av familielivet. I lys av dette er diskusjonen om forholdet mellom holdninger og handlinger sentral (jf. 3.4.3). I kritikken av kjønnspektiver reises det spørsmål blant annet ved perspektivenes evne til å forklare handlinger på bakgrunn av holdninger. Det argumenteres for at dersom holdninger skal kunne brukes som en forklaringsvariabel må holdningene være på samme nivå som handlingene (Ajzen og Fishbein 1977), eller med andre ord at holdningene er relatert direkte til de handlingene de skal forklare. Dette kan kanskje relateres til forskjellene mellom holdningsvariablene i mine analyser, hvor holdninger til foreldreskap ser ut til å være av størst betydning. Indeksen for denne holdningsvariabelen er basert på påstandene *et barn under skolealder vil sannsynligvis lide hvis moren er yrkesaktiv og hvis foreldre skiller seg har barnet det bedre hos moren enn faren*. Holdningene til dette kan tenkes å i større grad gjenspeile seg i familieorganiseringen enn holdninger kjønnsroller, da indeksen for denne holdningsvariabelen blant annet er basert på påstandene *stort sett er menn er bedre politiske ledere enn kvinner og i et parforhold er det bedre at mannen er eldre enn kvinnen*.

En annen innvending mot at holdninger er en valid forklaringsvariabel er at folk har en tendens til å tilpasse svarene sine slik at holdningene stemmer overens med handlingene. Det er også rimelig å anta at det foregår en viss justering etter hva som anses som legitimt. På den annen side, dersom det hadde vært tilfellet at folk konsekvent justerte holdningene etter praksis, ville det vært perfekt samsvar mellom holdninger og handlinger, hvilket jeg ikke observerer (jf. kapittel 6). Likevel er det rimelig å anta at det foregår en viss justering, men jevnt over ser det ut til at de fleste rapporterer langt mer likestilte holdninger enn praksis både i mine analyser og i andre studier. På bakgrunn av dette kan det være betimelig å stille

spørsmål om hvilken betydning holdninger da egentlig har for arbeidsdelingen. To ting kan sies om dette.

For det første antar jeg at holdninger til en viss grad også ligger til grunn for de andre individuelle kjennetegnene som viser seg å ha en effekt på arbeidsdelingen. Selv om både utdanning og yrkesstatus er av betydning, er det ikke tilfeldig hvem som har de ulike kjennetegnene og det kan dermed hevdes at holdninger er en bakenforliggende faktor for flere av de andre variablene. Særlig vil jeg anta at dette er tilfellet for parets yrkesstatus. For det første er det rimelig å tro at valg av karrierevei er preget av forestillinger og holdninger knyttet til kjønnsroller. For det andre er det åpenbart at det foregår overveielser partnerne i mellom når det gjelder hvem som skal forsørge og hvem som skal ta seg av hjem og barn. Allokering av både lønnet og ulønnet arbeid må derfor også sees som et resultat av holdninger og forestillinger til kjønnsroller, noe som støtter forklaringskraften til de kjønns spesifikke perspektivene ytterligere.

På samme tid ligger både praktiske og økonomiske årsaker også til grunn for arbeidsdelingen. Dette er et særlig viktig poeng i en komparativ studie hvor de forskjellige landene skiller seg fra hverandre både politisk, kulturelt og økonomisk og dessuten tilrettelegger for likestilling i ulik grad. Det faktum at også holdninger er kontekstavhengige samtidig som muligheten for å virkeliggjøre en praksis i tråd med egne holdninger avhenger av institusjonelle ordninger, danner utgangspunktet for neste del av diskusjonen.

7.2 Hvilke mønstre finnes i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme?

Den andre hovedproblemstillingen i oppgaven er hvilke mønstre i holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme som viser seg å være fremtredende. At det ikke alltid er samsvar mellom holdninger og praksis er det enighet om, men de tradisjonelle teoriene innenfor familieatferd strever med å forklare forholdet mellom holdninger og praksis preges av diskrepans. Fra et kjønns perspektiv antas det at holdninger er den faktoren som i størst grad forklarer deling av ulønnet arbeid mellom kvinner og menn. Komparative studier har derimot vist at selv om kjønns ideologi er av betydning, kan dette bare forklare en liten del av variasjonen i arbeidsdelingen mellom land (Nordenmark 2004). Det er dessuten blitt vist at

holdninger og praksis ikke nødvendigvis stemmer overens både blant norske par (Lappegård og Kjeldstad 2010) og blant par i de andre landene (Bühlmann m.fl. 2010). I tradisjonelle analysemetoder av deling av ulønnet arbeid (som også ble benyttet i analysen i kapittel 5) benyttes ofte holdninger som forklaringsvariabel. En slik tilnærming antar en tilnærmet lineær sammenheng mellom holdninger og praksis, hvor arbeidsdelingen blir mer likestilt jo mer likestilte holdninger individene har. Dette stemmer bare til en viss grad, og for å få et mer helhetlig bilde av forholdet mellom holdninger og praksis må andre analyseteknikker benyttes. To momenter er sentrale for den andre analysen i oppgaven, det ene dreier seg om hvorvidt det er samsvar mellom holdninger og praksis generelt. Det andre dreier seg om i hvilken grad dette forholdet er kontekstavhengig, dette vil diskuteres i neste avsnitt.

For å undersøke forholdet mellom holdninger og praksis ble det benyttet klusteranalyse som metodisk tilnærming siden denne teknikken gjør det mulig å gå ut over antakelsen om linearitet (Grönlund og Öun 2010:185). Med utgangspunkt i den teoretiske modellen presentert av Lappegård og Kjeldstad (jf. kapittel 6) viser tabell 7.3 hvordan kvinner og menn i mitt utvalg kan klassifiseres i grupper etter holdninger og arbeidsdeling.

Tabell 7.3 Gruppering av utvalget etter holdninger til likestilling og deling av ulønnet arbeid

	Holdninger til likestilling	
Likestillingspraksis	Sterk	Svak
Sterk	A — "Likestilte"	B
Svak	C — "Holdningslikestilte"	D — "Ikke-likestilte"
	E — "Delvis holdningslikestilte"	

Gruppene i tabellen skiller seg noe fra de potensielle gruppene fra den teoretiske modellen. En viktig grunn til dette er at jeg opererer med holdninger på to områder (kjønnsroller og foreldreskap), og en av gruppene kjennetegnes nettopp av både likestilte og tradisjonelle

holdninger. Denne gruppen, de *delvis holdningslikestilte*, er plassert i en mellomposisjon (gruppe E). Å skille mellom holdninger til kjønnsroller og foreldreskap gjør klassifiseringen og tolkningen noe mer komplisert, like fullt ser det ut til at måten de to skiller seg fra hverandre på er av betydning for deling av ulønnet arbeid. Da jeg konstruerte de to indeksene kom det frem at det er flere som har mer likestilte holdninger til kjønnsroller enn til foreldreskap (jf. Figur 4.5). Av denne grunn er det derfor interessant å se at det kun er én gruppe som ikke har samsvar mellom holdninger til foreldreskap og arbeidsdelingen; individene i gruppen *holdningslikestilte* kjennetegnes av likestilte holdninger til foreldreskap, men tradisjonell arbeidsdeling. I alle de andre gruppene er det derimot samsvar mellom holdninger til foreldreskap og arbeidsdelingen. Imidlertid er det to grupper som ikke har samsvar mellom holdninger til kjønnsroller og arbeidsdelingen, både gruppen *holdningslikestilte* og gruppen *delvis holdningslikestilte* har likestilte holdninger til kjønnsroller, men tradisjonell arbeidsdeling. Dette viser at holdninger til foreldreskap i større grad enn holdninger til kjønnsroller står i samsvar til arbeidsdelingen i paret.

At utviklingen går i retning av mer likestilte holdninger (Jansen og Liefbroer 2006; Brewster og Padavic 2000) samtidig som et tradisjonelt kjønnsrollemønster består i familien, blir dette beskrevet som et paradoks (Bühlmann m.fl. 2010). Fra mine analyser kan det imidlertid synes som at det er større samsvar mellom holdninger til foreldreskap og arbeidsdelingen hjemme enn mellom holdninger til kjønnsroller og arbeidsdelingen. Som jeg har vært inne på tidligere er holdninger til foreldreskap kanskje knyttet nærmere til familielivet enn holdninger til kjønnsroller. Dette kan ses i sammenheng med det som gjerne blir beskrevet som den ”ufullstendige kjønnsrevolusjonen” som beskriver to separate faser i prosessen (Goldscheider 2000): Først kommer en økning i likestillingen i den offentlige sfæren (først og fremst yrkesaktivitet) hvor kvinners yrkesaktivitet øker i takt med bedre utdanning, lavere fødselstall og høyere levestandard. Dette følges så, i ulik takt, av en økning i likestillingen i den private sfæren av hus, familie og barneomsorg (Goldscheider 2000; Goldscheider og Waite 1991). En kan dermed forvente at det er mer likestilte holdninger til kjønnsroller enn til foreldreskap - slik mine funn også viser.

Det som videre er interessant er i hvilken grad dette varierer mellom landene og hvilken grad dette kan ses i lys av institusjonelle forhold knyttet til likestilling i de fire landene, presentert i kapittel 2. Så langt har jeg diskutert forholdet mellom holdninger og praksis og hvilke

hovedgrupper som finnes i hele utvalget. Jeg skal nå gå over til å diskutere variasjonen mellom land når det gjelder den relative sannsynligheten av å befinne seg i de ulike gruppene (jf. analysene i 6.3 og 6.4).

7.3 Er det forskjeller mellom Norge, Frankrike, Tyskland og Ungarn i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme?

Den tredje hovedproblemstillingen er om det er forskjeller mellom Norge, Frankrike, Tyskland og Ungarn i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme. Det har vist seg å være store variasjoner mellom landene, både når det gjelder graden av likestilte holdninger og graden av likestilt arbeidsdeling (jf. kapittel 4). Samt i hvilken grad forskjellene i arbeidsdelingen består etter at det er kontrollert for individuelle kjennetegn (jf. kapittel 5). Videre har det og blitt vist at det er store forskjeller mellom landene i gruppefordelingen relatert til forholdet mellom holdninger og praksis (jf. tabell 6.3 og 6.5) og dessuten at også disse forskjellene består etter at det kontrolleres for individuelle egenskaper (jf. tabell 6.4 og 6.6). Hovedbildet er i tråd med tidligere forskning og hva en kunne forvente på bakgrunn av kvinners posisjon i politikk og arbeidsmarked, samt familiepolitiske ordninger. Kvinner og menn fra Norge har den høyeste sannsynligheten for å tilhøre gruppen *likestilte*, både når det gjelder husarbeid og barneomsorg. Tilsvarende har kvinner og menn fra Ungarn den laveste sannsynligheten, og på sin side den høyeste sannsynligheten for å tilhøre gruppen *ikke-likestilte*. Kvinner og menn fra Frankrike og Tyskland kan plasseres i en mellomposisjon, selv om franskmenn har en litt høyere sannsynlighet for å tilhøre gruppen *likestilte* enn tilfellet er blant tyskerne. Dette bildet er hovedsakelig i tråd med landenes plassering på FNs likestillingsindeks GEM, med unntak av at Frankrike har en lavere plassering enn Tyskland på denne indeksen, men like fullt mye høyere enn Ungarn.³¹

Plasseringen på GEM indeksen gir én type beskrivelse av nivået på likestillingen i landene og målene som inngår i indeksen er ikke nødvendigvis av direkte betydning for deling av ulønnet arbeid. Det er imidlertid interessant å merke seg at holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme gjenspeiler seg i stor grad i denne skalaen som måler kvinner og

---

³¹ Et interessant element ved disse plasseringene er at Frankrike og Tyskland har endret seg i motsatte retninger mellom 2006 og 2008. Frankrike har på disse årene steget fra 70 plass til 15, mens Tyskland har sunket fra 5 til 11 (Hausmann, Tyson og Zahidi 2008).

menns muligheter i et land — og det som kanskje kan beskrives som likestilling i den offentlige sfæren.

Fra analysene av hvilke individuelle kjennetegn som påvirker deling av husarbeid og barneomsorg var det klart at tilgjengelig tid er en viktig faktor for hvordan familielivet organiseres. Kvinnelig yrkesdeltakelse var blant annet et viktig premiss for en mer likedelt arbeidsdeling og i familier hvor hun ikke er yrkesaktiv er det større sannsynlighet for at familien har et mer tradisjonelt kjønnsrollemønster. Blant landene i mine analyser er det en del variasjon i nivået på kvinnelig yrkesdeltakelse med Norge og Ungarn på hvert sitt ytterpunkt, mens Frankrike og Tyskland befinner seg i midten. Selv om andelene yrkesaktive kvinner er tilnærmet like i Frankrike og Tyskland, har Tyskland en nesten dobbelt så stor andel deltidsarbeidende kvinner som Frankrike.

I Norge er det også mange kvinner som jobber deltid, men en viktig faktor som kan påvirke den faktiske arbeidsdelingen er at barnehagetilbudet i Tyskland er langt dårligere enn i både Norge og Frankrike. Blant de yngste barna er det kun 18 prosent som går i barnehage i Tyskland, mens det tilsvarende tallet er litt over 50 prosent i Norge og litt over 40 prosent i Frankrike. Det er rimelig å anta at disse faktorene legger føringer på organiseringen av familielivet. Det er for eksempel høyere sannsynlighet for å tilhøre gruppe *likestilte* i både Norge og Frankrike, enn i Tyskland. Ungarn på sin side har den laveste andelen yrkesaktive kvinner av alle landene og den laveste andelen småbarn i barnehage. Ungarn har en sjenerøs familiepolitikk, men den legger opp til en tradisjonell familiemodell hvor mannen er yrkesaktiv, mens kvinnen er hjemme og tar seg av barn. På bakgrunn av dette er det ikke overraskende at ungarske kvinner og menn har høyest sannsynlighet for å tilhøre gruppen *ikke-likestilte*.

I hvilken grad det ser ut til å være samsvar mellom holdninger og praksis varierer også mellom landene. Kvinner og menn fra Ungarn tilhører i stor grad samsvarsgruppen *ikke-likestilte* både når det gjelder husarbeid og barneomsorg. For de andre landene tilhører majoriteten en ikke-samsvarsgruppe når det gjelder husarbeid, mens det kun er i Frankrike og Tyskland at majoriteten tilhører en ikke-samsvarsgruppe når det gjelder barneomsorg. I Norge ser det altså ut til å være en større grad av samsvar mellom holdninger og praksis når det gjelder barneomsorg enn husarbeid. Holdningene er jevnt over nokså likestilte blant nordmenn,

derimot deles barneomsorg mye likere enn husarbeid. Dette kan ha sammenheng med at det blir ansett som mer givende for fedrene å ta større del i barneomsorg enn i husarbeid, at det i større grad er i alles interesse at fedre involverer seg mer med barna og ikke minst at det gjennom institusjonelle ordninger tilrettelegges for å involvere fedrene i barneomsorgen. Det har lenge vært et politisk fokus på farsrollen i Norge, noe blant annet fedrekvoten er et uttrykk for. Et av målene med innføringen av fedrekvoten var også å påvirke arbeidsdelingen generelt i familien (Leira 2006:39). På bakgrunn av dette er det derfor interessant å se at Norge skiller seg ut både med mer likestilte holdninger til foreldreskap og likere deling av barneomsorg, sammenlignet med de andre landene. Hvis en bruker beskrivelsen om kjønnsrevolusjonen kan det altså se ut som at likestillingen har kommet lenger i Norge enn i de andre landene, men at det samtidig synes som at likestillingen i barneomsorgen har gått foran likestillingen i husarbeid.

Frankrike og Tyskland befinner seg som sagt i en posisjon mellom Norge og Ungarn og kjennetegnes derfor i større grad av et ikke samsvarende forhold mellom likestilte holdninger og tradisjonell arbeidsdeling. Like fullt har kvinner og menn i Tyskland har noe høyere sannsynlighet for å befinne seg gruppen *ikke-likestilte* enn kvinner og menn i Frankrike, hvilket vil si at de har mer tradisjonelle holdninger til foreldreskap enn franskmenn. Frankrike har i større grad enn Tyskland ordninger som bidrar til å gjøre det enklere for kvinner å kombinere en yrkeskarriere med barneomsorg. Dessuten var Frankrike svært tidlig ute, sammenlignet med de andre kontinentale landene, å utvide barnehage tilbudet. Et viktig element i denne sammenheng er like fullt at i både Tyskland og Frankrike er det økonomiske støtteordninger til én-inntektsfamilier hvilket innebærer at det økonomisk sett lønner seg å velge en tradisjonell familiemodell. Samtidig har likestillingen i den offentlige sfæren i begge disse landene har kommet lenger enn Ungarn, men skårer på den andre siden lavere på FNs likestillingsindeks enn Norge og har dessuten lavere kvinnelig yrkesdeltakelse enn i Norge.

Det foregår uansett en endringsprosess i alle landene i retning av mer likestilling både i den offentlige sfæren og i hjemmet. I Norge er det stort samsvar mellom likestilte holdninger og likestilt deling av barneomsorg, mens det i Ungarn er stort samsvar mellom tradisjonelle holdninger og tradisjonell deling av både husarbeid og barneomsorg. I Frankrike og Tyskland kan det se ut som at holdningene til likestilling ligger en del foran likestillingspraksisen i deling av ulønnet arbeid. Dette er i tråd med det som ble beskrevet som kjønnsrevolusjonen

hvor det kan forventes at likestilte holdninger til kjønnsroller kommer før en mer likestilt praksis. Det er imidlertid et spørsmål om det i større grad hadde blitt lagt til rette for dette gjennom politiske og institusjonelle ordninger på samme måte som det er gjort i Norge.

7.4 Begrensinger ved analysene

Begrensningene knyttes til to områder: datamaterialet og valg av analysedesign. Når det gjelder begrensninger ved datamaterialet er det flere elementer som representerer en svakhet. Det at jeg ikke har tilgang på sammenlignbare inntektsdata som hadde gitt mulighet til å studere relative forskjeller mellom inntektsgrupper representerer ikke nødvendigvis et stort problem da det i mange studier viser seg å være lignende effekter av utdanning. Men i lys av tidligere forskning og teori er inntekt en viktig forklaringsvariabel som det hadde vært interessant å ta med i analysene. Selv om utdanning også er et godt mål på individuelle ressurser, er det et problem at utdanning ofte er nært forbundet med holdninger. Dette gjelder ikke i samme grad for inntekt og ville dermed vært et bedre mål å benytte, fordi det ikke representerer like mye tvil rundt hva man egentlig måler.

En annen svakhet er at jeg ikke har informasjon om deltidsarbeid for alle landene. Som nevnt har jeg kun informasjon om deltidsarbeid for respondenten i alle landene; for partner mangler denne informasjon for Tyskland. Effekten jeg finner i analysene av yrkesaktivitet er således ikke differensiert etter hvor mye tid individene bruker på dette. Siden det er en stor andel av kvinner i deltidsarbeid hadde det vært interessant å se hvor store effekter dette ville gitt på arbeidsdelingen, samt hvilken variasjon det er mellom fulltids- og deltidsarbeidende.

Som jeg har vært inne på tidligere er det en svakhet ved datamaterialet at det er en del spørsmål som er sentrale i mine analyser hvor respondentene ikke har svart. Dette kan skape skjevheter i analysene. Da resultatene fra analysene går i forventede retninger anser jeg ikke at dette utgjør et stort problem.

Når det gjelder analysedesignet kunne det vært interessant med en flernivåanalyse hvor jeg samspillet mellom mikro og makro faktorer kunne vært systematisk studert. En rekke studier finner at dette samspillet er av betydning for arbeidsdelingen mellom kvinner og menn ved at effekten av individuelle kjennetegn varierer etter kontekstuelle forhold. Dette lot seg altså

ikke gjøre, men ettersom funnene jeg gjør er i tråd med hovedtyngden av forskningen på feltet representerer ikke denne begrensingen et stort problem for resultatene.

8. Konklusjon

Fra tidligere forskning vet vi at kvinner står for hovedtyngden av både husarbeid og barneomsorg og at måten dette ulønnede arbeidet deles mellom kvinner og menn har innvirkning på områder som strekker seg langt utenfor hjemmet og familien. I første del av kjønnsrevolusjonen entret kvinner den offentlige sfæren innen utdanning, arbeidsliv og politikk. Neste skritt i prosessen er at menn entrer den private sfæren og deler ansvaret for hjemmet og barna likt med sine kvinnelige partnere. Denne prosessen er i gang, men det er store variasjoner på tvers av grupper og land i hvordan kvinner og menn deler arbeidet seg i mellom. Med dette som utgangspunkt ble oppgavens første problemstilling formulert: *Hva påvirker deling av husarbeid og barneomsorg?* Mine analyser viser at land, kjønn, samlivsstatus, holdninger, utdanning, yrkesaktivitet, antall barn og barnas alder er faktorer som alle påvirker arbeidsdelingen, men i varierende grad og på ulike måter. Sannsynligheten for at kvinner og menn har en likestilt deling av både husarbeid og barneomsorg er høyere dersom de er fra Norge, har mer likestilte holdninger, er samboere, er i et parforhold hvor kvinnen har høyere utdanning enn mannen eller hvor begge har høy utdanning, er i et parforhold hvor kvinnen er yrkesaktiv og ikke mannen, og har færre og yngre barn. Sannsynligheten er derimot lavere dersom paret er fra Ungarn, har tradisjonelle holdninger, er i et parforhold hvor mannen er yrkesaktiv og ikke kvinnen, er gift og har flere og eldre barn. Det viktigste funnet i analysene er at sannsynligheten for likestilt deling av barneomsorg er mye høyere i Norge sammenlignet med de andre landene. Sannsynligheten er også høyere når det gjelder husarbeid, men her skiller ikke Norge seg ut i like stor grad som tilfellet er med barneomsorg.

Både på bakgrunn av empiriske funn og teoretiske antakelser forventes holdninger å være av stor betydning for arbeidsdelingen. Den vanligste antakelsen er at jo mer likestilte holdninger individene har, desto likere deles både husarbeid og barneomsorg. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om forholdet mellom holdninger og praksis er lineært på denne måten. En rekke studier har vist at holdninger stadig utvikles i retning av mer likestilling, samtidig som den ulønnede arbeidsdelingen generelt sett forblir tradisjonell. I hvilken grad det er samsvar mellom holdninger og praksis i mitt utvalg var utgangspunkt for den andre problemstillingen i oppgaven: *Hvilke mønstre er det i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme?* Som antatt var ikke forholdet mellom de to lineært hos alle. Fire

grupper ble identifisert, to med samsvar mellom holdninger og praksis - henholdsvis gruppene *likestilte* og *ikke-likestilte* og to uten samsvar - henholdsvis gruppene *holdningslikestilte* og *delvis holdningslikestilte*. Fordelingen i de ulike gruppene viste at de fleste i Norge tilhørte gruppene *likestilte* og *holdningslikestilte*. Når det gjaldt barneomsorg var de fleste i samsvarsgruppen *likestilte*, mens når det gjaldt husarbeid var de fleste i ikke-samsvarsgruppen *holdningslikestilte*. Dette viser at de aller fleste har likestilte holdninger i Norge, men at det særlig er i deling av barneomsorg at kvinner og menn også er likestilte i praksis. Ungarn representerte også her det andre ytterpunktet, med flest som tilhørte de to mest tradisjonelle gruppene, henholdsvis *delvis likestilte* og *ikke-likestilte*. Frankrike og Tyskland stod i en mellomposisjon til Norge og Ungarn. De skiller seg likevel noe fra hverandre hvor flere i Frankrike enn Tyskland tilhørte en mer likestilt gruppe.

Om samsvar mellom holdninger og praksis faktisk er et resultat av kontekstuelle faktorer var utgangspunktet for oppgavens tredje problemstilling: *Er det forskjeller mellom Norge, Frankrike, Tyskland og Ungarn i forholdet mellom holdninger til likestilling og likestillingspraksis hjemme?* For å undersøke dette studerte jeg betydningen av land for sannsynligheten av å tilhøre de ulike gruppene, kontrollert for individuelle kjennetegn. De fire landene skiller seg på områder som høyst sannsynlig er relevante for deling av ulønnet arbeid. Dette gjelder både institusjonelle ordninger som foreldrepermisjon og barnehagetilbud, i hvilken grad kvinner er representert innen politiske og økonomiske felt og kvinnelig yrkesdeltakelse. Resultatene viser også at variasjonen mellom landene er stor. Det samme mønsteret går igjen som i analysen av arbeidsdelingen, men betydningen av land er enda større for forholdet mellom holdninger og praksis. Norge skiller seg ut som det mest likestilte landet, på samme tid som Ungarn skiller seg ut som det mest tradisjonelle landet, mens Frankrike er noe mer likestilt enn Tyskland. Hovedfunnet fra analysen er også her at det særlig er i relasjon til deling av barneomsorg at kvinner og menn i Norge er langt mer likestilte enn i kvinner og menn i de andre landene.

Dersom jeg ikke hadde gjort en komparativ analyse, men kun undersøkt arbeidsdelingen i Norge, ville det ikke blitt like tydelig at deling av barneomsorg står i en særstilling blant norske kvinner og menn. Jeg ville fortsatt sett at deling av barneomsorg var langt mer likestilt enn deling av husarbeid, men det at Norge i mye større grad skiller seg fra de andre landene når det gjelder deling av barneomsorg enn husarbeid er svært interessant fordi dette kan tolkes

som et resultat av politiske føringer hvor hensikten nettopp har vært å øke likestillingen i foreldreskapet. Ingen av de andre landene har i like stor grad tilrettelagt for kvinners muligheter til å komme seg ut på arbeidsmarkedet og for menns muligheter til å ta del i barneomsorgen. Det har i flere år vært et politisk ønske om å likestille kvinner og menn i Norge, noe dette sitatet fra regjeringen viser:

”Det er viktig at barne- og familiepolitikken ses i sammenheng med likestillingspolitikken. Kvinner og menn har et felles ansvar for å løse oppgavene i familien. Kvinner har i større grad gått inn på menns tradisjonelle områder som deltakere i yrkesliv og andre aktiviteter utenfor hjemmet. Selv om menn i større grad enn tidligere utfører hjemmearbeid og omsorgsoppgaver, er det fortsatt et mål at slike oppgaver fordeles jevnere.”
(NOU 1995: 37).

Fokuset på farsrollen i Norge viser seg blant annet gjennom innføringen av fedrekvoten. Ønsket om at menn i større grad skal involvere seg i barneomsorg må sies å gjenspeile seg i mine resultater. Det kan altså se ut til at politikken har hatt en effekt. Det er interessant å se at den likestilte delingen kun gjelder for barneomsorg og at husarbeidet fortsatt deles nokså tradisjonelt. En del av forventningen knyttet til at fedre i større grad har involvert seg i barneomsorg har vært at dette ville generere en mer likestilt deling av husarbeidet i tillegg (Brandt og Överli 1998). Selv om analyseresultatene viser at husarbeidet deles relativt tradisjonelt også i Norge, har andre undersøkelser vist at jo lengre permisjon fedrene tar ut, jo likere deles husarbeidet mellom kvinnen og mannen (Brandt og Kvande 2003:153). Like fullt må det sies at fedrene i mye større grad prioriterer barn foran husarbeid. Om fedres innsats i husarbeidet derimot vil øke ytterligere ettersom fedre i større grad er hjemme med barna er et interessant spørsmål som det gjenstår å se utfallet av.

Teoretisk forklares arbeidsdelingen som et resultat av partnernes relative ressurser, partnernes tilgjengelig tid, samt holdninger til kjønnsroller og likestilling. De empiriske funnene samsvarer mer eller mindre med alle de teoretiske perspektivene. Perspektivene er delvis komplementære, likevel kan det argumenteres for at siden det går det et fundamentalt skille mellom de kjønnsnøytrale og de kjønns spesifikke perspektivene representerer de i en viss forstand noe motstridende antakelser. I henhold til de kjønnsnøytrale perspektivene antas det at både ressurser og tilgjengelig tid vil ha samme betydning for arbeidsdelingen uavhengig om det er kvinnen eller mannen som besitter egenskapene. På denne måten vektlegges altså et

kjønnsnøytralt fokus på arbeidsdelingen. Som analysene viste kan resultatene også tas til inntekt for at dette er tilfellet. Men i henhold til de kjønns spesifikke perspektivene, som antar at arbeidsdelingen er et resultat av holdninger og relasjoner mellom kjønn, antas det dessuten at den vedvarende ulikestilte arbeidsdelingen, den ujevne fordelingen av ressurser mellom kvinner og menn, samt parets allokering av lønnet arbeid og er et resultat av de samme holdningene og kjønnsrelasjonene. På denne måten går forklaringskraften til de kjønns spesifikke perspektivene ut over de observerte effektene av individenes egenskaper som trekkes inn i analysene som forklaringsvariabler. Slik sett representerer kjønnsperspektivene en mer fullstendig forklaring av situasjonen. Når det i tillegg viser seg å være stor betydning av holdninger for arbeidsdelingen styrker dette de kjønns spesifikke perspektivenes forklaringskraft ytterligere. På grunn av de store kjønnsforskjellene knyttet til allokering av (u)lønnet arbeid og ressursfordelinger virker det altså ufullstendig med et kjønnsnøytralt fokus. Jeg vil derfor argumentere for at effektene som viser seg i analysene gir støtte til alle de teoretiske perspektivene, men for en mer helhetlig forståelse av forholdet mellom kvinners og menns deling av ulønnet arbeid må det i størst grad ligge et kjønns spesifikt perspektiv til grunn. På samme tid er det store variasjoner mellom landene som ikke kan forklares av de teoretiske perspektivene. Dette viser at også andre faktorer, knyttet til konteksten, spiller en sentral rolle både for arbeidsdelingen og forholdet mellom holdninger og praksis.

Kan vi planlegge oss til likestilling i 2010? Nettopp dette spørsmålet ble stilt i en bok fra 1980-tallet av norske kjønnsforskere (Skrede og Tornes 1986). Ved hjelp av ulike scenarioer tegnet de forskjellige fremtidsbilder av likestillingsprosessen. De trekker frem tre faser som nødvendige. I den første fasen er det nødvendig med politisk oppmerksomhet rettet mot barrierer som hindrer kvinner i å forene yrkesaktivitet og familieoppgaver. I neste fase er det viktig å sikre reell likestilling på arbeidsmarkedet. Parallelt må det også rettes offentlige likestillingstiltak inn mot privatlivet. I denne siste fasen er det nødvendig å oppnå en jevnere fordeling av alt arbeid i samfunnet, inklusive ulønnet arbeid. Dette innebærer større integrering av menn på alle områder i samfunnet og en radikal endring av dagens arbeidsdeling (Skrede og Tornes 1986). Fra denne oppgaven kan vi på ingen måte si at det er full likestilling i husarbeid og barneomsorg, verken i Norge eller de andre landene. Det som imidlertid er tydelig er at et aktivt likestillingsperspektiv på familiepolitikken som det Norge har hatt ser ut til å ha hatt en viktig rolle i hvordan dagens foreldre fordeler

omsorgsoppgavene for sine barn. Hvorvidt utfallet av forhandlingene ved kjøkkenbenken følger etter er for fremtiden å se.

Litteratur

Ajzen, I. og M. Fishbein (1977) "Attitude-Behavior Relations: A Theoretical Analysis and Review of Empirical Research" *Psychological Bulletin*, 84 (5): 888-918.

Aldenderfer, M. S. og R. K. Blashfield (1984) *Cluster Analysis*. Series: Quantitative. Applications in the Social Sciences. Sage Publications, Inc.: Beverly Hills and London.

Allison, P. D. (1999) *Logistic Regression Using SAS®: Theory and Application*. Cary, NC: SAS Institute Inc.

Apparala, M., A. Reifman og J. Munsch (2003) "Cross-National Comparison of Attitudes Toward Fathers' and Mothers' Participation in Household Tasks and Childcare" *Sex Roles*, 48 (5/6): 189-203.

Becker, G. S. (1965) "A Theory of the Allocation of Time" *The Economic Journal*, 75 (299): 493-517.

Becker, G. S. (1991) *A Treatise on the Family*. Enlarged edition. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Bernhardt, E., T. Noack, og T. H. Lyngstad (2008) "Shared housework in Norway and Sweden: advancing the gender revolution" *Journal of European Social Policy*, 18: 275-288.

Bianchi, S. M., M. A. Milkie, L. C. Sayer og J. P. Robinson (2000) "Is Anyone Doing the Housework? Trends in the Gender Division of Household Labor" *Social Forces*, 79 (1): 191-228.

Birkelund, G. E. (1987) "Sosial klasse og arbeidsdelingen i hjemmet" *Tidsskrift for samfunnsforskning* 28: 143-164.

Bjørshol, E., M. Høstmark og B. O. Lagerstrøm (2010) *Livsløp, generasjon og kjønn. LOGG 2007*. Dokumentasjonsrapport. Statistisk sentralbyrå: Oslo-Kongsvinger.

- Blood, R. O. og D. M. Wolfe (1960) *Husbands and Wives*. Illinois: The Free Press.
- Brandt, B. og B. Överli (1998) *Omsorgspermisjon med 'Kjaerlig Tvang'*. Trondheim: Allforsk
- Brandt, B. og E. Kvande (2003) *Fleksible fedre*. Oslo: Universitetsforlaget
- Brines, J. (1993) "The Exchange Value of Housework" *Rationality and Society*, 5 (3): 302-340
- Brewster, K. L. og I. Padavic (2000) "Change in Gender Ideology, 1977-1996: The Contributions of Intracohort Change and Population Turnover" *Journal of Marriage and Family*, 62: 477-497.
- Bühlmann, F., G. Elcherot og M. Tettamanti (2010) "The Division of Labour Among European Couples: The effects of Life Course and Welfare Policy on Value-Practice Configurations" *European Sociological Review*, 26 (1): 49-66.
- Chamberlayne, P. (1993) "Women and the state: Changes in roles and right in France, West Germany, Italy and Britain, 1970-1990" i J. Lewis (red.) *Women and Social Policies in Europe. Work, Family and the State*. (170-193) Aldershot: Edward Elgar Publications.
- Collins (2005) *Collins internet-linked dictionary of Sociology*, David Jary og Julia Jary (red.), Italy: Legoprint.
- Coltrane, S. (2000) "Research on Household Labor: Modelling and Measuring the Social Embeddedness of Routine Family Work" *Journal of Marriage and Family*, 62 (4): 1208-1233.
- Coltrane, S. (2010) "Gender Theory and Household Labor." *Sex Roles*, 63: 791-800.
- Coverman, S. (1985) "Explaining Husbands' Participation in Domestic Labor" *The sociological Quarterly*, 26 (1): 81-97.

Cunningham, M. (2007) "Influences of Women's Employment on the Gendered Division of Household Labor Over the Life Course. Evidence From a 31-Year Panel Study" *Journal of Marriage and Family*, 28 (3): 422-444.

Davis, S. N. og T. N. Greenstein (2004) "Cross-National Variations in the Division of Household Labor" *Journal of Marriage and Family*, 66: 1260-1271.

DeVault, M. L. (1991) *Feeding the family: the social organization of caring as gendered work*. The University of Chicago Press.

Esping-Andersen, G. (1990) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Great Britain: Polity Press.

Esping-Andersen, G. (1999) *Social Foundations of Postindustrial Economies*. New York: Oxford University Press.

Festinger, L. (1957) *A Theory of cognitive dissonance*. Stanford, California: Stanford University Press

Funk, N. og M. Müller (1993) (red.) *Gender politics and post-communism. Reflections from Eastern Europe and the Former Soviet Union*. London: Routledge.

Fuwa, M. (2004) "Macro-level Gender Inequality and the Division of Household Labor in 22 Countries" *American Sociological Review*, 69 (6): 751-767.

Gal, S. og G. Kligman (2000a) "Reproduction as politics," I S. Gal og G. Kligman (red.) *The politics of gender after socialism*. Princeton: Princeton University Press: 15-36.

Gal, S. og G. Kligman (200b) (red.) *Reproducing gender*. Princeton: Princeton University Press.

GGP (2008) URL: <http://ggp.unece.org> (lastet ned 24.05.11).

GGP (2011) URL: <http://www.ggp-i.org> (lastet ned 24.05.11)

Goldscheider, F. K. (2000) "Men, children and the future of the family in the third millennium". *The Futurist*. 32 (6): 525-538.

Goldscheider, F. K. og L. J. Waite (1991) *New Families, No Families? The Transformation of the American Home*. Berkeley, Los Angeles, Oxford: University of California Press.

Greenstein, T. N. (2000) "Economic Dependence, Gender and the Division of Labor in the home: A Replication and Extension" *Journal of Marriage and Family*, 62 (2): 322-335.

Grönlund, A og I. Öun (2010) "Rethinking work-family conflict: dual-earner policies, role conflict and role expansion in western Europe" *Journal of European Social Policy*, 20: 179-195.

Hall, S. S. og S. M. MacDermid (2009) "A Typology of Dual Earner Marriages Based on Work and Family Arrangements" *Journal of Family and Economic Issues*, 30: 215-225.

Hausmann, R., L. D. Tyson og S. Zahidi (2008) "The global gender report 2008". *World Economic Forum*. Geneva, Switzerland.

Hellevik, Ottar (1999) *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. 6. utgave, Gjøvik: Universitetsforlaget.

Hochschild, A. (1989) *The Second Shift: Working Parents and the Revolution at Home*. New York: Avon Books.

Hochschild, A. (1997) *The Time Bind. When work becomes home and home becomes work*. New York: Metropolitan Books.

Holst, C. (2009) *Hva er feminisme?* Oslo: Universitetsforlaget.

Holter, Ø. G. og H. Aarseth (1993) *Menns livssammenheng*. Oslo: Ad Notam.

Hook, J. (2004) "Reconsidering the Division of Household Labor: Incorporating Volunteer Work and Informal Support" *Journal of Marriage and Family*, 66 (1): 101-117.

Hook, J. (2006) "Care in Context: Men's Unpaid Work in 20 Countries, 1965-2003" *American Sociological Review*, 71: 639-660.

Jansen, M. og A. C. Liefbroer (2006) "Couples' Attitudes, Childbirth, and the Division of Labor" *Journal of Family Issues*, 27 (11): 1487-1511.

Kitterød, R. H. (2002a) "Fortsatt nedgang i kvinners tid til husarbeid på 1990-tallet", *Samfunnsspeilet* 4-5: 23-32.

Kitterød, R. H. (2002b) "Utdanning og ulikhet? En diskusjon av utdanningsnivåets betydning for deling av husarbeid blant småbarnsforeldre" *Sosiologisk tidsskrift*, 10 (3): 179-208.

Kitterød, R. H. (2003) *Min tid, din tid, vårt ansvar? Endring og variasjon i familiearbeidet. Empiriske analyser og drøfting av begreper og målemetoder*. Avhandling til graden dr.polit. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Universitetet i Oslo.

Kitterød, R. H. (2004) "Hvem gjør mest hjemme? Hva sier mor og hva sier far" *Samfunnsspeilet* 6: 39-48.

Kitterød, R. H. og T. Lappegård (2010) "A typology of work-family arrangements among dual-earner couples in Norway" Discussion Paper No. 636, November 2010. Statistisk sentralbyrå.

Kitterød, R. H. og S. V. Pettersen, (2006) "Making up for mothers' employed working hours?: housework and childcare among Norwegian fathers" *Work Employment Society*, 20: 473 – 492.

Knudsen, K. og K. Wærness (2008) "National Context and Spouses' Housework in 34 Countries" *European Sociological Review*, 24 (1): 97-113.

Korpi, W. (2000) Faces of Inequality: "Gender, Class, and Patterns of Inequalities in Different Types of Welfare States" *Social Policies*, 7: 127-191.

Kroska, A. (2004) "Divisions of Domestic Work: Revising and Expanding the Theoretical Explanations" *Journal of Family Issues*, 25: 900-923.

Lachance-Grzela, M. og G. Bouchard (2010) "Why Do Women do the Lion's Share of Housework? A Decade of Research" *Sex Roles*, 63: 767-780.

Lappegård, T. og R. Kjeldstad (2010) "Holdninger til kjønnsroller og likestilling på hjemmebane." i R. Kjeldstad og J. Lyngstad (red.) *Utradisjonell likestilling? Analyser av undersøkelsen Livsløp, generasjon og kjønn (LOGG) 2007*. (11-35) Rapporter 18/2010. Statistisk sentralbyrå.

Leira, A. (1978) "Me kan'kje klaga". Rapport 5/78, Rogalandforskning, Stavanger.

Leira, A. (red.) (1983) *Work and Womanhood. Norwegian Studies*. Rapport 8/83 Institutt for samfunnsforskning.

Leira, A. (2006) "Parenthood change and policy reform in Scandinavia, 1970s-2000s". I Ellingsæter, A. L. & A. Leira (red.) *Politicising Parenthood in Scandinavia. Gender relations in welfare states*. (27-51) Great Britain: The Policy Press.

Lingsom, S. (1978) Prøveundersøkelsen om tid brukt til omsorgsaktiviteter. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 19: 548-556.

Lingsom, S. (1984) "Omsorg for ektefellen". *Tidsskrift for samfunnsforskning* 3: 245-268.

Lingsom, S. (1985) *Uformell omsorg for syke og eldre*. Samfunnsøkonomiske studier (SØS) nr 57. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

McDaniel, S. og C. Hemedinger (2007) *SAS for Dummies*. Wiley Publishing, Inc.: Indianapolis, Indiana

Morgan, K. J. (2009) "The Political Path to a Dual-Earner/Dual-Caregiver Society: Pitfalls and Possibilities". I Gornick, J. C & M. K. Meyers (red.) *Gender Equality. Transforming Family Divisions of Labor*. The Real Utopias Projects. Vol. VI. (317-337) USA: Maple Vail.

Nordenmark, M. (2004) "Does gender ideology explain differences between countries regarding the involvement of women and men in paid and unpaid work?" *International Journal of Social Welfare*, 13: 233-243.

NOU (1995) *Pappa kom hjem*. Norges offentlige utredninger 1995: 27. Oslo: Statens trykking

Oakley, A. (1974) *The Sociology of Housework*. London: Martin Robertson.

OECD (2007) "Economic survey of Hungary 2007: Improving reconciliation between work and family" URL:

http://www.oecd.org/document/29/0,3343,en_2649_37457_38616413_1_1_1_37457,00.html
(lastet ned 18.06.11).

OECD (2011a) "Labour Force Statistics" URL:

<http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=24861> (lastet ned 10.04.11)

OECD (2011b) "Fertility rates" URL:

http://www.oecd.org/document/0,3746,en_2649_201185_46462759_1_1_1_1,00.html (lastet ned 10.04.11)

OECD (2011c) "Family database" URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/45/26/37864482.pdf>
(lastet ned 04.10.11)

Pascall, G. og J. Lewis (2004) "Emerging Gender Regimes and Policies for Gender Equality in a Wider Europe" *Journal of Social Policies*, 33 (3): 373-394.

Poortman, A-R. og T. van der Lippe (2009) "Attitudes Toward Housework and Child Care and the Gendered Division of Labor" *Journal of Marriage and Family*, 71: 526-541.

Rindfuss, R.R., Guzzo, K.B. og Morgan, S.P. (2003) "The changing institutional context of low fertility". *Population Research and Policy Review* 22: 411-438.

Ringdal, K. (2007) *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 2. utgave, Bergen: Fagbokforlaget.

Shelton, B. A., og D. John (1996) "The Division of Household Labor" *Annual Review of Sociology*, 22: 299-322.

Skog, O.-J. (2004) *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. 2. utgave, 3. opplag 2007. Gyldendal Akademisk Forlag: Dimograf, Polen.

Skrede, K. (1986) "Hvor langt er vi kommet på vei mot likestilling?. Del I i Skrede, K. og Tornes, K. (red). *Kan vi planlegge oss til likestilling i 2010?* Universitetsforlaget.

Skrede, K. (1978) "Omsorgslønn, husmorlønn eller lønnet arbeid?" I Grennes, R. (red.) *Hvis husmoren ikke fantes*, Pax forlag.

Skrede, K. og K. Tornes (red.) (1986) *Kan vi planlegge oss til likestilling i 2010?* Universitetsforlaget.

Støkken, A. M. (1984) *To skritt frem og ett tilbake?*, NDH-rapport 1984:10; Nordland Distrikshøgskole, Bodø.

Sullivan, O. (2004) "Changing gender Practices within the Household: A Theoretical Perspective" *Gender and Society* 18: 207- 220

Thévenon, O. (2011) "Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis" *Population and Development Review* 37 (1): 57-97.

Ulleberg, P. og H. Nordvik (2001) *Faktoranalyse, Innføring i faktorteori og faktoranalyse*. Tapir Akademisk Forlag: NTNU Psykologisk Institutt Trondheim.

UNDP (2011) "Measuring inequality: Gender-related Development Index (GDI) and Gender Empowerment Measure (GEM)" URL: http://hdr.undp.org/en/statistics/indices/gdi_gem/ (lastet ned 04.03.11).

Vikat, A., G. Beets, F. Billari, C. Bhler, M. Corijn, A. Désesquelles, T. Fokkema, A.L. MacDonald, G. Neyer, A. Pailhé, A. Pinnelli, A. Solaz og Z. Spéder (2007) "Generations and Gender Survey: Towards a better understanding of relationships and processes in the life course", *Demographic Research* (17): 389-440.

Voicu, M., B. Voicu og K. Strapcove (2009) "Housework and Gender Inequality in European Countries" *European Sociological Review*, 25 (3): 365-377.

Wadel, C., G. Strømsheim, A. Leira, A. Kalleberg og S. O. Daatland (1983) *Dagliglivets organisering*. Kvinnerens levekår og livsløp, 2. opplag. Universitetsforlaget: Oslo.

West, C., og S. Fenstermaker (1993) "Power, Inequality and the Accomplishment of Gender: An Ethnomethodological View". I P. England (red.) *Theory on Gender Feminism on Theory*. (151-175) New York: Aldine deGruyter.

Wærnes, K. (1975) *Kvinnerens omsorgsarbeid i den ulønnede produksjonen*. Arbeidsnotat nr. 80 fra Levekårsundersøkelsen, Bergen.

Wærness, K. (1978) "Kvinnekultur og husmorrollen". I Grennes, R. (red.): *Hvis husmoren ikke fantes*. Oslo: Pax Forlag.

Wærness, K. (1982) *Kvinneperspektiver i sosialpolitikken*. Kvinnerens levekår og livsløp. Universitetsforlaget: Oslo.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i oppgaven: 36 665

Vedlegg

Vedlegg 1 Multinomisk logistisk regresjonsanalyse av typologien over holdninger til likestilling og deling av husarbeid. Estimatenes er oppgitt i odds ratio

	<i>Ikke-likestilte</i>	<i>Delvis likestilte</i>	<i>Holdningslikestilte</i>	<i>Likestilte</i>
Land				
Norge	1	2,02***	5,73***	6,03***
Frankrike	1	1,29*	1,42**	1,45**
Tyskland (ref)	1	1	1	1
Ungarn	1	0,36***	0,05***	0,09***
Kvinne	1	1,07	1,39***	0,62***
Gift (ref samboer)	1	0,65***	0,54***	0,53***
Kvinnens alder				
18-29	1	0,84 [^]	0,87	0,89
30-36 (ref)	1	1	1	1
37-43	1	1,18 [^]	1,36**	1,30*
44 →	1	0,96	0,93	0,94
Parets alder				
Han eldst > 5 år	1	0,78***	0,70***	0,73***
Lik alder (ref)	1	1	1	1
Hun eldst > 5 år	1	2,07***	1,84**	2,43***
Parets utdanning				
Begge lav (ref)	1	1	1	1
Hun lav – han høy	1	1,18	1,51**	1,39*
Han lav – hun høy	1	1,36*	2,13***	2,54***
Begge høy	1	1,80***	3,71***	4,04***
Parets aktivitet				
Ingen i arbeid (ref)	1	1	1	1
Han i arbeid – ikke hun	1	1,87***	1,76**	0,71*
hun i arbeid – ikke han	1	1,70**	2,62***	3,42***
Begge i arbeid	1	2,13***	3,65***	2,05***
Antall barn				
1 (ref)	1	1	1	1
2	1	0,91	0,93	0,74**
3 barn eller flere	1	0,78**	0,68**	0,45***
Yngste barns alder				
0-4 (ref)	1	1	1	1
5-8	1	0,89	0,81*	0,70***
9-12	1	0,90	0,79*	0,63***

***p<0,001 **p<0,01 *p<0,05 [^]p<0,10

Vedlegg 2 Multinomisk logistisk regresjonsanalyse av typologien over holdninger til likestilling og deling av barneomsorg. Estimatenes er oppgitt i odds ratio

	<i>Ikke-likestilte</i>	<i>Delvis likestilte</i>	<i>Holdningslikestilte</i>	<i>Likestilte</i>
Land				
Norge	1	2,18***	4,65***	9,26***
Frankrike	1	1,61***	1,55***	1,62**
Tyskland (ref)	1	1	1	1
Ungarn	1	0,43***	0,05***	0,15***
Kvinne	1	1,10	1,58***	0,59***
Gift (ref samboer)	1	0,64***	0,54***	0,58**
Kvinnens alder				
18-29	1	0,76**	0,92	0,91
30-36 (ref)	1	1	1	1
37-43	1	1,24*	1,39**	1,24^
44 →	1	1,03	1,20	0,92
Parets alder				
Han eldst > 5 år	1	0,76***	0,65***	0,73***
Lik alder (ref)	1	1	1	1
Hun eldst > 5 år	1	2,08***	1,57^	1,60^
Parets utdanning				
Begge lav (ref)	1	1	1	1
Hun lav – han høy	1	1,19	1,46**	1,47*
Han lav – hun høy	1	1,19	2,12***	1,82***
Begge høy	1	1,78***	3,42***	3,19***
Parets aktivitet				
Ingen i arbeid (ref)	1	1	1	1
Han i arbeid – ikke hun	1	1,60**	1,42*	0,70^
hun i arbeid – ikke han	1	1,98**	1,74^	6,41***
Begge i arbeid	1	1,99***	3,08***	2,77***
Antall barn				
1 (ref)	1	1	1	1
2	1	0,90	0,96	0,97
3 barn eller flere	1	0,77**	0,68**	0,63***
Yngste barns alder				
0-4 (ref)	1	1	1	1
5-8	1	0,84*	0,83*	0,72**
9-12	1	0,72**	0,63***	0,54***

Note: ***p<0,001 **p<0,01 *p<0,05 ^p<0,10